

178228

Poština plačana v gotovini

VESTNIK

SOCIALNEGA VARSTVA SRS

LETNIK IV 1965

VABILO K SODELOVANJU

Uredništvo bo prav rado objavljalo strokovne in druge prispevke s področja izkušenj, metod in vsebine socialnega dela.

Objavljene prispevke bomo primerno honorirali. Prispevke pošljite uredništvu na naslov:

Anka Polak, Ljubljana, Zupančičeva 6/III.

V S E B I N A :

Stran

Skrbništvu v SR Sloveniji	1
Zdenka Bevc: Življenjski pogoji ostarelih oseb v občini Ljubljana - Center	30
Živka Črnivec: Programiranje varstva otrok v občini Ljubljana - Bežigrad	53
Ciril Koprivc: Standard delavcev iz aspekta socialne službe v tovarni „Mehanotehnika“ Izola	61
Aktualnosti iz naših revij	77

SKRBNIŠTVO V SR SLOVENIJI

(po stanju 30. 6. 1964)

I. UVOD

Skrbnništvo je na področju družinske zakonodaje z zakonom urejeno varstvo mladoletnih otrok, za katere ne skrbijo starši in drugih oseb, ki niso možne skrbeti zase.

Temeljni zakon o skrbništvu je bil sprejet leta 1947. Zakon je zastarel, predvsem glede skrbniškega organa. V razpravi je predlog za novi zakon. V SR Sloveniji vse od izida zakona, ko so bili skrbniški posli prenešeni od sodišč na ljudske odbore, ni bilo v celoti analizirano izvajanje zakona o skrbništvu.

Republiški sekretariat za socialno varstvo se je ob pripravah za novi zakon odločil analizirati izvajanje dosedanjega zakona o skrbništvu. Z analizo želi prikazati stanje in probleme skrbništva v SR Sloveniji ter na osnovi širše razprave o rezultatih analize pripraviti smernice za nadaljnji razvoj in temeljito izvajanje skrbništva po novem predpisu. Analiza je zajela samo osebna skrbništva - mladoletnike in odrasle, ker sta ti dve kategoriji za nas pomembnejši, kakor pa skrb za premoženje, in menimo, da bo tudi v bodoče potrebno posvečati osebnim skrbništvom več pozornosti.

Podatke smo zbrali na podlagi stratificiranega slučajnega vzorca občinskih skupščin z metodo ankete. Zajetih je bilo 21 občin, 3 občine pa smo zajeli v predtestiranju. Podatki ostalih občin pa nam v analizi služijo za kontrolo izbranega

vzorca. Analiza je dopolnjena z absolutnimi podatki o celotni populaciji v skrbništvu, podatki, ki smo jih zbrali za monografijo razvoja socialnega varstva, in s pregledom skrbniške dokumentacije.

II. SKRBNIŠTVO ZA MLADOLETNIKE

V SR Sloveniji je od skupaj 18 254 mladoletnikov pod družbenim varstvom pod skrbništvom 1 293 (6 %) otrok in mladine. Od tega je 671 (52 %) dečkov in 622 (48 %) deklic.

Otrok padlih borcev je pod skrbništvom 12 (0,9 %), otrok po vojni umrlih borcev pa 48 (0,7 %).

Po starosti je pregled otrok pod skrbništvom naslednji:

Od 0 - 7 let	135 (10 %) otrok
od 8 - 13 let	433 (34 %) otrok
od 14 - 18 let	725 (56 %) otrok

Število mladoletnikov pod skrbništvom je v upadanju (tabela št. I.). S polnoletnostjo se namreč zmanjšuje število mladoletnikov pod skrbništvom, katerih starši so pomrli v zadnji vojni, ti pa so bili preje glavna skupina otrok pod skrbništvom. V letu 1954 je bilo npr. pod skrbništvom še 785 otrok padlih borcev, to število je do danes padlo za 98,5 %. Zaradi upadanja te skupine otrok se postopoma zmanjšuje tudi število mladoletnikov pod skrbništvom napram številu vseh otrok pod družbenim varstvom. (Podatki v tabeli I. sicer prikazujejo v letu 1964 relativno manjše znižanje števila mladoletnikov pod skrbništvom napram prejšnjim letom, vendar je to pripisati točnejši evidenci, ki so jo po priporočilu republiškega sekretariata v tem letu skrbniški organi znova pregledali in uredili).

- Razlogi postavitve pod skrbništvo

Pregled otrok po razlogih postavitve pod skrbništvo kaže naslednjo sliko:

smrt obeh roditeljev	670 (52 %)
bivali šče staršev je neznano	197 (15 %)
staršem je odvzeta opravilna sposobnost	66 (5 %)
staršem je odvzeta roditeljska pravica	112 (9 %)
zapoma kazen roditeljev	38 (3 %)
drugi razlogi	210 (16 %)

Največje število otrok (52 %) je pod skrbništvom zaradi smrti obeh roditeljev. Večina teh otrok živi v družinah ožjih sorodnikov (starih starših, bratih, sestrah itd.) ter se njihove življenjske razmere urejene. Zato tudi ni razlogov za posvo-

jitev teh otrok po tujih osebah. Za skupaj 244 otrok brez staršev so skrbniški organi uredili rejniško razmerje ter prispevajo družbena sredstva za njihovo vzdrževanje.

Otroci, katerih bivališče staršev je neznano, večinoma izhajajo iz asocialnega okolja, kot otroci mater samohranilk, pri katerih očetovstvo ni ugotovljeno. Leti živijo pretežno pri rejnikih ali v posebnih zavodih in bi bili zaradi pogostih motenj osebnosti potrebni posebnega obravnavanja, katero pa po pristojnih skrbstvenih organih ni dosledno urejeno.

Mladoletniki, katerih staršem je odvzeta opravilna sposobnost, so nekateri tudi sami razvojno moteni. Skrbniški organi vseh razvojno motenih otrok zlasti v prejšnjih letih niso posebej obravnavali odnosno poskrbeli za njihovo žolanje in rehabilitacijo v ustreznih zavodih. Večino otrok so dali v rejniške družine, ki za vzgojo takih otrok niso bile usposobljene. Tako so nekateri otroci zaradi nestrokovnega obravnavanja postali vzgojno problematični oziroma brez ustrezne poklicne usposobitve.

Odvzem roditeljskih pravic staršem predlagajo skrbniški organi le v hudih primerih zanemarjanja otrok. Mladoletniki takih staršev so zaradi posledic prejšnjega okolja potrebni prevzgoje, v velikih primerih pa tudi usposabljanja v posebnih zavodih. Temu je vzrok zamujeno preventivno delo organov socialnega varstva pristojnih občinskih skupščin.

Med drugimi razlogi postavitve pod skrbništvo so primeri, ko so skrbniški organi postavljali pod skrbništvo mladoletnike z živimi starši, ki kakorkoli ne skrbijo za otroke (starši težki alkoholiki, mati v zaporu - očetovstvo ni priznano, staršem še ni bila odvzeta opravilna sposobnost, starši v inozemstvu - njih bivališče je znano, itd.). V nekaterih takih primerih bi morali skrbniški organi urejati le začasna skrbništva (za otroke duševno prizadetih staršev, pri katerih je odvzem opravilne sposobnosti šele v postopku) ali pa za varstvo otrok poskrbeti po drugih obstoječih predpisih (odvzem roditeljskih pravic, rejništvo, domsko varstvo itd.). Za strokovnejše delo skrbniških organov bo s tem v zvezi potrebna stalnejša strokovna pomoč v obliki navodil in inštruktaže.

- Življenjske razmere mladoletnikov

Kje živijo mladoletniki pod skrbništvom je razvidno iz naslednjih podatkov:

pri starših	96 (7 %)
pri starih starših	242 (19 %)
pri bratih in sestrah	142 (11 %)
pri drugih sorodnikih	271 (21 %)
pri tujih ljudeh	432 (33 %)
v socialnih zavodih stalno	78 (6 %)
drugod	32 (3 %)

Skrbniški organi pravilno dajejo prednost življenju otrok v družinah, saj živi v družinah sorodnikov ali tujih rejnikov skupaj 91 %, mladoletnikov, v raznih socialnih zavodih pa 6 %. Premalo odgovornosti pa kažejo skrbniški organi do otrok, ki živijo pri starših, od katerih je enemu ali obema odvzeta opravilna sposobnost ter je v takem okolju ogrožen razvoj mladoletnikov. V tujih družinah živijo predvsem otroci staršev, katerim je bila odvzeta opravilna sposobnost oziroma roditeljska pravica. Veliko število teh otrok sodi zaradi razvojne motenosti v posebne zavode ali pa bi jih morale vzgajati za tako delo usposobljene rejniške družine. Ker so prav ti mladoletniki še posebno potrebni družbenega varstva, je velika napaka skrbniških organov, da niso strokovno poskrbeli zanje in neposredno ali preko skrbnikov ukrenili vse potrebno za njihovo usposabljanje za življenje. Nujen bo zato pregled vseh razvojno motenih mladoletnikov pod skrbništvom ter ureditev ustrezne skrbi za te otroke (habilitacija v posebnih šolah in zavodih, individualno strokovno delo z otroci in rejniki, itd.). Sedaj se v zavodih oskrbujejo le težje duševno prizadeti otroci, ki bodo predvidoma potrebni stalnega azilskega varstva. Skrb za te otroke prepuščajo skrbniški organi v celoti zavodom, katerim po potrebi plačujejo oskrbne stroške. Z ureditvijo zavodskega varstva (habilitacija) za vse potrebne mladoletnike pa se bodo stroški povečali in bodo morale občinske skupščine to predvideti.

Stanovanjske razmere mladoletnikov pod skrbništvom so v glavnem zadovoljive; lastno sobo ima npr. 20 % mladoletnikov, v sobi z drugimi biva 65 % mladoletnikov, dočim nima lastnega ležišča 2 % mladoletnikov. Za skupaj 13 % otrok skrbniškimi organom niso poznane stanovanjske prilike, kar je znak, da premalo neposredno skrbijo za otroke.

Skupaj 662 (51 %) mladoletnikov pod skrbništvom živi v družinah skrbnikov. Od tega 453 (68 %) v popolnih, 209 (32 %) pa v nepopolnih skrbniških družinah. Med nepopolnimi družinami so tudi take (36 = 17 %), kjer je skrbnik moška oseba, kar bo zaradi pravilne vzreje otrok treba natančneje raziskati.

Družinske razmere v skrbniških družinah, ki imajo varovance pri sebi, so razvidne iz naslednjega pregleda:

samo z odraslimi	živi 36 % otrok
z odraslimi in mladoletniki	živi 49 % otrok
družinska skupnost ni ugotovljena za	15 % otrok

Iz navedenega sledi, da komaj polovica otrok živi v družinskih razmerah, ki jih sodimo za najbolj ugodne; v skupnosti z mladoletnimi in odraslimi. Zelo visok je odstotek otrok (36 %), ki živijo samo z odraslimi. Vprašanje je torej, če je pri izbiri skrbnikov umestno postavljati le sorodniško razmerje na prvo mesto. Po datek, da za 15 % otrok skrbniški organi ne vedo povedati v kakšni družinski skupnosti varovanci živijo, kaže na pomanjkljiv kontakt skrbniških organov s skrbniškimi družinami.

Higienske razmere v skrbniških družinah, v katerih varovanci živijo, so po oceni skrbniških organov pri 561 (85 %) otrokih zadovoljive, pri 58 (9 %) nezadovoljive - za 43 (6 %) otrok pa skrbniški organi ne vedo v kakšnih higienskih razmerah živijo, kar je skrajno neodgovorno, saj bi morali skrbniški organi poznati življenjsko okolje vsakega otroka.

Vzdušje v skrbniških družinah pa je na splošno zadovoljivo (pri 87 % mladoletnikov), kar pomeni, da je večina mladoletnikov našla drugi dom pri skrbnikih.

- Zdravstveno stanje mladoletnikov

Po podatkih skrbniških organov je:

zdravih in normalno razvitih	71 % mladoletnikov
zdravih a slabotnih	10 %
bolehnih	5 %
kronično bolnih	-1 %
z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	13 %

Zdravih in normalno razvitih je torej 81 % mladoletnikov, kar je v primerjavi z zdravstvenim stanjem otrok v Sloveniji cca 6 % pod povprečjem. V primerjavi z zdravstvenim stanjem rejencev v Sloveniji pa je zdravstveno stanje otrok pod skrbništvom nekoliko boljše (zdravih in normalno razvitih je 72 % rejencev).

Za urejanje zdravstvenih pogojev in za zdravje otrok pod skrbništvom so dolžni skrbeti predvsem skrbniki, posredno pa tudi pristojni skrbniški organi. Ob urejeni skrbi zdravstveno stanje otrok pod skrbništvom ne bi smelo odstopati od republiškega povprečja zdravstvenega stanja otrok v Sloveniji. Sedanje stanje je dokaz, da ti otroci pod družbenim varstvom v pogledu zdravja vendarle nimajo enake skrbi in nege - kot če bi zanje skrbeli starši. To pa je nedopustno, saj je družbena skupnost namesto staršev v celoti odgovorna za pravičen razvoj otrok. Nujno bo zato potrebno povečati skrb za zdravje otrok pod skrbništvom. Skrbniški organi bodo morali skrbnike opozarjati na ta vprašanja in po potrebi tudi neposredno urejati zdravstveno varstvo otrok oziroma poskrbeti za preventivne ukrepe (urejena šolska prehrana otrok, počitniška letovanja itd.). Še posebej pa bodo morali skrbniški organi poskrbeti za vse kronično bolne otroke in za mladoletnike z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (kategorizacija - rehabilitacija).

- Šolanje in usposabljanje mladoletnikov

Po podatkih skrbniških organov skupaj 693 (54 %) mladoletnikov pod skrbništvom obiskuje osemletko, nad 14 let starih, ki bi morali biti vključeni v nadaljnje usposabljanje pa je skupaj 524 (40 %). Ostalih 76 (6 %) otrok pa je še v predšolski dobi.

Večina šoloobveznih otrok (88 %) redno obiskuje šolo, dožim sploh ne hodi v šolo skupaj 2 % otrok (ki se kot duševno prizadeti oskrbujejo v raznih zavodih).

Kar za 25 % otrok pod skrbništvom pa skrbniški organi nimajo podatkov o šolskih uspehih, ker le-teh niso dosledno zahtevali niti v poročilih skrbnikov, niti od šolskih vodstev samih. To značilno prikazuje pomanjkljivo odgovornost občinskih skupščin za pravilen razvoj mladoletnikov pod skrbništvom.

Povprečna ocena šoloobveznih mladoletnikov pod skrbništvom, pri katerih so šolski uspehi znani, je v tem letu znažala 2,95, dočim je bila povprečna ocena otrok, ki so obiskovali osemletko 3,10. Šolski uspehi otrok pod skrbništvom, ki so razred izdelali so bili torej zadovoljivi in niso preveč odstopali od uspehov drugih šoloobveznih otrok.

Od skupaj 524 nad 14 let starih mladoletnikov pod skrbništvom, ki niso več šoloobvezni:

obiskuje osemletko	36 (7 %)	mladoletnikov
obiskuje kako drugo šolo	108 (21 %)	"
v uku	112 (21 %)	"
zaposlenih	157 (30 %)	"
se ne šola, niti ni zaposlenih	93 (18 %)	"
ostalih	18 (3 %)	"

Med mladoletniki, ki niso več šoloobvezni jih torej še 36 (7 %) obiskuje osemletko. Kar 93 (18 %) mladoletnikov pa se ne šola oziroma niso nikjer zaposleni. Med temi se jih cca polovica oskrbuje v domovih za duševno prizadete, ostali so pretežno rejenci, ki pomagajo skrbnikom (rejnikom) pri kmetijskih delih, so pa po večini tudi duševno prizadeti (debili), za katerih rehabilitacijo ni bilo poskrbljeno v prejšnjih letih.

Podatek, da je 157 (30 %) mladoletnikov že zaposlenih - pa kaže, da se mladoletniki pod skrbništvom vključujejo pretežno v poklice, za katere ni potrebno daljšega usposabljanja in izobraževanja. Vzroki so nedvomno tudi v premajhni skrbi za uspešno in ustrezno šolanje vsakega otroka, že od vstopa v osemletko dalje. To se pravi, da si nekateri skrbniki v tem pogledu premalo prizadevajo, da bi se mladoletniki usposobili v pravih, sodobnih poklicih, ki bi ustrezali njihovim nagnjenjem in sposobnostim. Skrbniški organi bi po vsakoletnem pregledu šolskih uspehov morali obvezno smiselno ukrepati ter s skrbniki in šolskimi vodstvi (razredniki) načrtno poskrbeti za uspešnejše šolanje in usposabljanje te mladine. Premajhne odgovornosti skrbniških organov do teh tako važnih vpražanj sicer ne smemo poploševati, ker so v zadnjih letih predvsem strokovne socialne službe (Maribor, Ljubljana, itd.), pričele sistematično skrbeti za te otroke in se bodo uspehi gotovo pokazali. Ugotovljeno pa je, da imajo organi socialnega varstva na splošno premalo rednih stikov s šolami ter bo treba nujno utrditi sodelovanje s šolami ob razvijanju socialnega dela v šolah samih.

- Preživljanje mladoletnikov

Mladoletniki pod skrbništvom se preživljajo:

od lastnega dela (pretežno ali v celoti)	147 (11 %)
iz lastnega premoženja (pretežno ali v celoti)	71 (6 %)
od invalidnine ali pokojnine (pretežno ali v celoti)	331 (26 %)
preživljajo jih svojci ali tuji ljudje (delno ali v celoti)	296 (23 %)
iz občinskih sredstev v celoti	262 (20 %)
iz občinskih sredstev delno	157 (12 %)
iz drugih virov (delno ali v celoti)	29 (2 %)

Mladoletniki se torej v glavnem preživljajo iz občinskih sredstev v celoti ali delno (32 %), od invalidnine ali pokojnine (26 %) ali pa jih preživljajo svojci oziroma rejniki (23 %).

Večje premoženje ima samo 4 % mladoletnikov in se sredstva smiselno uporabljajo za vzdrževanje, šolanje in poklicno usposabljanje mladoletnikov. Tudi odčitve premoženja skrbniški organi odobrujejo predvsem zaradi vzdrževanja otrok pod skrbništvom (v letu 1963/64 je bilo npr. odobrenih 30 odčitvev premoženja).

Občinske skupščine prispevajo znatna sredstva za družbeno pomoč mladoletnikom pod skrbništvom. Tako so v letu 1964 prispevale občinske skupščine naslednja sredstva:

Oblika pomoči	Skupno število podpiranih mladoletnikov v SRS	Povprečni prispevek na enega otroka mesečno	Skupni letni prispevki občinskih skupščin
rejnine	279	8.607	28.951.320
oskrbnine v zavodih	93	26.691	29.675.316
štipendije	16	8.794	1.688.400
druge stalne pomoči	30	10.300	3.708.000
enkratne pomoči	21	11.710	2.950.905
drugi stroški			4.077.555

Družbena sredstva za vzdrževanje mladoletnikov pod skrbništvom v SR Sloveniji znašajo torej v letu 1964 za skupaj 452 mladoletnikov skupaj 71.051.496 - dinarjev letno ali povprečno din 15.099.- mesečno na podpiranega otroka.

Podatek, da se družbena sredstva uporabljajo predvsem za vzdrževanje 279 otrok v rejništvu in le za 93 otrok v raznih zavodih, utemeljuje pomembnost strokovnega dela skrbniških organov.

Sredstva za vzdrževanje mladoletnikov so skrbniški organi dolžni predvideti v realnih zneskih in to tudi izvajajo pri vseh podpiranih otrocih. Problem pa je v tem, da skrbniški organi še ne podpirajo vseh potrebnih mladoletnikov, bodisi ker premalo konkretno poznajo življenjske razmere posameznih otrok ali pa premalo načrtno skrbijo za njihovo prihodnost, to je za primerno poklicno usposab-

ljanje oziroma za rehabilitacijo. V tem smislu bodo morali dosledno povečati skrb vsi skrbniški organi.

- Skrbniki

Za skupaj 1.293 mladoletnikov pod skrbništvom so postavili skrbniški organi skupaj 1.035 skrbnikov. Tako odpade na enega skrbnika povprečno 1,25 otrok.

Po starosti je do 30 let starih 15 % skrbnikov, od 30 do 60 let 51 % in nad 60 let 34 %. Skrbniški organi pri izbiri skrbnikov ne morejo vedno upoštevati primeme starosti, ker se ozirajo predvsem na sorodstveno razmerje in osebne lastnosti skrbnikov. Vendar imajo premladi skrbniki premalo življenjskih izkušenj, dočim starejše osebe težje urejajo važna življenjska vprašanja otrok v zvezi z njihovim zdravjem, šolanjem, poklicno orientacijo, itd.) Zato bodo morali skrbniški organi v skladu z možnostmi skrbneje izbirati skrbnike po starosti.

Po poklicu so skrbniki: kmetje (26 %), uslužbenci (24 %), delavci (20 %), gospodinje (14 %), upokojenci (14 %), svobodni poklici (2 %). Tudi pri izbiri skrbnikov glede na primeme poklice prevladujejo drugi kriteriji (sorodstveno razmerje, željo umirlih staršev in otrok samih, itd.), vendar bi skrbniški organi vsaj pri izbiri tujih skrbnikov, lahko bolj upoštevali ustrezno družbeno sredino in poklicno usmeritev. Do sedaj je zelo malo skrbnikov socialnih delavcev, pedagogov, sodnikov, družbenih delavcev itd. Sorazmerno veliko število skrbnikov kmečkega porekla pa je pogojeno v dejstvu, da živi veliko mladoletnikov pod skrbništvom na podeželju. Skrbniški organi namreč zaradi potrebe po kontinuiranem načinu življenja teh mladoletnikov brez utemeljenih razlogov ne premeščajo v mestno okolje.

Po sorodstvenem razmerju je 26 % skrbnikov oziroma sorodnikov (bratje, sestre, stari starši), drugih sorodnikov 27 % in drugih oseb 47 %. Nad polovico skrbnikov je torej sorodnikov otrok in pretežno vsi oskrbujejo varovance v svojih družinah. Sorodniki otrok so zavestno sprejeli svoje dolžnosti in otrokom v največji meri nadomestujejo skrb staršev.

Po oceni skrbniških organov opravlja 20 % skrbnikov za mladoletnike svoje dolžnosti vzorno, 62 % skrbno, 15 % skrbnikov pomanjkljivo in 3 % skrbnikov zanemarljivo. Ta ocena se nanaša na individualno delo skrbnikov in predvsem na skrb za zdravje, vzgojo in šolanje varovancev. Skrbniki, ki pomanjkljivo skrbijo za mladoletnike, so bodisi bolne ali starejše osebe ter skrbniške dolžnosti namesto njih po zmogljivosti opravljajo drugi družinski člani. Skrbniki, ki zanemarjajo svoje dolžnosti pa so predvsem težje bolni sorodniki mladoletnikov, pri katerih so skrbniški organi zaradi sorodstvenega razmerja in čustvene navezanosti otrok na skrbnike težje odločajo, da bi skrbnike zamenjali. V takih primerih skrbniški organi v večji meri sami skrbijo za otroke. Kljub temu bo potrebno znova pregledati skrbnike, ki zanemarjajo svoje dolžnosti, ugotoviti vzroke ter po presoji posameznega primera skrbnike tudi zamenjati.

Skrbniki za mladoletnike v SR Sloveniji v glavnem opravljajo svoje dolžnosti z občutkom odgovornosti do zaupanih otrok in si prizadevajo, da bi otrokom nadomestili družinsko vzdušje in čustveno toplino. V kolikor za tako odgovorno delo niso posebej usposobljeni, zlasti na področju vzgoje, pravilne poklicne usmeritve otrok, itd. - je vzrok v pomanjkljivem delu skrbniških organov, ki sodelovanja s skrbniki ne upoštevajo kot redno nalogo.

III. SKRBNIŠTVO ZA ODRASLE OSEBE

- Struktura odraslih oseb pod skrbništvom

V Sloveniji je pod skrbništvom 2.489 odraslih oseb. Med temi je 1.433 ali 58 % oseb, ki jim je bila s sodno odločbo odvzeta popolna poslovna sposobnost, 703 ali 28 % oseb, ki jim je bila odvzeta poslovna sposobnost le deloma, 300 ali 12 % oseb, pri katerih ni bilo sodnega postopka za odvzem opravilne sposobnosti in 53 ali 2 % oseb, o katerih skrbniški organi nimajo podatkov ali je bil postopek za odvzem opravilne sposobnosti izveden ali ne.

Po starosti je stanje odraslih oseb pod skrbništvom naslednje:

od 20 - 30 let starih je	138 (5 %)	oseb
31 - 40 "	373 (15 %)	"
41 - 50 "	493 (20 %)	"
51 - 60 "	636 (26 %)	"
nad 60 "	790 (32 %)	"
neznano "	59 (2 %)	"

Po spolu je 1.271 žensk in 1.218 moških.

Predpostavljamo, da skrbništvo za odrasle doslej ni zajelo vseh tistih oseb, ki bi jim bil potreben stalen skrbnik v smislu dosedanjih zakonskih predpisov. Skrbniški organi marsikdaj ne zvedo za primere, ko bi bilo treba določeno osebo postaviti pod skrbništvo, svojci pa, ki so prvi dolžni sprožiti ta postopek, marsikdaj ne izpolnijo svoje dolžnosti. Vzroki za to so dokaj različni: nevednost, težnja svojcev, da bi sami upravljali premoženje takega sorodnika, brez polaganja računov skrbniškemu organu, predvsem pa odpor svojcev nasproti uradni proglasitvi sorodnika za duševno abnormnega. Preključni postopek je namreč boleč tako za predlaganega (pri relativno ohranjeni osebnosti), kakor tudi za svojce in je zato sodišče tu zelo previdno. Treba je pretehtati, kdaj je preključ res nujen, kdaj pa so potrebne predvsem druge oblike varstva, ker z odvzemom opravilne sposobnosti še ni rešen problem določene osebe.

Po starosti je pod skrbništvom več oseb višje starosti. To izhaja deloma iz dej-

stva, ker so duševne bolezni pri starejših pogostejše oziroma je pri starejših ljudeh, zaradi večje napredovanosti bolezni, zahteva po posebnem varstvu bolj kategorična. Zelo nizek delež mlajših ljudi v celotnem številu odraslih oseb pod skrbništvom pa kaže še na druge vzroke. Kadar gre za mlade osebe, se svojci mnogo težje odločijo sprožiti postopek za odvzem opravilne sposobnosti, kot v primeru, če gre za starejšega človeka. Pri mlajših je včasih še upanje na ozdravljenje. Pa tudi če takega upanja ni, imajo mlajše osebe večkrat še žive starše, ki skrbijo za takega otroka, ne da bi sprožili preklicni postopek.

Struktura odraslih oseb pod skrbništvom po zakonskem stanu je naslednja:

samski	1 698 (68,2 %)
poročeni	356 (14,2 %)
ovdoveli	241 (10 %)
razvezani	101 (4 %)
neznano	93 (3,8 %)

Večina odraslih oseb pod skrbništvom je samskih, kar je razumljivo, saj so mnogi med njimi duševno abnormni že od rojstva ali pa vsaj pred starostjo, ki je običajna za poroko. Pri osebah pod skrbništvom, ki so poročene ali razvezane, pa je duševna bolezen nastopila po sklenitvi zakonske zveze in je bila pri večini razvezanih oseb tudi odločilni razvezni razlog.

- Razlogi za postavitvev pod skrbništvo

Duševna nerazvitost, zaostalost, duševna bolezen	1.901 (77 %)
zapravljivost, alkoholizem, narkomanija	288 (12 %)
starostna pobebljenost	86 (3 %)
drugi vzroki	156 (6 %)
neznano	58 (2 %)

Iz podatkov je razvidno, da je največje število oseb pod skrbništvom zaradi duševne abnormnosti (77 %), medtem ko število preklicanih oseb zaradi zapravljivosti, alkoholizma ali narkomanije ni visoko. To so razvede, ki so najpogostejše v zreli življenjski dobi. Zato je tudi pri osebah, ki so tem zapadle, toliko težje izpeljati postopek za preklic poslovne sposobnosti, ker se temu upirajo. Događa se, da se postopek začne, a po dolgotrajnih razpravah ustavi.

Zelo nízko je število oseb, ki jim je potreben skrbnik zaradi starostne pobebljenosti (3 %), čeprav je v starosti nad 60 let 33 % oseb pod skrbništvom. To kaže, da so priletne osebe pod skrbništvom večinoma zaradi duševne nerazvitosti ali zaostalosti od rojstva ali zaradi duševnih obolenj, ki so nastopile kasneje. Med »drugimi vzroki« je predvsem težja senilnost. To so hkrati primeri, ko so bili postavljeni skrbniki brez sodne odločbe.

- Življenjske razmere odraslih oseb pod skrbništvom

Kje živijo odrasli pod skrbništvom je razvidno iz naslednjih podatkov:

sam, ima lastno gospodinjstvo	207 (8 %)
v skupnem gospodinjstvu z zakoncem ali otroki	355 (15 %)
v skupnem gospodinjstvu z drugimi sorodniki	724 (29 %)
pri tujih ljudeh	333 (13 %)
v domovih za starejše ljudi	206 (8 %)
v domovih za duševno prizadete	189 (8 %)
v bolnišnicah za duševne bolezni	371 (15 %)
nima stalnega bivališča	21 (1 %)
neznano	83 (3 %)

O življenjskih pogojih odraslih oseb pod skrbništvom, ki imajo bodisi lastno gospodinjstvo, žive v skupnem gospodinjstvu z zakonci in z otroki, z drugimi sorodniki ali pri tujih ljudeh, nam pokažejo zbrani podatki naslednjo sliko:

	V lastnem gospodinjstvu	Z zakoncem in otroki	Z drugimi sorodniki	V tuji družini	Skupaj	%
v zadovoljivih pogojih	130	253	595	241	1 219	75
v nezadovoljivih pogojih	68	92	99	67	326	20
neznano	9	10	30	25	74	5

V celoti vzeto je to zelo nezadovoljivo stanje. Od skupnega števila 2 489 oseb pod skrbništvom živi 1.039 ali 41,7 % oseb v domačem okolju. To je zanje tudi najbolj ugodno tako zaradi čustvene navezanosti, kakor tudi zaradi lažje zaposlitve, zlasti še, če gre za kmečke ljudi. Pa tudi osebe, ki so vajene življenja v mestu, se med svojci bolje znajdejo, kot pa npr. v kakem domu. Vendar je pri 22% pokazala anketa, da tudi domače okolje ne nudi zadovoljivih življenjskih pogojev. Podatek je v toliko pomanjkljiv, ker ni znano, ali gre pri tem za lažje ali težje duševno prizadete osebe ali morda celo za težje alkoholike. Kolikor gre za ti dve skupini preklicanih oseb, bi bilo za njih in za njihove svojce primemeje, če bi bile nastanjene stalno ali začasno v ustreznih zavodih.

V tujih družinah živi 333 odraslih oseb pod skrbništvom. Od teh je 241 v zadovoljivih življenjskih pogojih. Taka nastanitev je možna le v primerih, če gre za lažje prizadete osebe. O tem nam anketa ni dala pojasnila, pač pa kaže visoko število oseb, ki žive v nezadovoljivih ali neznanih življenjskih pogojih (38%), da skrbniški organi zapostavljajo neposredne stike s skrbniki in da je pomanjkljiv nadzor nad njihovim delom, kar je pri tej obliki varstva oseb pod skrbništvom še posebej važno.

V relativno najslabših pogojih žive tiste odrasle osebe pod skrbništvom, ki žive same zase, 22 % od skupnega števila teh oseb pa živi še posebej v nezadovolji-

vem stanju. Tem osebam, kakor tudi njihovim skrbnikom, bi morali posvečati skrbniški organi še posebno skrb.

V domovih za starejše ljudi je 8 % odraslih oseb pod skrbništvom, vendar ta nastanitev zanje ni primerna, ker ni poskrbljeno za ustrezen tretman in zaposlitev pa tudi zato, ker njihova navzočnost neugodno vpliva na duševno normalne stare ljudi. Kar 15 % teh oseb pa se nahaja v bolnišnicah za duševne bolezni. Za mnoge duševno abnormne osebe je nedvomno najbolj primerno bivanje v taki bolnišnici, vendar je tudi res, da ostaja v psihiatričnih zavodih precej oseb le zaradi socialne indikacije, čeprav zdravstvena indikacija ne opravičuje nadaljnjega pridržanja v zavodu. Tu so mišljene kronično lažje duševno bolne osebe, ki bi bile tudi v individualni oskrbi ali v ustreznem zavodu, vendar to ni mogoče zaradi pomanjkanja mest oz. kapacitet.

Brez stalnega bivališča je po ugotovitvah 21 oseb. To so osebe, ki romajo iz občine v občino, priložnostno tu in tam kaj delajo, dokler so še toliko pri močeh, največkrat pa so odvisne od občasne pomoči občine, na katere območju trenutno bivajo. Te osebe so večinoma brez sorodnikov in brez premoženja. Tudi med osebami, za katere skrbniški organi ne vedo kje in kako živijo (83), je večina takih, ki nimajo stalnega bivališča. Skrbništvo nad njimi traja 30, 40 in več let. Medtem so se menjavali skrbniški organi kakor tudi skrbniki. Zaradi pomanjkljive skrbniške službe se je opuščala nad njimi tekoča evidenca, čeprav pa še obstoja njihov spis.

- Zdravstveno stanje

O zdravstvenem stanju odraslih oseb pod skrbništvom skrbniški organi nimajo podrobnih podatkov. Ob postopku za preklic poslovne sposobnosti so obvezni le psihiatrični zdravniški pregledi, čeprav bi bilo potrebno hkrati ugotoviti zdravstveno stanje predlaganega tudi v somatskem pogledu.

Skrbniki navajajo v svojih poročilih le splošno zdravstveno stanje osebe, ki so ji postavljeni za skrbnika, vendar so te navedbe zelo pavšalne, kot npr. "zdravstveno stanje zadovoljivo", "zdravstveno stanje je nespremenjeno", "zdravstveno stanje se mu slabša", ipd.

Za osebe, ki živijo v bolnišnicah za duševne bolezni in tudi za one, ki živijo v socialnih zavodih, je to stanje znano za vsak posamezen primer. Skrbniški organi zahtevajo poročilo o tem v posameznih primerih, kadar to pač potrebujejo. Predpostavljamo, da živijo te osebe v urejenih življenjskih pogojih in bi bilo tekoče vodenje zdravstvenega stanja nepotrebna obremenitev skrbniškega organa.

- Preživetje odraslih oseb pod skrbništvom

Odrasli pod skrbništvom se preživljajo v celoti ali delno:

od lastnega dela	330 (13 %)
iz lastnega premoženja	367 (15 %)
preživljajo jih svojci ali tuji ljudje	557 (22 %)
od invalidnine ali pokojnine	477 (19 %)
iz občinskih sredstev	512 (20 %)
iz drugih virov	105 (5 %)
neznano	141 (6 %)

Od 2.489 odraslih oseb pod skrbništvom jih je le 178 ali 7 %, ki se v celoti preživljajo z lastnim delom in nadaljnjih 152 ali 6 % oseb, ki se preživljajo z lastnim delom. To je zelo nizko število, če upoštevamo, da je med njimi 42 % oseb izpod 50 let starosti in da je 703 (28 %) osebam odvzeta poslovna sposobnost samo delno. Kakor izgleda je to vprašanje še posebej zanemarljivo, čeprav daje poklicna struktura dokaj ugodno sliko.

Tako je:	delavcev	623 (25 %)
	uslužbencev	92 (3 %)
	kmetov, kmečkih gospodinj	621 (25 %)
	gospodinj (razen kmečkih)	180 (7 %)
	svobodni poklici	17 (1 %)
	druge zaposlitve	40 (1 %)
	upokojenci	191 (9 %)
	brez poklica	635 (26 %)
	neznano	90 (3 %)

Dejstvo je, da velika večina oseb, ki so imele pred nastopom bolezni svoj poklic, zdaj tega ne more več opravljati. Zlasti uslužbenci ne morejo ostati na svojih nekdanjih delovnih mestih, zato pa je potrebno intenzivno delo pri poklicnem preusmerjanju in ustreznem zaposlovanju takih oseb. S tem vprašanjem se skrbniški organi in drugi odgovorni činitelji dosti premalo ukvarjajo.

Delavci, kolikor so fizično zdravi in sposobni za življenje izven zavoda, se kdaj pa kdaj zaposlijo pri fizičnih delih, največkrat pri kmetih. Običajno nimajo rednega dohodka. Pomagajo le za hrano in stanovanje. Kmetje in kmečke gospodinjice so v tem pogledu nekoliko na boljšem. Pod primernim vodstvom v večini primerov lahko še opravljajo kmečka dela. Osebe brez poklica, v kolikor živijo izven zavoda in so sposobne za fizično delo, delajo večinoma pri kmetih, ženske včasih pomagajo pri gospodinjskih delih.

Osebe, katerim je bila odvzeta opravilna sposobnost zaradi zapravljenosti ali alkoholizma, so mnogokrat sposobne opravljati svoj poklic, toda pri teh se pogosto postavlja vprašanje, kam z njimi. Za bolnišnico niso, v normalnem življenju izven zavoda, pa običajno čedalje bolj propadajo in jih je težko vključiti v redni delovni proces. To so pa tudi najtežji primeri, za katere danes še nimamo pogojev za

ustrezno sanacijo.

Iz dohodkov lastnega premoženja se preživlja v celoti samo 10 % odraslih oseb pod skrbništvom, čeprav je bilo ugotovljeno, da ima premoženje 459 (28 %) teh oseb. Premoženje predstavljajo v glavnem nepremičnine, zlasti kmečka posestva ali večji kompleksi obdelovalne zemlje. Lastnikovi svojci ali drugi sorodniki gospodarijo na posestvu in s tem preživljajo sebe in lastnika. V nekaterih primerih so zemljišča, ki so last oseb pod skrbništvom, oddana v zakup, zakupnina pa ne porabi za vzdrževanje lastnika. Vendar zakupnina ne pokriva stroškov za lastnikovo preživljanje, zlasti še, če ta živi v bolnišnici ali v socialnem zavodu. Zaradi vzdrževanja osebe pod skrbništvom in hkrati vzdrževanja premoženja te osebe je bilo odobrenih v letu 1963/64 97 kupoprodajnih pogodb (17 pridobitev, 80 odtujitev premoženja).

Preživljanje odraslih oseb pod skrbništvom je precejšnje breme za svojce. 16 % teh oseb svojci v celoti sami preživljajo. Predpostavljamo pa da so med njimi tudi taki, ki še lahko pomagajo pri delu.

Iz podatkov o preživljanju je dalje razvidno, da se preživlja 19 % oseb od invalidnine ali od pokojnine (v celoti 13 %, delno 6 %). Poklicna struktura pa kaže, da je med temi osebami le 9 % upokojencev. Razlika izhaja verjetno od tega, ker uživa precejšnje število odraslih oseb pod skrbništvom pokojnino po starših, zaradi duševne prizadetosti od rojstva ali iz mladosti.

Za preživljanje odraslih oseb pod skrbništvom dajejo tudi občinske skupščine precejšnja denarna sredstva. Tako je znašal ta izdatek v mesecu juniju 1964 21.916.000,- dinarjev. Ta sredstva so bila porabljena:

Oblika pomoči	Število uživalcev	%	Povprečni prispevek mesečno na 1 osebo	Skupni prispevek mesečno (v 000 din)
oskrbina v tujih družinah	91	4	7.219	657
oskrbine v socialnih zavodih	310	12	36.874	11.431
oskrbine v bolnicah	142	6	68.140	8.540
stalne pomoči	95	4	3.789	606
enkratne pomoči	70	3	4.314	302
za druge stroške				380

Družbena sredstva za vzdrževanje oseb pod skrbništvom, ki se nahajajo v socialnih ali zdravstvenih zavodih, so predvidena v realnih zneskih, medtem ko je odvisna višina socialnih pomoči od razpoložljivih proračunskih sredstev občinskih skupščin. Ugotovljeno povprečje teh pomoči je odločno prenizko, zlasti če upoštevamo, da je v teh zneskih zajeta celotna oskrba. Iz podatkov o številu tako podpi-

ranih oseb hkrati ugotavljamo, da dodeljujejo občinske skupščine take pomoči samo v skrajnih primerih, bodisi da je taka oseba že onemogla, ali pa je pri ljudeh, ki tudi sami težko živijo. Iz ugotovitve, da se delno ali v celoti preživlja iz občinskih sredstev 512 (20 %), pa sklepamo, da število teh podpor v zimskih mesecih naraste.

- Skrbniki

Odrasle osebe pod skrbništvom imajo skupno 2.317 skrbnikov. Število je manjše kot število oseb pod skrbništvom (2.489), ker je včasih ista oseba postavljena za skrbnika dvema osebama.

Skrbniki so v 1.206 (49 %) primerih zakonec ali sorodniki osebe pod skrbništvom, v 1.187 (48 %) primerih so to ljudje, ki z osebo pod skrbništvom niso v nikakem sorodstvenem razmerju, za 96 (3 %) skrbnikov pa skrbniški organi nima-
jo podatkov o sorodstvenem razmerju do osebe pod skrbništvom.

Po poklicu so skrbniki: delavci (15 %), uslužbenci (16 %), kmetje in kmečke gospodinje (43 %), gospodinje (10 %), svobodni poklici (2 %), druge zaposlitve (2 %), upokojenci (10 %), neznano (2 %).

Skrbniki v glavnem skrbno in z odgovornostjo opravljajo skrbniške dolžnosti, čeprav marsikdaj svojim nalogam niso v celoti kos. Po oceni skrbniških organov opravlja 10 % skrbnikov svojo dolžnost vzorno, 64 % skrbno, 18 % pomanjkljivo, 6 % zanemarljivo, za 2 % pa ni znano. Skrbnike, ki hudo zanemarljivo skrbniške dolžnosti, bi bilo treba zamenjati. Toda skrbniški organi so ukrepali v tem smislu le redkokdaj, medtem ko se pravice kaznovanja sploh niso poslužili. Vzrok je v tem, da je zelo težko dobiti primerno osebo, ki bi bila pripravljena sprejeti to odgovornost.

Skrbniki opravljajo svoje dolžnosti praviloma brezplačno, vendar sme skrbniški organ določiti skrbniku nagrado. Večina skrbniških organov v svojih proračunih nima zagotovljenih sredstev za nagrade skrbnikom in določijo to nagrado le tedaj, če ima oseba, kateri je postavljen skrbnik, denarni depozit. Ker pa večina oseb pod skrbništvom nima gotovine ali denarnega depozita, ostane marsikateri vzorni skrbnik brez materialnega priznanja.

Tudi zbrani podatki kažejo, da skrbniški organi skrbnike razmeroma redkokdaj nagradijo. V mesecu juniju 1964 je bilo npr. v ta namen porabljenih le 139.000.-din. Prav tako se premalo poslužuje drugih oblik priznanj: javnih in pismenih pohval, kakor tudi skupnih posvetovanj, ki bi vzpodbujala skrbnike pri opravljanju njihovih dolžnosti.

IV. ZAČASNO SKRBNIŠTVO IN SKRBNIŠTVA ZA POSEBNE PRIMERE

Začasnega skrbnika postavijo skrbniški organi zaradi varstva tistega, zoper katerega je uveden postopek za odvzem poslovne sposobnosti. Gre za posebno vrsto skrbništva, ki je samo začasno: dolžnost začasnega skrbnika preneha, ko je oseba preklicana in se ji postavi stalni skrbnik, ali če sodišče odloči, da ni razlogov za odvzem poslovne sposobnosti.

Pri začasnih skrbniških skrbniški organi običajno ne naletijo na večje težave. Občani so bolj pripravljeni prevzeti dolžnost začasnega skrbnika kot npr. dolžnost stalnega skrbnika, saj vedo, da je njihova naloga v večini primerov opravljena že s tem, da v preklic predlaganega zastopajo v postopku pred sodiščem. Le redkokdaj se zgodi, da je treba opraviti kake nujne zadeve za tako osebo še pred zaključkom postopka, po odvzemu poslovne sposobnosti oziroma pred postavitvijo pod skrbništvo. Urejanje vseh težjih vprašanj, če niso neodložljiva, počaka stalnega skrbnika.

Pri skrbniških za posebne primere pa ne gre za osebo, zoper katere je uveden postopek za odvzem poslovne sposobnosti, saj te osebe načeloma obdrže poslovno sposobnost in so možne same skrbeti za svoje pravice in koristi, le da iz enega ali drugega vzroka tega dejansko ne morejo (ker so npr. odsotne, težko bolne itd.). Te osebe se zato ne postavijo pod skrbništvo, temveč se jim postavi skrbnik, katerega delovno področje je omejeno le na posamezne posle ali vrste poslov.

Kolizijskih skrbnikov je bilo v času od 1.7.1963 - 30.6.1964 1.229. Največkrat postavijo kolizijskega skrbnika mladoletnikom, kjer gre za nasprotujoče si koristi staršev in zastopanih otrok pri sklenitvi pravnega posla, izjemoma pa tudi za pravde med njimi. Pogosto postavijo skrbniški organi kolizijskega skrbnika mladoletnikom tudi za zastopanje v zapuščinskem postopku po smrti roditeljev ali kakšnem drugem sorodniku. V razmeroma redkih primerih gre za nasprotujoče si koristi skrbnika in osebe pod skrbništvom, ki jo potem pri sklenitvi pravnega posla zastopa posebej za ta primer postavljen kolizijski skrbnik.

Ob popisu je bilo 894 skrbništev odsotnim osebam. Skrbnik se jim postavi v primerih, če je to potrebno za varstvo njihovih pravic in koristi, včasih pa tudi na zahtevo tistih oseb, ki bi utegnile trpeti škodo zaradi njihove odsotnosti.

Skrbnikov za premoženje, katerega je lasnik neznan, je na podlagi zbranih podatkov 1.606 in sicer največ v piranski občini.

O tem, koliko skrbnikov so skrbniški organi postavili za razne druge primere, ko je treba zavarovati pravice in koristi posameznih oseb (po 49. členu temeljnega

zakona o skrbništvu), ni na razpolago zanesljivih podatkov, zlasti še, ker skrbniški organi včasih postavijo skrbnika po 49. členu tudi tedaj, ko dejanski stan povsem ustreza kakemu drugemu členu temeljnega zakona o skrbništvu. Pri pregledu skrbniških spisov v nekaterih anketiranih občinah smo ugotovili, da so skrbniški organi prav po 49. čl. postavljali skrbnika ne le tistim osebam, ki zaradi bolezni, telesnih napak, duševne abnormnosti ipd. ne morejo v posameznih primerih sami varovati svojih pravic ali koristi, ampak tudi takim osebam, ki so v vseh primerih nezmožne skrbeti same zase in bi jim bilo treba postaviti skrbnika, ki bi skbel tudi za njihovo osebo. Največkrat gre za primer, ko sorodniki skrbijo za člana rodbine, ki ni sposoben skrbeti sam zase, za katerega pa niso sprožili postopka za odvzem opravilne sposobnosti. Ko pa je za take osebe treba urediti kak pravni posej, tedaj se sorodniki obnejo na skrbniški organ, da z odločbo o postavitvi za skrbnika dobijo pooblastilo za zastopanje prizadetega svojca v konkretnem primeru.

V. PROBLEMI SKRBNIŠTVA

- Organizacija in poslovanje skrbništva

Organi za zadeve skrbništva so po sedanjem stanju pristojni sveti občinskih skupščin, npr. sveti za socialno varstvo, ki vodijo politiko skrbništva in centri za socialno delo oziroma upravni organi občinskih skupščin, ki izvajajo naloge skrbništva in vodijo predpisani postopek.

V SR Sloveniji se je predvsem uveljavilo posredno individualno skrbništvo. Mladolietniki pod skrbništvom imajo individualne skrbnike ne glede na to ali živijo otroci v družini ali v zavodu. Skrbniški organi pa opravljajo nekatere dolžnosti tudi neposredno, kot to sicer po potrebi opravljajo za vse otroke pod družbenim varstvom (oddajanje otrok v rejništvo in v zavode, vključevanje v šole in v poklice itd.). Taka ureditev se je v praksi pokazala za smotno in koristno in je bila sprejeta med načela novega zakona.

- Upravni postopek

V problematiki skrbništva najbolj izstopa zakonito izvajanje predpisanega postopka, ki je pogoj za urejeno vsebinsko reševanje skrbništva. Skrbniške zadeve so po svojem značaju odgovorne in nujne ter so v marsičem odvisne od pravičnega in hitrega postopka. Skrbniški organi že takoj ob pričetku postopka kršijo predpise (v mnogih primerih ne zasllišijo strank, v 50 % primerih je zamujen rok za izdajo odločbe o postavitvi pod skrbništvo itd.). Okoli 60 % odločb o postavitvi pod skrbništvo in o postavitvi skrbnika je pomanjkljivih, slabo sestavljenih in obraz-

loženi. Odločbe so pomanjkljive predvsem v opustitvi potrebnih osebnih podatkov in razlogov postavitve pod skrbništvo (ali sta otroku umrla oba roditelja, kdaj zakaj itd.), v utemeljitvah primernosti skrbnika (sorodnik, znanec, član družbene organizacije, itd.), kdo je skrbnika predlagal oziroma priporočil, ali skrbnik soglašajo s postavitvijo, ali je upoštevana želja osebe pod skrbništvom itd. Listine o postavitvi skrbnika skrbniški organi v 25 % sploh ne izdajajo. Ker so listine pravzaprav legitimacije, ki jih skrbniki uporabljajo pri zastopanju varovancev, je tako neodgovorno poslovanje skrbniških organov neopravičljivo. Kar pri polovici primerov skrbniški organi tudi ne izdajajo odločb o prenehanju skrbništva, ne odobrujejo istočasno zaključnih obračunov ter o prenehanju skrbništva ne poročajo pristojnim sodiščem (zaradi ev. izbrisa v zemljiški knjigi). Nadalje je zelo pomanjkljivo delo skrbniških organov pri polaganju rednih skrbniških poročil in obračunov, iz katerih bi morala biti razvidna skrb za osebe in premoženje varovancev v enoletnem obdobju. Le okoli 60 % skrbnikov redno polaga ustna ali pismena poročila, pri ostalih skrbniški organi ne vztrajajo pri izvajanju predpisa, tako da so pri nekaterih zavarovancih poročila že več let v zaostanku. Ker tu ne gre samo za pravilno upravljanje premoženja, je tudi iz teh podatkov razvidno, da nekateri skrbniški organi opuščajo važne naloge, za katere so pristojni.

V postopku delajo skrbniški organi tudi razlike med skrbništvom za mladoletnike in za odrasle osebe. Tako je postopek za odrasle osebe še pomanjkljivejši, manj ekspeditiven in nereden, ker je tudi sicer področje skrbi za odrasle osebe pri občinskih skupščinah slabše urejeno. Poleg tega je postopek za postavitve pod skrbništvo pri odraslih osebah zaradi same izvedbe odzema opravilne sposobnosti bolj kompliciran in zahteva intenzivno sodelovanje ustreznih strokovnjakov in institucij (psihiatrov, sodnikov) itd.

Glavni vzroki za pomanjkljivo in neodgovorno delo skrbniških organov pri izvajanju predpisanega postopka so: premajhna skrb občinskih skupščin za vodenje upravnega postopka, premajhno število in menjavanje kadrov, ki opravljajo skrbniške zadeve ter opuščanje in štruktura pristojnih organov (okraji, republika). Poleg ureditve organizacije socialnih služb ter kadrovskega vprašanja, bo v naprej nujno potrebno izvajati redne preglede in instruktaže po pristojnih organih.

- Nadzorstvo

Pristojni skrbniški organi so dolžni izvajati nadzorstvo kako skrbniki opravljajo svoje dolžnosti - v pogledu vzgoje, šolanja, poklicnega usposabljanja, zdravljenja ter družbenega okolja varovancev, kakor tudi glede upravljanja njihove imovine. Zaradi preobilice strokovnega in administrativnega dela (tudi na drugih področjih), skrbniški organi niso v stanju sistematično nadzirati dela skrbnikov in to nalogo pretežno opravljajo formalno, vzporedno z drugimi dolžnostmi. Osebnostiki s skrbniki so redki, navadno le ob polaganju skrbniških poročil in to sa-

mo s skrbniki, ki se pismenim vabilom odzovejo (pri okoli 30 % skrbnikov). Ne koliko pogostejši so osebni stiki skrbniških organov z varovanci, predvsem z mladoletniki (pri okoli 50 % varovancev). Skrbniški organi nadzirajo predvsem tiste varovance, ki ne živijo v družinah skrbnikov. Ob urejeni mreži strokovnih in prostovoljnih sodelavcev neposredno v okolju, kjer varovanci živijo - tako strogo nadzorstvo niti ne bi bilo potrebno, v sedanji situaciji pa so skrbniki več ali manj prepuščeni lastni odgovornosti oziroma sposobnostim za opravljanje skrbniških dolžnosti.

- Evidenca

Sedanja evidenca skrbniških primerov je neenotna in nepopolna. Nekateri skrbniški organi namreč vodijo poleg predpisanih evidenčnih kartonov po zveznih obrazcih tudi prejšnje SK vpisnike kot pomožno evidenco. Evidenčne kartone vodi 55 % skrbniških organov, SK vpisnike pa uporabljajo 35 % skrbniških organov. Nobene evidence za skrbniške primere ne vodi 12 (okoli 20 %) skrbniških organov, ki med vzroki za tako stanje predvsem navajajo organizacijske in kadrovske težave. Prejšnje SK vpisnike so smatrali skrbniški organi za primemnejše, ker so jih lahko uporabljali pri operativnem delu. Sedanji evidenčni kartoni pa so prirejani predvsem za statistično obdelavo podatkov, ki so potrebni višjim organom. Zaradi opisanih težav je dokumentacija o osebah pod skrbništvom siromašna in ne daje dejanske slike o njihovem življenju. V pripravi je predlog za preureditev evidence, ki jo vodijo organi socialnega varstva v naši republici. Le-ta bo prilagojena metodam socialnega dela in bo zajemala tudi evidenco skrbništva.

- Metode dela

Pri izvajanju skrbništva pristojni organi še niso razvili strokovnih metod socialnega dela. Občinske skupščine so namreč šele v letu 1964 pričele prenašati skrbniške posle na centre za socialno delo, v okviru upravnih služb pa takih metod ni bilo možno uveljaviti. Posebno neobdelane so naslednje strokovne naloge:

- izbor skrbnikov
- spremljanje odnosov med skrbniki in osebami pod skrbništvom
- strokovna pomoč skrbnikom pri opravljanju nalog
- analitično delo na področju skrbništva.

Skrbniški organi so do sedaj premalo strokovno izbirali in določali skrbnike, posebno v primerih, ko je bilo skrbnika težko dobiti ali pa se v mejah upravnega poslovanja niso znali odločiti za pravičen izbor skrbnika - v interesu posameznega varovanca (družbeni delavec ali sorodnik ali tuja oseba). Pri presojanju primernosti tudi niso upoštevali in vsklajevali vseh činiteljev: osebna svojstva in sposobnosti oseb, ki naj bi postali skrbniki, njihovi odnosi do bodočih varovancev, osebne želje varovancev, predlogi družbenih organizacij, lastna opažanja,

itd. Centri za socialno delo bodo morali zato pričeti s hitrejšim razvijanjem strokovnih metod na področju skrbništva.

Skrbniški organi so do sedaj tudi skoraj popolnoma opuščali spremljanje odnosov med skrbniki in varovanci, kar je bistvene važnosti posebno za izvajanje skrbništva za mladoletnike, katerim morajo skrbniki s toplimi, razumevajočimi odnosi kar najbolj nadomeščati starše. Ob spremljanju odnosov bi bila potrebna stalna strokovna pomoč skrbnikom v obliki posameznih ali skupinskih razgovorov ter dajanje konkretnih napotkov za opravljanje določenih skrbniških dolžnosti. Tudi zaradi opuščanja te naloge se je do sedaj izvajalo skrbništvo preveč formalno.

Analitično delo na področju skrbništva se preje v okviru upravnih organov občinskih skupščin ni moglo razviti. V letih 1960 - 1964 sta izdelala analize o stanju in problemih skrbništva le 2 organa socialnega varstva (Ljubljana-Bežigrad, Grosuplje), ker se upravni organi niso bavili z analitičnim delom. To je zaviralo usmerjanje in urejanje načrtno skrbi občinskih skupščin za mladoletnike in odrasle osebe pod skrbništvom. V obstoječih centrih za socialno delo, ki sedaj opravljajo skrbniške posle, bo treba zato pospešeno razvijati analitično delo tudi na tem področju.

- Sodelovanje strokovnih služb in družbenih organizacij

Skrbniški organi bi morali pri izvajanju skrbništva redno sodelovati z drugimi strokovnimi službami, zavodi in družbenimi organizacijami, zlasti pri takih nalogah, s katerimi urejajo osebne zadeve in potrebe varovancev. Te naloge so: opozarjanje na osebe, ki so potrebne skrbništva, izbor in spremljanje dela skrbnikov, spremljanje razvoja mladoletnikov pod skrbništvom ter urejanje individualne pomoči mladoletnikom, spremljanje življenja odraslih oseb pod skrbništvom in sodelovanje pri urejanju oblik varstva za te osebe itd.

Skrbniški organi sistematično sodelujejo z naslednjimi strokovnimi službami, institucijami in zavodi:

- sodišči	67 %	skrbniških organov
- zdravstvenimi domovi oziroma patronažnimi službami	48 %	" "
- socialnimi zavodi (azili, zavodi za odrasle in mladino)	38 %	" "
- šolami	33 %	" "
- zdravstvenimi ustanovami (bolnicami, ambulatoriji)	19 %	" "
- vzgojnimi posvetovalnicami	10 %	" "
- drugimi	33 %	" "

Sistematično sodelovanje torej ni urejeno niti pri vseh občinskih službah socialnega varstva niti z vsemi odgovornimi službami, s katerimi so skrbniški organi zaradi značaja skrbništva dolžni sodelovati. Vzroki so predvsem v preobremenjenosti kadrov, ki niso v stanju razvijati ustreznih metod koordinacije, kar bi sicer zmanjševalo kurativno delo organov socialnega varstva. Pravilen izbor in sistemizacija kadrov tudi za področje skrbništva bo nujna, da bodo tako strokovno socialne službe lahko čimprej razvile sodobne metode dela.

Kako sodelujejo skrbniški organi z družbenimi organizacijami kažejo naslednji podatki:

- društvi prijateljev mladine	57 %	skrbniških organov
- društvi rdečega križa	48 %	“ “
- organizacijami socialistične zveze	43 %	“ “
- organizacijami zveze borcev NOV	19 %	“ “
- organizacijami mladine Slovenije	10 %	“ “
- društvi upokojencev	5 %	“ “
- drugimi družbenimi organizacijami	5 %	“ “

Člani raznih družbenih organizacij še največ sodelujejo pri opozarjanju na osebe, ki so potrebne skrbništva (71 %), pri izbiri skrbnikov (52 %) ter pri spremljanju dela skrbnikov (29 %).

Neurejeno sodelovanje članov družbenih organizacij znatno vpliva na kvaliteto varstva otrok brez staršev in oseb, ki niso sposobne skrbeti zase.

- Kadri

Skrbniške zadeve opravljajo v glavnem isti uslužbeni občinskih skupščin, ki sicer izvajajo naloge in opravila s področja socialnega varstva oziroma varstva družine.

Njihovo delo je urejeno tako:

- pri 6 občinskih skupščinah opravlja skrbniške posle poseben uslužbenec,
- pri 45 občinskih skupščinah opravljajo uslužbeni poleg skrbniških poslov še druge posle za celotno območje občine,
- pri 11 občinskih skupščinah, kjer so centri za socialno delo, opravljajo skrbniške posle za določeno teritorialno območje uslužbeni poleg drugih poslov.

Na enega uslužbenca odpade povprečno 17,71 skrbniških primerov za mladoletnike in 24 primerov za odrasle osebe pod skrbništvom, poleg vseh drugih nalog, ki spadajo v njegovo delovno področje.

Izobrazba osebja, ki izvaja naloge skrbništva ni zadovoljiva: 33 % osebja ima osnovnošolsko izobrazbo, 30 % jih je končalo srednjo šolo, 30 % višjo šolo za socialne delavce, 2,8 % kakšno drugo višjo šolo in 4,2 % visoko šolo.

Podatek, da ima ena tretjina osebja samo osnovnošolsko izobrazbo, kaže na slab odnos odgovornih organov občinskih skupščin, saj so pred prenosom skrbniških poslov na upravne organe preje to delo opravljali visokokvalificirani kadri pri pristojnih sodiščih. Izvajanje skrbništva zahteva strokovno socialno delo, zato naj bi ga v prihodnje opravljali šolani socialni delavci z ustrezno specializacijo.

Osebu, ki nima primerne kvalifikacije manjka določena dopolnilna izobrazba, predvsem s področja psihologije, psihiatrije in metod socialnega dela. Posebej bi bili potrebni dopolnilne izobrazbe kadri, ki delajo na področju varstva odraslih oseb pod skrbništvom.

- Politika organov občinskih skupščin pri reševanju problemov skrbništva

Iz navedenih podatkov je razvidna nezadostna skrb organov občinskih skupščin za reševanje problemov skrbništva. Tako je npr. le 8 pristojnih organov občinskih skupščin - svetov za socialno varstvo (svetov za varstvo družine) v letih 1960 - 1964 razpravljalo o skrbništvu (na podlagi posebnih analiz oziroma diplomskih nalog absolventov Višje šole za socialne delavce). Pri ostalih občinskih skupščinah se je ta problematika delno ali v celoti obravnavala le ob sprejemanju letnih poročil s področja socialnega varstva.

Po stanju skrbništva v letu 1964 ugotavljamo, da je skrb za skrbništvo nezadostna, zlasti za odrasle osebe pod skrbništvom. Urejeno je predvsem življenje tistih mladoletnih in odraslih oseb pod skrbništvom, za katere skrbijo sorodniki, dočim se celotni problemi skrbništva povsod še ne rešujejo s potrebno družbeno odgovornostjo, niti po določenih nalogah, niti po individualnih potrebah. Vzroki so tudi v tem, ker so občinske skupščine tretirale skrbništvo kot izrazito upravno-pravno področje ter so videle možnosti izvajanja skrbništva le v okviru upravnih organov, zato so tudi tam, kjer so bili centri za socialno delo že ustanovljeni ter že uspešno razvijali metode socialnega dela na drugih področjih, npr. v rejništvu počasi prenašali to nalogo tudi na center.

VI. PREDLOGI

Za izboljšanje neposredne skrbi za mladoletnike in za odrasle osebe pod skrbništvom in organizacijo skrbništva imajo pristojni organi naslednje naloge:

- Skrbništvo za mladoletnike

Občinske skupščine in skrbniški organi naj povečajo družbeno odgovornost za mladoletnike pod skrbništvom in sicer:

Ugotovijo naj življenjske razmere vseh mladoletnikov pod skrbništvom in ure-
dijo primerno skrb zanje. Za mladoletnike, ki živijo v skrajno neurejenem oko-
lju (skrajno slabo stanovanjske in higienske razmere, skrajno negativni vzgoj-
ni vplivi v družinah skrbnikov (rejnikov) - naj čimprej poskrbijo drugo, primer-
nejše okolje.

Pri urejanju življenjskih pogojev mladoletnikov naj dajejo skrbniški organi
prednost življenju otrok v urejenih, popolnih družinah. Pri razmeščanju otrok
v rejniško družino je treba dosledno upoštevati določila republiškega zakona o
rejništvu (pravilen izbor rejniških družin, nadzorstvo gojencev, ustrezna mate-
rialna pomoč itd.).

- Pregledajo naj zdravstveno stanje in čustveno prilagoditev mladoletnikov pod
skrbništvom ter takoj primerno poskrbijo za bolehnne, kronično bolne in oseb-
nostno motene otroke (reden zdravstveni nadzor, pomoč pri zdravljenju, sanaci-
ji okolja itd.).

Mladoletnike z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter osebnostno mote-
ne otroke naj pregledajo komisije za kategorizacijo in predlagajo ustrezno ha-
bilitacijo. Nato je treba te mladoletnike vključiti v ustrezno posebno šolanje,
habilitacijo v primernih zavodih, priučevanje na delovnih mestih, itd.

Skrbniški organi naj pri vseh mladoletnikih načrtno poskrbijo za urejeno šolsko
prehrano, počitniška letovanja, taborenja in za druge oblike rekreacije. Še po-
sebej naj spremljajo čustveno življenje mladoletnikov v njihovem okolju ter z
ustreznimi metodami preprečujejo osebne motnje.

- Pregledajo naj šolske uspehe mladoletnikov pod skrbništvom (in tudi v naprej
vsako leto ugotavljajo šolski razvoj otrok);
- uredijo redno pomoč pri učenju otrokom s slabšimi ocenami in tistim, ki po-
navljajo razred,
 - pregledajo mladoletnike, ki so prenehali s šolanjem ne da bi dosegli kvali-
fikacijo in poskrbijo za njih dopolnilno šolanje oziroma za usposobitev,
 - omogočijo šolanje v primernih strokovnih, srednjih in višjih šolah vsem mla-
doletnikom, ki kažejo nagnjenje in sposobnosti za nadaljnje šolanje in izo-
braževanje,
 - poskrbijo za vključevanje mladoletnikov v družbeno življenje (v družbene in
športne organizacije, klube, kulturo-prosvetna in izobraževalna društva,
itd.), kar bo razvijalo samostojnost mladoletnikov in vplivalo na harmoničen
razvoj osebnosti.

- Pregledajo naj mladoletnike, ki so potrebni materialne pomoči, uredijo ustrezno družbeno pomoč oziroma vskladijo družbene dajatve z življenjskimi stroški (rejnine, oskrbnine v zavodih, štipendije, itd.)

Poskrbijo naj za ureditev pravic mladoletnikov do drugih prejemkov (pokojnine, invalidnine, pravice iz delovnega razmerja itd.)

Spremljajo naj upravljanje in smotno uporabljanje premoženja mladoletnikov ter vplivajo, da tudi mladoletnike privajajo, da pravilno gospodarijo s sredstvi.

- Skrbništvo za odrasle osebe

Glede na dokaj neurejeno stanje družbene skrbi za odrasle osebe pod skrbništvom je potrebno, da posvetijo občinske skupščine in skrbniški organi svojo pozornost predvsem naslednjim vprašanjem:

- Ugotovijo naj življenjske razmere odraslih oseb pod skrbništvom, prvenstveno tistih oseb, ki živijo same ali je sploh neznano, kako živijo. Hkrati naj tudi ukrepajo za izboljšanje teh razmer.

- S sodelovanjem zdravstvene službe naj ugotovijo kakšno je psihično in splošno zdravstveno stanje tistih odraslih oseb pod skrbništvom, ki se nahajajo v individualni oskrbi ali živijo same. Obenem naj ugotovijo katere od teh oseb bi spadale v zavod, bodisi zaradi lastnega psihofizičnega stanja ali zaradi neustreznega okolja.

- V sodelovanju z odgovornimi strokovnimi službami naj ugotovijo delovne sposobnosti, pogoje in možnosti za primemo zaposlitev teh oseb ter začno z načrtnim reševanjem tega vprašanja (dnevni centri, delovno zaščitne delavnice, domovi, zavodi za resocializacijo alkoholikov).

- Ustvarijo naj pregled nad premoženjem preklicanih oseb, tako tistih, ki živijo v individualni oskrbi, kakor tudi tistih, ki živijo v zavodih in jim formalno ni odvzeta opravilna sposobnost, oskrbo pa plačuje občina.

Pri tem naj skrbniški organi upoštevajo dejstvo, da je skrbništvo za odrasle osebe, kot posebna oblika družbenega varstva, uporabna le poleg drugih oblik, ki jih je treba hkrati zagotoviti takim osebam. Glede na to, da pomeni odvzem opravilne sposobnosti odvzem pravic, ki so dane vsem državljanom z ustavo, pa naj bi se posluževali te oblike le tedaj, kadar so za to podani utemeljeni razlogi.

- Organizacijske in strokovne naloge na področju skrbništva

- Ustanavljati in razvijati centre za socialno delo, kot odgovorne skrbniške organe, ki so zadolženi za izboljšanje skrbi za mladoletne in odrasle osebe pod skrbništvom.

- Izboljšati upravni postopek ter dokumentacijo in evidenco na področju skrbništva.

Pregledati in urediti obstoječe spise, depozitne kartoteke, razvidnice o poročenih skrbnikov, itd.

Pregledati skrbniške primere, kjer so bili postavljeni skrbniki brez predhodnega postopka za odvzem opravilne sposobnosti in urediti postopek v skladu z zakonom.

Izpopolniti preklicni postopek z obveznim zdravniškim pregledom o splošnem zdravstvenem stanju predlaganega

Na novo urediti celotno dokumentacijo in evidenco ter ju prilagoditi metodam socialnega dela.

- Urediti ustrezno sistemizacijo kadrov, ki opravljajo skrbniške posle; ti naj imajo višjo izobrazbo z ustrezno specializacijo.

- Izboljšati sodelovanje drugih strokovnih služb, zavodov in družbenih organizacij po konkretnih programih in nalogah.

Intenzivno sodelovati zlasti z zdravstvenimi domovi (patronažno službo) šolami in sodišči - ob razvijanju socialnega dela v zdravstvu, šolstvu, itd.

K sodelovanju pritegniti prostovoljne socialne delavce iz vrst strokovnih in družbenih organizacij in jih usposobiti za individualno delo s starši, skrbniki, rejniki itd. Zlasti sodelovati s člani društev prijateljev mladine, organizacij borcev NOV, organizacij Rdečega križa in drugimi.

Potrebno koordinacijo in usmerjanje skrbi za mladoletnike in odrasle osebe pod skrbništvom v njihovem življenjskem okolju naj vodijo komisije za socialna vprašanja v krajevnih skupnostih.

- Poskrbeti za zadostno financiranje potreb za področje skrbništva, zlasti dajanje primernih družbenih pomoči za oskrbo, za šolanje, poklicno usposabljanje, rehabilitacijo, zaposlitev in zavodsko oskrbo oseb pod skrbništvom. Predvideti tudi sredstva za primerno nagrajevanje skrbnikov in strokovnih sodelavcev.

- Izboljšati metode socialnega dela na področju skrbništva.

Posebej še izboljšati izbor skrbnikov (pimema starost, izobrazba, družbena orientacija itd.) in za opravljanje teh odgovornih nalog poleg sorodnikov spoznamo imenovati člane strokovnih in družbenih organizacij.

Redno spremljati odnose med skrbniki in osebami pod skrbništvom in nuditi skrbnikom stalno strokovno pomoč v obliki individualnih in skupinskih razgovorov ter dajanjem konkretnih napotkov za opravljanje določenih dolžnosti. Stimulirati skrbnike z javnimi in pismenimi pohvalami itd.

Razvijati analitično delo na področju skrbništva - kar bo omogočilo načrtno skrb za mladoletnike in odrasle osebe pod skrbništvom.

Za izvajanje skrbništva po zakonitih predpisih in po principih socialnega dela - so odgovorni pristojni organi občinskih skupščin, to je sveti za socialno varstvo. Le-ti naj bi redno, vsaj enkrat letno obravnavali stanje in probleme skrbništva in usmerjali oziroma zagotovili celotno skrb za osebe pod skrbništvom na svojem območju.

Skrbništvo je izredno pomembna oblika družbenega varstva otrok za katere ne skrbijo starši in drugih oseb, ki niso sposobne skrbeti zase. Zaradi velike odgovornosti organov socialnega varstva in družbenega interesa za pravilno izvajanje skrbništva - republiški sekretariat za socialno varstvo predlaga Izvršnemu svetu, da stanje prikazano v informaciji prouči, zavzame stališče v zvezi s predlogi in o tem obvesti skupščino SRS.

Pregled gibanja števila mladoletnikov pod družbenim varstvom in pod skrbništvom
 (stanje 30. 6. vsakega leta)

Mladoletniki		1960	1961	1962	1963	1964
Vsi mladoletniki pod družbenim varstvom	število	15 836	15 741	16 595	17 313	18 254
	indeks	100	99	105	109	115
Mladoletniki pod skrbništvom	število	2 092	1 782	1 463	1 300	1 293
	indeks	100	85	70	62	62
% mladoletnikov pod skrbništvom (pod skrbništvom: pod družbenim varstvom)		13	11	9	8	6

Mladolletniki in odrasle osebe pod skrbništvo
(po stanju 30. 6. 1964)

Okraj - občina	Število mladoletnikov pod skrbništvom	Število odraslih oseb pod skrbništvom	Skupaj
SR SLOVENIJA	1 293	2 489	3 682
Celje			
1. Brežice	15	22	37
2. Celje	77	114	191
3. Laško	31	35	66
4. Mozirje	8	14	22
5. Sevnica	13	55	68
6. Slovenske Konjice	19	94	113
7. Šentjur pri Celju	9	33	42
8. Šmarje pri Jelšah	8	106	114
9. Šoštanj	24	31	55
10. Videm - Krško	20	61	81
11. Žalec	22	42	64
Skupaj okraj Celje	246	607	853
Koper			
1. Ajdovščina	6	18	24
2. Idrija	19	26	45
3. Ilirska Bistrica	4	18	22
4. Izola	10	2	12
5. Koper	21	41	62
6. Nova Gorica	35	38	73
7. Piran	4	19	23
8. Postojna	19	22	41
9. Sežana	10	19	29
10. Tolmin	23	28	51
Skupaj okraj Koper	151	231	382

Mladoletniki in odrasle osebe pod skrbništvom (nadaljevanje)

Okraj - občina	Število mladoletnikov pod skrbništvom	Število odraslih oseb pod skrbništvom	Skupaj
Ljubljana			
1. Cerknica	10	18	28
2. Črnomelj	4	13	17
3. Domžale	20	45	65
4. Grosuplje	24	44	68
5. Hrastnik	5	9	14
6. Jesenice	12	30	42
7. Kamnik	8	22	30
8. Kočevje	5	9	14
9. Kranj	53	70	123
10. Litija	11	39	50
11. Ljubljana - Bežigrad	12	28	40
12. Ljubljana - Center	28	79	107
13. Ljubljana - Moste - Polje	7	26	33
14. Ljubljana - Šiška	20	50	70
15. Ljubljana - Vič - Rudnik	32	87	119
16. Logatec	10	8	18
17. Metlika	5	8	13
18. Novo mesto	30	37	67
19. Radovljica	30	46	76
20. Ribnica	5	4	9
21. Škofja Loka	19	39	58
22. Trbovlje	9	18	27
23. Trebnje	5	10	15
24. Trzin	11	16	27
25. Vrhnika	3	34	37
26. Zagorje ob Savi	15	34	49
Skupaj okraj Ljubljana	393	823	1 216
Maribor			
1. Dravograd	6	9	15
2. Gornja Radgona	38	31	69
3. Lenart	7	43	50
4. Lendava	29	55	84
5. Ljutomer	14	50	64
6. Maribor - Center	64	91	155
7. Maribor - Tabor	71	50	121
8. Maribor - Tezno	56	39	95
9. Murska Sobota	59	204	263
10. Omož	7	16	23
11. Ptuj	67	141	208
12. Radlje ob Dravi	25	25	50
13. Ravne na Koroskem	22	14	36
14. Slovenj Gradec	8	28	36
15. Slovenska Bistrica	30	32	62
Skupaj okraj Maribor	503	828	1 331

ŽIVLJENJSKI POGOJI OSTARELIH OSEB V OBČINI LJUBLJANA - CENTER

(Diplomska naloga)

UVOD

Center za socialno delo občine Ljubljana - Center je v maju 1964 prevzel v svoje reševanje tudi problematiko ostarelih oseb. Da bi spoznali, kakšni so življenjski pogoji naših ostarelih občanov, smo se na predlog Sveta za socialno politiko lotili predložene analize.

Predloženo analizo smo napravili na osnovi ankete, ki je zajela 2 % reprezentativni vzorec vsega nad 55 let starega prebivalstva na območju naše občine.

Upoštevač podatke iz statuta občinske skupščine, da živi na območju občine 20 % nad 55 let starih ljudi, kar predstavlja v absolutnem številu 8.700 občanov, smo na podlagi že omenjenega vzorca zajeli 170 ljudi, ki smo jih anketirali na njihovih domovih. Največja standardna pogreška je 3,8 %, kar omogoča, da ugotovitve iz vzorca lahko posplošimo na celotno število ostarelih občanov naše občine. Vzorec smo jemali ločeno po krajevnih skupnostih, ker smo predvidevali, da bomo lahko izvržili primerjavo življenjskih pogojev starih ljudi med posameznimi krajevnimi skupnostmi. Pri kasnejšem delu smo pa ugotovili, da ni bistvenih razlik med posameznimi krajevnimi skupnostmi, zato smo v interpretaciji analize zajeli celotno območje občine.

STRUKTURA OSEB, STARIH NAD 55 LET PO SPOLU, STAROSTI, DRUŽINSKEM STANU, ŠOLSKI IZOBRAZBI IN POKLICU

Po popisu prebivalstva 31. marca 1961, živi na območju občine Ljubljana - Center 43.500 prebivalcev, od tega 8.700 oseb, starih nad 55 let, ki so bili predmet našega opazovanja. Na podlagi ankete, ki smo jo izvedli na območju občine Ljubljana - Center s pomočjo 2 % vzorca, ki je zajel 170 oseb, starih nad 55 let, smo dobili naslednje rezultate:

Med anketiranimi občani je 49 % moških in 51 % žensk. Žensk je torej več kot moških, kar je pripisati daljši povprečni življenjski dobi žensk in posledicam vojne, ki je terjala več žrtev med moškimi prebivalstvom.

Največ oseb živi skupno z življenjskim drugom, in sicer 52 %.

Po starosti je slika naslednja:

z zakonskim drugom živi

med 55 - 64 letnimi	62 %
med 65 - 74 letnimi	56 %
nad 75 let starimi	29 %

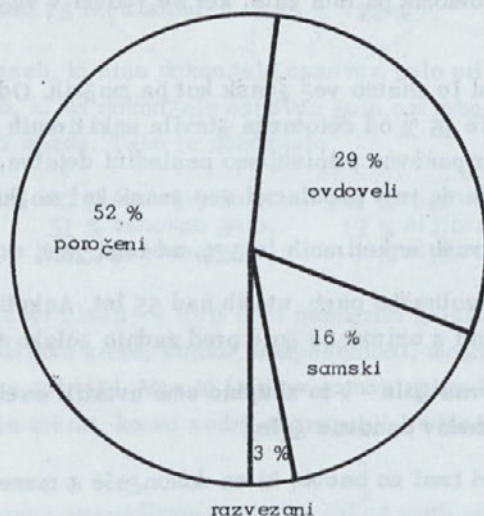
Z naraščajočo starostjo je torej vedno manj oseb, ki živijo s svojimi zakonskimi drugimi, zvečuje pa se procent ovdovelih, ki jih je od vseh anketiranih 29 %. Če primerjamo procent ovdovelih s starostjo, je ovdovelih

med 55 - 64 letnimi	18 %
med 65 - 74 letnimi	44 %
nad 75 letnimi	46 %

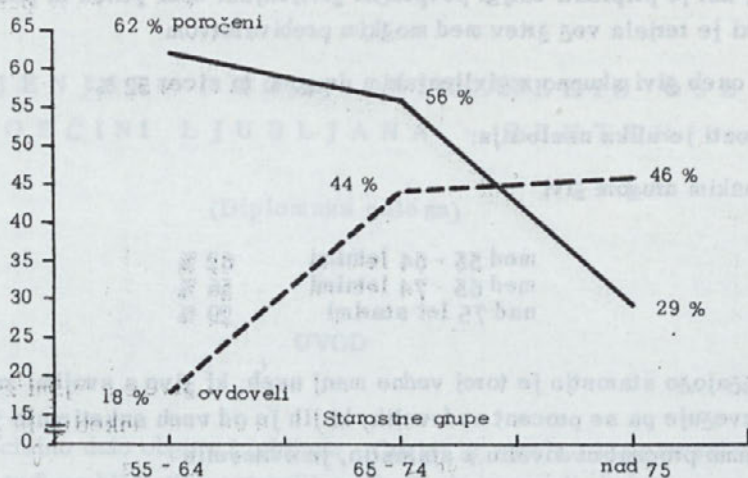
Nazomeje prikazuje to stanje grafikon 2

Grafikon: 1

Struktura oseb, starih nad 55 let po družinskem stanu - v odstotkih

Grafikon: 2

Pomembne razlike pri ovdovelih so z ozirom na spol, in sicer so ženske - vdove v večini pri vseh starostnih skupinah.

Izmed ovdovelih oseb je v starosti:

od 55 - 64 leta	2 % moških in 20 % žensk
od 65 - 74 leta	4 % moških in 36 % žensk
nad 75 letom	10 % moških in 28 % žensk

Vzrokov za tako stanje je verjetno več; posledice vojne, daljša povprečna življenjska doba žensk, deloma pa tudi zato, ker se vdovci v večji meri ponovno poročajo kot pa vdove.

Med samskimi osebami je znatno več žensk kot pa moških. Od skupnega števila samskih oseb, ki jih je 16 % od celotnega števila anketiranih oseb, je 82 % žensk in le 18 % moških, kar ponovno pripisujemo posledici dejstva, da moški neradi ostanejo brez družice in da je v populaciji več žensk kot moških.

Razvezanih je izmed vseh anketiranih le 3 %, od tega 25 % moških in 75 % žensk.

Ugotavljali smo tudi izobrazbo oseb, starih nad 55 let. Anketirane osebe smo razdelili na šest skupin z ozirom na šole pred zadnjo šolsko reformo:

1. Nedokončana osnovna šola - v to skupino smo uvrstili osebe, ki niso dokončale niti štirih razredov osnovne šole.
2. Osnovna šola - med temi so osebe, ki so dokončale 4 razrede osnovne šole.
3. Nižja srednja šola, kamor smo uvrstili osebe, ki so dokončale 3 ali 4 razrede gimnazije oz. njej sorodne šole.

4. Srednja šola - v tej skupini so osebe, ki so dokončale 8 razredov gimnazije oz. njej sorodne šole.
5. Višja - sem so uvrščeni tisti, ki so dokončali višjo šolo.
6. Visoka - uvrščene osebe s fakultetno izobrazbo.

Med nad 55 let starimi občani jih

- ni dokončalo niti osnovne šole	15 %
- dokončalo osnovno šolo	48 %
- nižjo srednjo šolo	12 %
- srednjo šolo	9 %
- višjo šolo	5 %
- visoko šolo	11 %

Največ oseb, starih nad 55 let ima samo osnovnošolsko izobrazbo, takoj za njimi pa se osebe z višjo in visoko izobrazbo, in sicer ima skoraj vsak šesti občan star nad 55 let, ki živi na območju občine Ljubljana - Center visoko ali višjo izobrazbo. Verjetno je to specifično za občino Center in kaže koncentracijo visokošolskih kadrov teh starosti. Medtem ko ni bistvenih razlik ob primerjavi naraščajoče starosti in izobrazbe pri osebah, ki so dokončale, srednjo, višjo ali visoko šolo, pa se kaže razlika pri povezavi med starostjo in izobrazbo pri osebah, ki so dokončale nižjo srednjo šolo in osnovno šolo ter pri osebah, ki niso dokončale osnovne šole.

Število oseb, ki niso dokončale osnovne šole je

med 55 - 65 letnimi	7 %
med 65 - 74 letnimi	19 %
nad 75 let starimi	22 %

Medtem ko procent oseb, ki niso dokončale osnovne šole pri večji starosti narašča, pa procent oseb, ki so dokončale osnovno šolo oziroma nižjo srednjo šolo z naraščanjem starosti upada. Tako je dokončalo

med 55 - 64 letnimi	46 % osnovno šolo,	43 % nižjo srednjo
med 65 - 74 letnimi	51 % osnovno šolo,	12 % nižjo srednjo
nad 75 let starimi	44 % osnovno šolo,	7 % nižjo srednjo

Vzroki za tako stanje so zlasti; V tisti dobi nerazvito šolstvo, nerazvita industrija, stalne gospodarske krize, velika brezposelnost, možnost študija predvsem bogatih ljudi, nemške šole itd. Vse to je prav gotovo vplivalo, da veliko otrok okrog leta 1890 (to je takrat, ko so sedaj že ostareli ljudje hodili v šolo), ni redno hodilo v šole.

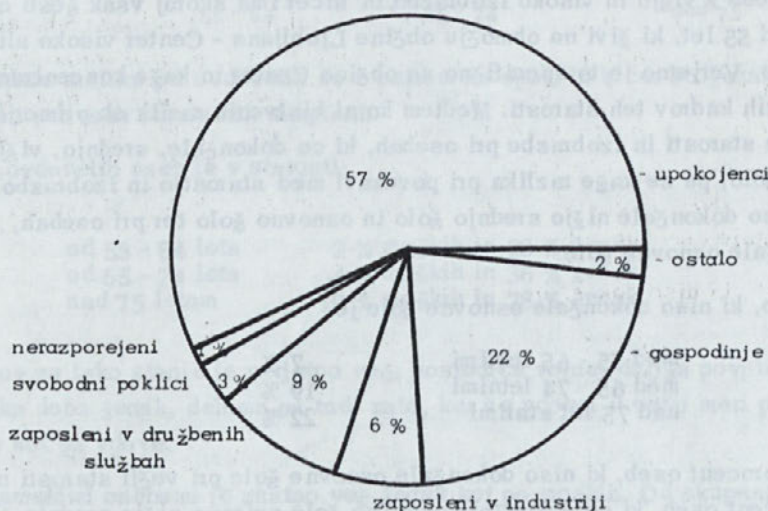
Na kratko naj prikažemo še poklicno strukturo anketiranih oseb. V delovnem razmerju je še 19 % oseb, starih nad 55 let, od tega 38 % žensk in 62 % moških, to-

rej je žensk v starosti nad 55 let znatno manj zaposlenih kot moških. To je popolnoma razumljivo, saj je pokojninska doba za ženske krajša in so do sedaj lahko že s 50 leti odhajale v pokoj. Poleg tega vzroka pa je pomemben tudi ta, da se žene v prejšnjih letih v večini niso zaposlovale izven doma, kar je vsekar posledica tradicij patriarhalne družine. To potrjuje tudi dejstvo, da je od vseh anketiranih žensk 44 % gospodinje, t.j. takih, ki niso bile nikoli zaposlene izven doma.

Največ izmed oseb, starih nad 55 let je upokojencev, in sicer 57 %, od tega 63 % moških in 27 % žensk. Velika razlika pri upokojencih med moškimi in ženskami je verjetno tudi odraz vzrokov, ki smo jih navedli že pri aktivnih osebah.

Grafikon: 3

Poklicna struktura oseb, starih nad 55 let - v odstotkih

DOHODEK OSEB, STARIH NAD 55 LET

Eden bistvenih pokazateljev, kakšni so življenjski pogoji nad 55 let starih občanov, je njihov dohodek. Pri ugotavljanju tega smo anketirane razdelili v tri skupine. V prvo skupino smo uvrstili osebe, ki dohodek porabijo samo za sebe, to se pravi, da ne preživljajo s svojim dohodkom nikogar. Drugo skupino predstavljajo osebe, ki preživljajo še enega člana družine, v tretji skupini pa so anketiranci, ki preživljajo s svojimi dohodki dva ali več oseb.

Za ugotavljanje dohodka smo vzeli mesečni dohodek anketiranca ter skupne mesečne dohodke vseh članov družine in iz tega izračunali mesečni dohodek na člana družine. Upoštevali smo redne in izredne dohodke (osebne dohodke, hono-

ranje, pokojnine, razne vrste denarnih pomoči itd.)

Ugotovili smo, da od skupnega števila anketiranih oseb prejema:

19 % (32 oseb) osebni dohodek iz delovnega razmerja

57 % (97 oseb) osebno pokojnino

17 % - družinsko pokojnino

4 % - družbeno denarno pomoč (to so osebe, ki so zaradi starosti ali onemoglosti nesposobne za pridobitno delo)

2 % - redno pomoč otrok ali zakonca (te osebe nimajo lastnih dohodkov in so vezane izključno na pomoč otrok ali zakonca)

1 % - oseb je brez kakršnihkoli dohodkov. Ta procent v vzorcu predstavlja 79 let stara žena, ki je svojo mladost in zrela leta preživela na deželi kot dninarica. Sedaj ko je za poljsko delo nesposobna, se je preselila v Ljubljano k znanecem, katerim varuje otroke. Za plačilo prejema popolno oskrbo.

Od oseb, ki so še v delovnem razmerju in ki predstavljajo 19 % vseh anketiranih (v absolutnem številu je to 32 oseb), je 50 % takih, ki prejemajo poleg osebnega dohodka še različne druge dohodke (honorar, redna pomoč zakonca ali otrok, invalidnina itd.), in sicer prejema honorar iz dodatne zaposlitve 19 % oseb, denarno pomoč otrok ali zakonca 25 % oseb in druge dohodke, kot n. pr. invalidnino, dohodek od hiše ali zemljišča ipd. 6 % oseb.

Od upokojencev, ki predstavljajo 57 % vseh anketiranih oseb (v absolutnem številu je to 97 oseb), prejema samo pokojnino 48 % (47 oseb), ostali pa, to je 52 % (50 oseb), prejemajo še druge dohodke, kot smo jih že navedli pri aktivnih, in sicer jih prejema 26 % honorar iz delovnega razmerja, 5 % invalidnin, 11 % denarna pomoč otrok ali zakonca in 10 % druge dohodke, kot n. pr. dohodke od zemljišča, hiše ipd.

Predvidevamo, da podatki o dodatnih dohodkih niso točni. Pri anketiranju smo namreč opazili, da je bil razgovor okrog dohodkov, zlasti pri bolj situiranih ljudeh, zelo nesproščen. Mislimo, da je marsikdo zamolčal dodatni dohodek in zato tega ne bomo podrobneje analizirali.

Naslednja tabela prikazuje višino dohodka na člana družine pri anketirancu, ki preživlja eno ali več oseb oziroma če živi sam, njegov dohodek

Dohodek	Skupaj	%	Ne pre- življa nikogar	%	Preživ- lja eno osebo	%	Preživ- lja več oseb	%
SKUPAJ	170	100	89	52	59	35	22	13
do 10 000	20	11	8	5	6	3	6	3
od 10 000-15 000	32	19	10	6	16	10	6	3
od 15 000-20 000	50	29	29	17	17	10	4	2
od 20 000-25 000	23	13	16	9	6	3	1	1
od 25 000-30 000	16	10	7	4	6	4	3	2
od 30 000-35 000	6	4	4	2	1	1	1	1
nad 35 000	23	14	15	9	7	4	1	1

Težko razumljivo je, da 11 % ostalih oseb nima niti 10 000.- din dohodka na člana družine. Od teh oseb jih 5 % živi samih, to so ostareli ljudje, ki prejemajo družbeno denarno pomoč v znesku od 7.800.- do 9.500.- din in tisti, katerih edini dohodek predstavlja pomoč otrokom. 3 % osebe, ki imajo dohodek do 10.000.- din na člana družine, vzdržuje še eno osebo in 3 % vzdržuje še dve ali več oseb. To so predvsem upokojenci, ki s svojo pokojnino 16.500.- dinarjev do 17.200.- din itd. vzdržujejo še ženo in enega ali dva nepreskrbojena otroka.

Na podlagi navedenih podatkov smo s pomočjo aritmetične sredine izračunali povprečni dohodek na člana družine pri posameznih skupinah anketiranih oseb, ki je naslednji:

21.750.- din pri osebah, ki živijo same oz. ki s svojim dohodkom ne preživljajo nikogar

19.300.- din pri anketiranih, ki preživljajo eno osebo

16.600.- din pri anketiranih, ki preživljajo več oseb.

Svet za socialno varstvo LRS je na podlagi sedanjih tržnih cen izdelali fiziološki minimum za možko osebo, ki znaša na mesec 19.608.- din.

Če upoštevamo, da v eksistenčnem minimumu niso upoštevane sedanje podražitve živil in tekstilnega blaga in pa dejstva, da ostareli človek ne potrebuje toliko obleke, pač pa razne priboljške v hrani, menimo, da eksistenčni minimum, ki je prirejen sicer za samskega delavca, uporabimo lahko tudi za ostarelega človeka. Na podlagi tega smo ugotovili, da ima manjše dohodke, od eksistenčnega minimuma.

53 % oseb, ki ne preživljajo nikogar

66 % anketirancev, ki preživljajo še eno osebo

72 % anketirancev, ki preživlja več oseb

Od skupnega števila anketiranih oseb ima manjši dohodek kot ga predvideva eksistenčni minimum 60 % oseb (v republiškem merilu 72 %) ^{x)} starih nad 55 let

x) Informativni bilten št. 6/63

Kot smo že navedli, verjetno ta podatek ni popolnoma točen z ozirom na morebitne izredne dohodke anketiranih oseb.

Od oseb, ki ne preživljajo nikogar, je največ upokojencev - 48 % in gospodinj ter ostalih - 42 %, najmanj pa je aktivnih oseb - 10 %. Če vzporedno primerjamo podatke, ki ponazarjajo, koliko oseb preživljajo anketiranci z ozirom na starost, ugotavljamo, da predstavljajo to skupino v večini starejše osebe, katerih otroci, v kolikor so jih imeli, so v večini že preskrbljeni. Tudi nadaljnje ugotovitve so povsem razumljive, namreč, da preživlja veliko število upokojencev še po eno osebo, medtem ko v skupini, ki predstavlja anketirance, ki preživljajo več oseb, prevladujejo predvsem osebe v starosti od 55 do 64 leta, med temi pa tisti, ki so še v delovnem razmerju.

Od skupnega števila:

	Aktivnih	Upokojencev	Ostalih
ne preživlja nikogar	28 %	44 %	90 %
preživlja eno osebo	32 %	48 %	7 %
preživlja več oseb	40 %	8 %	3 %

Zanimalo nas je tudi, kakšni so povprečni mesečni dohodki na člana družine z ozirom na osebe, ki so še v delovnem razmerju, upokojence in ostale. Ugotovili smo, da znašajo povprečni mesečni dohodki na člana družine pri:

aktivnih osebah	26 000.- din
upokojencih	20 000.- din
ostalih	10 500.- din

Izmed oseb, ki se še v delovnem razmerju, jih ima 31 % manjše dohodke na člana družine kot jih predvideva izračun eksistenčnega minimuma, izmed upokojencev 61 %, pri "ostalih" pa je takih oseb 82 %.

Iz vsega navedenega lahko ugotovimo, da so dohodki oseb, starih nad 55 let na območju občine Ljubljana-Center sicer za 12 % višji, kot v republiškem merilu, vendar so kljub temu nezadovoljivi. Za osebe, ki so še v delovnem razmerju, se stanje na podlagi priporočil republiškega izvršnega sveta in sicer z zvišanjem najnižjih osebnih dohodkov in osebnih dohodkov na sploh. Z novim pokojninskim zakonom se bo tudi pri upokojencih to stanje nekoliko izboljšalo, vendar bo morala družba izdatneje nuditi denarno pomoč tistim, ki si niso pridobili pravic iz socialnega zavarovanja. Teh oseb sicer ni mnogo, le 7 %, vendar če upoštevamo, da je njihov celoten povprečni dohodek 10.200.--dinarjev, potem je družbena denarna pomoč res nujna. Pomoč pa bo potrebna nuditi tudi tistim upokojencem, ki zaradi bolezni ali drugih vzrokov nimajo polne pokojninske dobe in tako ne prejema polnih pokojnin.

Velika naloga leži zlasti na komisijah za socialno varstvo pri krajevnih skupnostih, da s pomočjo prostovoljnih socialnih delavcev ugotovijo ostarele občane, katerih dohodki so tako nizki, da z njimi ne morejo kriti niti najnujnejših življenjskih potreb. Občinska skupščina preko krajevnih skupnosti do neke mere že sedaj pomaga ostarelim ljudem s stalnimi družbeno denarnimi pomočmi in denarnimi pomočmi v jesenskih mesecih, s tako imenovano "zimsko pomočjo", vendar smo iz ankete ugotovili, da je bilo deležno le 6 % ostarelih občanov, čeprav podatki prikazujejo, da bi moralo biti število teh precej večje.

Med razgovori s starimi ljudmi smo spoznali, da so v večini izredno skromni v svojih željah in zahtevah, vendar je 3 % osebnih upokojencev, 46 % družinskih upokojencev, gospodinj in ostalih ter 3 % oseb, ki so še v delovnem razmerju izjavilo, da bi nujno potrebovali zvišanje prejemkov, ker dohodki, ki jih prejema, ne zadostujejo za zadovoljitev niti najnujnejših potreb.

ZDRAVSTVENO STANJE OSEB, STARIH NAD 55 LET

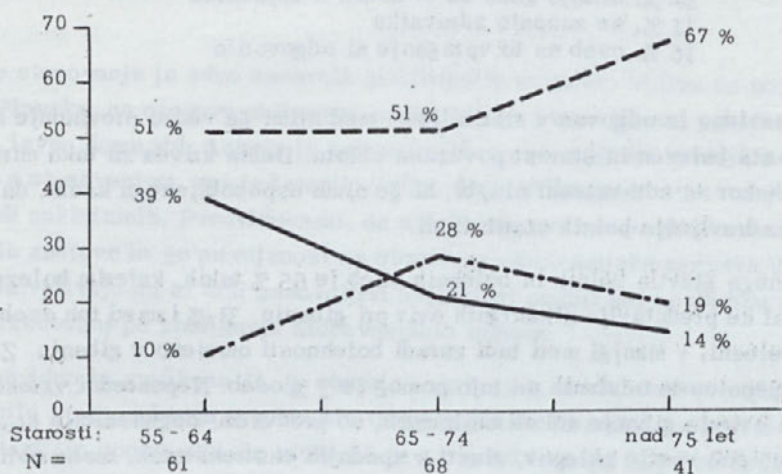
Staranje populacije ima za posledico, da je vedno več bolnikov. V srednjih in kasnejših letih se poveča število obolenj, ki človeka onesposobijo za samostojno življenje, posebno še poveča število kroničnih bolezni. Vendar starosti ne smemo označiti s kronično boleznijo ali onemoglostjo. Pojava "kroničen" in "onemogel" sta široka in vključujeta tako krajše kot tudi daljše bolezni. Vemo pa tudi, da je precej starih ljudi do svoje pozne starosti čilih in zdravih.

Iz podatkov ankete je razvidno, da je na območju občine Ljubljana-Center, izmed oseb starih nad 55 let 27 % zdravih, 54 % bolehnih in 19 % bolnih oseb. Med "zdrave" smo uvrstili tiste anketirane osebe, ki so izjavili, da nimajo nikakršnih težav z zdravjem in katerih zdravstveno počutje je povsem v redu. Za "bolehne" smo smatrali osebe, ki sicer nimajo specifičnih obolenj, vendar pa je zaradi večkratnih različnih bolezni (angine, prehladi, glavoboli itd.) njihovo zdravstveno počutje oslabiljeno. V skupino "bolni" smo uvrstili osebe, ki bolujejo za kronično boleznijo oziroma so zaradi bolezni trajno omejeni v svoji aktivnosti. Zdravih oseb je le 27 %, izmed teh 34 % žensk in 66 % moških.

Kakšno je zdravstveno stanje z ozirom na starost prikazuje grafikon št. 4.

Grafikon: 4

Zdravstveno stanje nad 55 let starih oseb glede na starost - v odstotkih

Največ starih oseb je bolehnih, in to v vseh starostnih skupinah, zlasti se bolehnost poveča pri osebah po 75. letu starosti. Bolnih starih oseb je največ v starosti od 65 - 74 leta, po tej dobi pa bolne osebe polagoma odmirajo.

Temu primerno je upadanje zdravih starih oseb v vseh starostnih skupinah.

V mlajši starostni dobi, t.j. od 55 do 64 leta je 39 % zdravih, 51 % bolehnih in 10 % bolnih oseb. Visok odstotek bolnih in bolehnih oseb v tej starosti je znak, da so že nastopile degenerativne starostne spremembe, predvsem spremembe v krvnem ožilju, ki se z leti še poslabšajo, tako da je v srednji starostni dobi, t.j. od 65 do 74 leta le še 21 % zdravih oseb. Procent bolehnih je ostal isti - 51 % znatno pa se dvigne procent bolnih oseb, kar za 18 %.

Od 75 leta dalje se izredno poveča bolehnost oseb, in sicer jih je v tej starostni dobi 67 %. Domnevamo, da pri tem odigra pomembno vlogo tudi dejstvo, da že majhne telesne spremembe vodijo ostarelega človeka v zaskrbljenost in preobčutljivost. Vsekakor pa moramo upoštevati, da je zlasti za to dobo značilno poslabšanje zdravja starih ljudi. Da je v tej starosti le 19 % bolnih oseb, to se pravi, da se je procent bolnih zmanjšal od srednje starostne dobe za 9 %, pripisujemo dejstvu, da človek, ki je bil že prej resno bolan, v tej starosti ne živi več dolgo. Popolnoma zadovoljiv je v tej starosti, namreč od 75 leta dalje, procent zdravih oseb, saj jih je, kljub degenerativnim spremembam, še 14 %.

Svoje nadaljnje opazovanje smo usmerili na bolne in bolehnne osebe. Zanimalo nas je, koliko bolnih in bolehnih oseb se zdravi oziroma se ne zdravi. Ugotovili smo, da se od skupnega števila bolnih in bolehnih oseb, ki jih je 74 % od vseh anketiranih, zdravi 71 %, ne zdravi pa 29 %. Vzrokov, da se 29 % oseb, ki so si-

cer bolne ali bolehnne, ne zdravi, je več. Izmed teh oseb je izjavilo,

- 28 %, da za starega človeka ni pomoči
- 28 %, da zdravljenje ni potrebno
- 17 %, nimajo časa da bi hodili k zdravniku
- 11 %, ne zaupajo zdravniku
- 16 %, oseb na to vprašanje ni odgovorilo

Kot je razvidno iz odgovorov starih ljudi, med njimi še vedno prevladuje miselnost, da sta bolezen in starost povezana celota. Delna krivda za tako miselnost leži vsekakor na zdravstveni službi, ki še nima usposobljenega kadra, da bi se posvetil zdravljenju bolnih starih ljudi.

Od skupnega števila bolnih in bolehnih oseb je 65 % takih, katerim bolezen oz. bolehnost ne predstavlja nikakršnih ovir pri gibanju. 33 % izmed teh oseb pa je zaradi bolezni, v manjši meri tudi zaradi bolehnosti omejeno v gibanju. Zaradi bolezni popolnoma odvisnih na tujo pomoč je 2 % oseb. Neposredni vzroki oz. bolezni, ki ovirajo gibanje anketiranih oseb, so predvsem: degeneracije srčne mišice, kronično vnetje sklepov, zlasti v spodnjih ekstremitetah, razne oblike TBC, skleroza, tromboza in druge degenerativna obolenja.

In kako je z nego in oskrbo bolnih in bolehnih oseb.

Od 19 % bolnih starih ljudi jih 24 % nima nikogar, ki bi jim nudil nego in oskrbo v bolezni. To so predvsem ovdovele in samske osebe. Od teh oseb je 75 % takih, katerim bolezen omejuje gibanje in bi zaradi tega nujno potrebovali pomoč pri dnevnih opravilih. To se pravi, da bi morala družina, zlasti krajevne skupnosti, takoj ukrepati in zaščititi te osebe pred nadaljnjim propadanjem. Predvsem bi jim morala oskrbeti nego v bolezni in pomoč pri dnevnih opravilih.

Od 54 % (93 oseb) bolehnih oseb je 20 % (19 oseb) izjavilo (od skupnega števila anketiranih 11 %), da bi v slučaju popolne onemoglosti ali težje bolezni ostali sami oziroma, da ne bi imeli nikogar, ki bi jih oskrboval.

Tudi med zdravimi anketiranimi osebami je 18 % (8 oseb) od skupnega števila predstavlja to 5 % takih, ki bi v slučaju bolezni ali onemoglosti ostali brez pomoči. Trenutno te osebe še ne potrebujejo posebne skrbi družbe, vendar pa jo v slučaju potrebe pričakujejo.

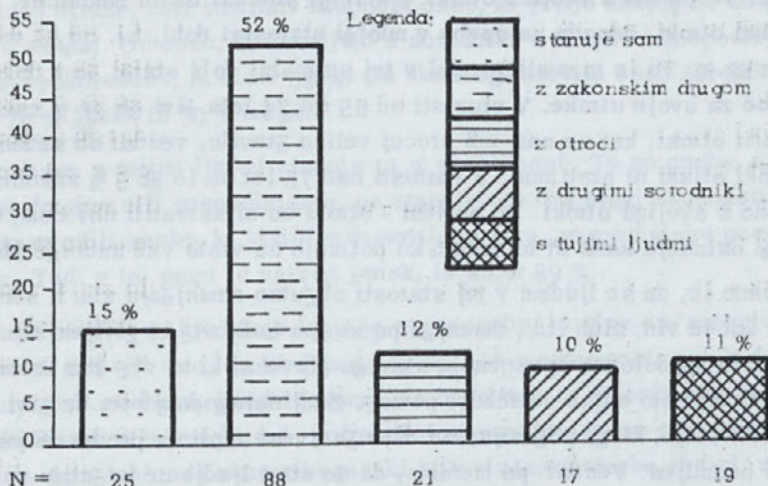
Iz navedenega izhaja, da je na območju občine Ljubljana-Center, od oseb starih nad 55 let, 21 % starih občanov, za katere bo morala poskrbeti družba v primeru bolezni ali onemoglosti.

STANOVANJSKE RAZMERE OSEB, STARIH NAD 55 LET

Ustrezno stanovanje je eden osnovnih življenjskih pogojev. Vpliva na počutje starega človeka, na njegovo aktivnost, na to, kje bo preživel svoj prosti čas, doma ali izven doma itd. Anketa je pokazala, da so stari ljudje v večji meri zadovoljni s stanovanjem, saj je izrazilo željo, da žele drugačno stanovanje le 22 % vseh anketiranih. Predvidevamo, da učinkujeta pri tem predvsem dva razloga manjše zahteve in že privajenost na obstoječe stanovanjske razmere. V manjši meri pa vplivajo na to tudi zadovoljivi objektivni pogoji kot posledica dolgotrajnih prizadevanj po izboljšanju stanovanjskih razmer.

Kot je razvidno iz grafikona št. 5, stanuje samih 15 % starih oseb (v republiškem merilu 11 %), od tega 2 % moških in 13 % žensk. Največji procent med temi predstavljajo upokojenci, in sicer jih je 64 %, od tega 56 % žensk in le 8 % moških. Od skupnega števila oseb, ki živijo same je 34 % vdov, 12 % vodcev, 8 % razvezanih oseb in 44 % oseb, ki si niso ustvarile družine.

Grafikon: 5 V kakšni skupnosti stanujejo stari ljudje - v odstotkih

Podatki kažejo, da je zlasti velik odstotek žensk, ki živijo same v starosti nad 75 let. To je razumljivo, saj je življenjska doba žensk daljša od moških. Povprečna življenjska doba se je v Sloveniji od leta 1930 podaljšala za približno 16,5 let in je v letu 1960 znašala 66 let za moške in 71 let za ženske^{x)}. To se pravi, da živi ženska povprečno 5 let dalje kot moški. Domnevamo, da je vzrok, da živi v primerjavi z moškimi, kar 60 % več žensk samih, dejstvo, da ženske, ko

x) Informativni bilten Inštituta za sociologijo št. 6/1963

izgube svojega življenjskega tovariša le v manjši meri sklenejo novo življenjsko skupnost, medtem ko možki neradi ostanejo sami. Ali si poiščejo novo življenjsko družico, ali pa družino oz. osebo, ki jih je pripravljena oskrbovati.

Med temi 15 % starih ljudi, ki žive sami, je 64 % takih, ki v slučaju bolezni ali onemoglosti nimajo nikogar, ki bi jih oskrboval. To se pravi, da so popolnoma odvisni od družbene pomoči (od skupnega števila anketiranih je teh oseb 9 %), ostali anketiranci, ki žive sami, so sicer izjavili, da bi jim v slučaju potrebe nudili pomoč otroci ali drugi sorodniki, vendar menimo, da bi bila ta pomoč le začasna in da bo tudi za te osebe morala slej ko prej poskrbeti družba. Zaradi tega je potrebno, da pristojni organi pristopijo k novim oblikam varstva starih ljudi. Zlasti je nujno, da na območju občine organizirajo službo nege bolnih na domu in službo pomoči starim pri različnih hišnih delih. S tem bo tudi zadoščeno enemu od načel gerontologije, t.j. da omogočimo starim ljudem, da čim dalje ostanejo v okolju, katerega so navajeni in kjer so si ustvarili svoj lastni način življenja.

Po podatkih ankete stanuje največ starih oseb v skupnosti z zakonskim drugom, in sicer predstavlja to od oseb, ki ne žive same 60 % (v republiškem merilu 59%) oziroma od vseh anketiranih 52 %. Pri tem številu smo upoštevali tudi tiste zakonce, pri katerih stanujejo še otroci, in sicer stanuje 45 % zakoncev še v družinski skupnosti s svojimi otroki. Največji procent tistih zakoncev, ki živijo s svojimi otroki, odpade na osebe v mlajši starostni dobi, t.j. od 55 do 64 leta, in sicer 68 %. To je razumljivo, saj v tej starostni dobi starši še v dokajšnji meri oskrbe za svoje otroke. V starosti od 65 do 74 leta živi še 27 % zakoncev s svojimi otroki, kar se nam zdi precej veliko število, vendar ob sedanjih stanovanjskih stiski ni pretirano. V starosti nad 75 let pa le še 5 % zakoncev živi skupno s svojimi otroki. To pomeni - otroci so si ustvarili nov dom, ostareli starši ostanejo sami in to takrat, ko potrkajo na vrata vse nadloge starih ljudi.

Dognano je, da se ljudem v tej starosti občutno zmanjšajo zlasti senzorne funkcije, kot je vid, sluh itd., zmanjša pa se jim tudi moč in življenjska sila. Vse to vpliva na delovno sposobnost starega človeka, ki ni več kos vsem dnevnim opravilom, zato nujno potrebuje pomoč. Zanj najugodnejše je, da živi sredi mlajše generacije, ki ga poživlja, mu daje čustveno toplino, predvsem pa občutek, da ni osamljen. Vendar pa menimo, da se stari ljudje ne počutijo dobro v stanovanjih, kjer so v podrejenem položaju mlajše generacije. Star človek želi biti čim dlje samostojen - sam svoj gospodar. Zaradi tega so za ostarele ljudi primerna manjša stanovanja, vendar v neposredni bližini ljudi, ki bi jim v slučaju potrebe lahko nudili pomoč.

Največ starih zakoncev stanuje v enosobnih in dvosobnih stanovanjih, skupno 64 %. V tri, štiri in večsobnih stanovanjih jih stanuje 29 %, v posebni sobi pa 7 %. Med te zadnje spadajo zakonci, ki so sicer imeli svoje stanovanje, pa so

bili utesnjeni, ali pa so stanovanje odstopili sorodnikom ali tujim ljudem iz večjih vzrokov, ali ker niso mogli plačevati stanarine, ali ker se jim je zdelo preveliko, ali pa so oddali stanovanje v zameno za pomoč in oskrbo v starosti. Nekaj pa je tudi takih, ki kljub prizadevanju niso mogli dobiti večjega stanovanja.

Ugotavljamo, da živijo zakonci, ki stanujejo v posebnih sobah ali enosobnem stanovanju v veliki večini sami, brez otrok, v kolikor pa imajo še otroke imajo še otroke pri sebi, vendar največ enega ali dva, so to otroci, za katere še skrbita roditelja, torej otroci, ki se še niso osamosvojili.

V dvosobnih stanovanjih že prevladuje procent zakoncev, ki živijo še s svojimi otroki, v tri in večsobnih stanovanjih pa se ta procent še povečuje.

V družinski skupnosti samo z otroci živi 12 % od vseh anketiranih oseb, oz. od oseb, ki ne živijo same 14 % (v republiškem merilu 5 %), od tega 47 % upokojencev, 8 % aktivnih in 44 % ostalih. Od skupnega števila oseb, ki živijo v družinski skupnosti samo z otroci je 67 % žensk in 33 % moških, kar zopet potrjuje že prej omenjeno domnevo, da se moški, ko ovdovijo, ponovno poroče.

Od oseb, starih nad 55 let jih živi z drugimi sorodniki 10 %. V to skupino smo uvrstili tiste stare ljudi, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s sestrami, brati, nečaki, vnukinjami itd. Kot gospodinjstvo, za razliko od družine, ki predstavlja zakonca in njune otroke, smo smatrali skupnost oseb, ki živijo skupaj in trošijo svoje dohodke skupaj. Od oseb, ki stanujejo s sorodniki v skupnem gospodinjstvu je največ upokojencev, in sicer 65 %. Od skupnega števila oseb živečih s sorodniki, je 70 % žensk in 30 % moških.

V tujih družinah oz. s tujimi ljudmi stanuje 11 % starih oseb. To so osebe, ki niso niti člani družine niti gospodinjstva, pa stanujejo v isti hišni skupnosti. V to skupino smo uvrstili osebe, ki živijo v domovih počitka, gospodinjstvene pomočnice in slično. Tudi v tej grupi je največ žensk, in sicer 89 %.

Zanimalo nas je predvsem, kje imajo ležišča stare osebe, ki živijo oz. stanujejo s tujimi ljudmi. Ugotovili smo, da jih ima 61 % ležišče v svoji sobi, ostali pa v sobi skupno s tujimi osebami. Predvidevamo, da bodo tudi te stare osebe, ki živijo pri tujih ljudeh oz. s tujimi ljudmi, potrebovale pomoč družbene skupnosti, če upoštevamo, da 44 % teh oseb nima nikogar, ki bi v slučaju potrebe skrbel zanje. Ostali sicer pričakujejo pomoč sorodnikov ali sostanovalcev, vendar pa domnevamo, da bi bila ta pomoč le začasna.

Na podlagi dobljenih podatkov lahko trdimo, da stanuje v občini Ljubljana-Center največ ostarelih zakoncev v enosobnih stanovanjih, in to v večini brez otrok, takoj za njimi pa so zakonci, ki stanujejo v dvosobnih stanovanjih z dvema otrokoma.

Skušali smo opisati, v kakšnih stanovanjih živé ostareli zakonci z ozirom na število stanovanjskih prostorov. Vendar se nam zdi pomembnejše, kakšna so ta stanovanja - ali so zračna, sončna, suha itd. To smo ugotavljali iz razgovora z anketiranci in po lastnem opažanju.

Pri oceni kvalitete stanovanj smo opazili, da obstajajo dokaj velike razlike med stanovanji v posameznih krajevnih skupnostih. Najslabša stanovanja so v krajevni skupnosti Stara Ljubljana in Novi trg. Ta stanovanja so v večini primerov nekomfortna, temačna in vlažna. Kot primer navajam, da stanuje v krajevni skupnosti Stara Ljubljana 43 % starih ljudi v neprimernih stanovanjih, t.j. stanovanjih, ki neugodno vplivajo na človekovo fizično in psihično počutje. Ta stanovanja so temna, v mnogih primerih mora goreti elektrika po ves dan s skupnimi sanitarijami, vlažna, brez primemega zračenja itd. 50 % starih oseb stanuje v tej krajevni skupnosti v primernih stanovanjih, t.j. stanovanjih, ki sicer niso komfortna, so pa zračna, suha, kratka, primerna za bivanje. Le 7 % ostarelih pa stanuje v komfortnih stanovanjih.

Kljub temu, da so stanovanja izredno slaba, nekatera od njih so stara tudi po več sto let, so stari ljudje v njih zadovoljni, saj je le 21 % anketirancev iz navedene krajevne skupnosti izrazilo željo po boljšem stanovanju.

V krajevni skupnosti Novi trg je stanje sicer nekoliko boljše, vendar stanuje tudi tu 36 % ostarelih ljudi v neprimernih stanovanjih, 43 % v sicer primernih, vendar nekomfortnih, 21 % pa v komfortnih stanovanjih.

V drugih krajevnih skupnostih je stanje dokaj boljše. Kot primer navajamo stanje v krajevni skupnosti "Kolodvor", kjer stanuje 50 % starih stanovalcev v komfortnih, 41 % v nekomfortnih, sicer pa primernih stanovanjih in 9 % v neprimernih stanovanjih. Ta, za bivanje neprimerna stanovanja so - ali predvidena za rušenje in bodo stanovalci dobili nadomestilo, ali pa so zaradi izredne stanovanjske stiske to le zasilna stanovanja.

Izhajajoč iz vsega do sedaj navedenega menimo, da stanovanjski problem na območju občine Ljubljana-Center z ozirom na stare ljudi, ni posebno pereč, če izvzamemo skupnosti Stara Ljubljana in Novi trg. Vsekakor bo potrebno v navedenih krajevnih skupnostih aktivizirati komisijo za socialna vprašanja in pristojne hišne svete, da uredijo, v kolikor se urediti sploh da, stanovanja stariim ljudem tako, da ne bodo kvamo vplivala na njihovo zdravstveno stanje.

Posebno skrb bodo krajevne skupnosti morale posvetiti tudi tistim stariim ljudem, ki živijo sami in ki nimajo nikogar, ki bi skrbel zanje, poleg njih pa tudi tisti, ki stanujejo pri tujih ljudeh oz. s tujimi ljudmi.

PREHRANA

Prehrana in zdravje sta v tesni medsebojni povezanosti. Izredno pomembna je pravilna prehrana zlasti za starega človeka, ker mu podaljšuje življenje in njegove delovne sposobnosti, zmanjšuje obolevnost, ugodno vpliva na njegovo subjektivno počutje ipd. Res je, da mora biti hrana za ostarelega človeka kalorično pičlejša, kakor jo potrebujejo mlajši ljudje, mora pa biti izdatnejša zlasti z beljakovinami, vitamini in rudninskimi snovmi. Star človek mora uživati dovolj mesa, mlečnih izdelkov, jajc in zelenjave. Ker lahko zaužije naenkrat le manjše obroke hrane, morajo biti zato obroki pogostejši.

Kako daleč od vsega do sedaj navedenega je prehrana večine starih ljudi. Vzrokov za to je več - naj navedemo le nekatere:

- slaba materialna preskrbljenost, ki preprečuje nabavo izdatnejših živil,
- osamljenost, ki povzroča, zlasti še, če je človek slabega zdravja, da ne more oziroma nima volje, da bi si pripravljala hrano,
- fizična izčrpanost, zaradi katere predstavlja pripravljanje hrane nepremostljive ovire,
- nepoučenost starih ljudi, kakšna hrana bi bila zanje najbolj primerna itd.

Pri ugotavljanju, kako imajo urejeno prehrano ostareli ljudje na območju občine Ljubljana-Center, smo anketirane osebe razdelili v tri skupine:

V prvo skupino smo uvrstili vse tiste, ki se hranijo v družinski skupnosti, ne glede na to, ali hrano pripravljajo sami, ali jim jo pripravljajo drugi (kot družino smo smatrali zakonca, njune otroke in bližnje sorodnike)

V drugi skupini so osebe, ki živijo same in si hrano pripravljajo same, v tretjo skupino pa smo uvrstili anketirane osebe, ki se hranijo v obratih družbene prehrane ali pri tujih ljudeh.

KJE SE HRANIJO OSTARELI LJUDJE

Največ ostarelih oseb se hrani v družinski skupnosti, in sicer 61% vseh anketi-

x) dr. Ivan Matko "Prehrana oskrbovancev v domovih za stare in onemogle"

ranih, od tega 48 % žensk in 52 % moških. Vendar samo ta podatek ne pove dovolj in domnevali bi da imajo vsi ti ostareli ljudje urejeno prehrano. Če pa pogledamo v to »družinsko skupnost«³ podrobneje, lahko ugotovimo naslednje.

Od žensk, ki se hranijo v družinski skupnosti, jih je 89 % takih, ki pripravljajo hrano za družine samo 43 %.

Od skupnega števila anketiranih žena starih nad 55 let, predstavljajo žene, ki še skrbe za družino in ji pripravljajo hrano 49 %. Od teh pripravlja hrano še za eno osebo

med 55 do 64 letnimi	21 %
med 65 - 74 letnimi	30 %
nad 75 let starimi	17 %

Za več oseb pripravlja hrano še ostarelih žena

med 55 do 64 letnimi	30 %
med 65 do 74 letnimi	25 %
nad 75 let starimi	22 %

Zanimivo je dejstvo, da smo pri vsem dosedanjem opazovanju dobili enake rezultate, namreč, da imajo zakonci v starosti od 55 do 64 let v precejšnji meri pri sebi še svoje otroke. Po 64 letu pa ostajajo zakonci vedno bolj sami. Tako tudi pri prehrani opazimo, da se pri zakoncih v mlajši starostni dobi hranijo še otroci. po tej dobi, namreč po 65 letu pa se poveča število tistih zakoncev, ki ostanejo sami. Od žena, ki pripravljajo hrano v družinski skupnosti je 62 % poročenih, 2% samskih in 36 % vdov, ki so ostale pri svojih otrocih oz. stanujejo drugje, pa hodijo k njim le kot gospodinje.

Pri ugotavljanju zdravstvenega stanja teh žena smo prišli do poraznih rezultatov, namreč, da je med njimi le 11% zdravih, ostale pa so bolne ali bolehnne. Največ je pri njih srčnih obolenj, revmatizma in senzomih motenj.

Ob upoštevanju njihove starosti in zdravstvenega stanja lahko trdimo, da precejšnjemu številu teh žena predstavlja delo pri pripravljanju hrane (če niti ne upoštevamo ostalih gospodinjskih del) težko breme. Ko smo ugotavljali, kako bi bilo z njimi v slučaju bolezni ali onemoglosti, smo ugotovili, da jih 28 % ne bi imelo nikogar, ki bi jim v stiski pomagal.

In kako so zadovoljne s hrano osebe, ki se hranijo v družinski skupnosti? Na splošno so, želijo si le več mesa, bolj pestro hrano, zlasti pa več denarja, da bi si lahko privoščile kaj boljšega in izdatnejšega.

Oseb, ki žive same in si hrano pripravljajo same je 24 % od vseh anketiranih, od tega 10 % moških in 90 % žensk. Glede na starost pa je stanje naslednje:

Živijo sami in si hrano pripravljajo sami v starosti

od 55 do 64 leta	29 %
od 65 do 74 leta	37 %
nad 75 let starosti	34 %

Največ je torej ostarelih ljudi, ki žive sami in sami skrbijo za svojo prehrano v starosti od 65 leta dalje. Njihovo zdravstveno stanje je slabo, saj je od njih le 14 % zdravih, ostalih 86 % pa je bolnih ali bolehnih. Na podlagi lastnega opazovanja smo ugotovili, da je izmed njih 29 % takih, ki so zaradi bolezni omejeni v motoriki.

Med anketiranjem smo opazili, da so prav ti ljudje, ki žive sami, najbolj "stari". Počutijo se zapuščeni, nepotrebni in mnogi izmed njih so izjavili, da se počutijo najbolj osamljene, kadar sedejo k mizi, da bi jedli. Verjetno je zaradi tega prehrana teh starih ljudi najbolj neurejena. Kava in v njej nadrobljen kruh predstavlja mnogim izmed njih kosilo in verjetno tudi večerja. Zaradi tega menimo, da neredna in neprimerna prehrana ni poslednji vzrok, zaradi katerega je njihovo zdravstveno stanje tako slabo.

Domnevali smo, da je tudi materialna nepreskrbljenost eden izmed vzrokov za njihovo neurejeno prehrano. To domnevo nam je potrdil izračun njihovega povprečnega dohodka, ki znaša 18 850.- dinarjev. Mislimo, da ni potreben komentar, kaj si lahko nabavijo s temi sredstvi.

Od skupnega števila oseb, ki se hranijo v obratih družbene prehrane in pri tujih ljudeh, t.j. 15 % je 43 % žensk in 58 % moških. Da se hrani več moških v obratih družbene prehrane in pri tujih ljudeh kot žensk, je razumljivo, saj si ženske v večini, če le morejo, raje kuhajo same.

Od skupnega števila teh oseb je 39 % aktivnih, 42 % upokojencev in 19 % ostalih. Največ se torej hranijo v obratih družbene prehrane in pri tujih ljudeh upokojenci. Glede na starost je stanje naslednje: v obratih družbene prehrane ali pri tujih ljudeh se hrani

med 55 - 64 letnimi	21 %
med 65 - 74 letnimi	6 %
nad 75 let stari	22 %

Največ se torej hrani ostarelih oseb v obratih družbene prehrane in pri tujih ljudeh ali v mlajši starostni dobi, ko jih je še precejšnje število zaposlenih (od teh 76 %) ali pa v pozni starosti. Vzrokov je več: ali so ostali sami, pa jim predstavlja priprava hrane prevelik napor, ali jim stanovanjske razmere ne dopuščajo, da bi si kuhali doma, nekaj je pa tudi takih, ki se hranijo v obratih družbene prehrane že od mladih let. Vprašanje pa je primernost hrane za ostarele ljudi v obratih družbene prehrane.

Temeljna skrb današnje družbe je - skrb za človeka. Star človek ne sme biti poslednji člen v verigi te skrbi. Če hočemo, da bo imel čim bolj zdravo in zadovoljno starost, potem mu zagotovimo prehrano, primemo njegovi starosti in zdravstvenemu stanju.

Občina Ljubljana-Center ima po zadnjih podatkih 13 % nad 60 leti starega prebivalstva, kar jo uvršča, po mednarodnih pravilih, v občino s starim prebivalstvom. Zaradi tega bo morala občinska skupščina, ob sodelovanju krajevnih skupnosti, družbenih organizacij in društva upokojencev poskrbeti, da bodo vsaj nekateri od obratov družbene prehrane pripravljali tudi hrano, primemo starim ljudem. Poskrbeti bo morala tudi za dostavljanje hrane na dom tistim starim ljudem, ki zaradi onemoglosti ali starosti težko hodijo. Bolne stare ljudi pa naj bi, na območju občine Ljubljana-Center, oskrboval s hrano "Dom upokojencev", zlasti še, če bo organiziral zanje tudi nego v bolnici.

Premajhni dohodki pri posamezniku ne bi smeli biti ovira, da ne bi bil le-ta deležen vse potrebne skrbi, ki mu jo je dolžna dati družba.

AKTIVNOST

Upoštevajoč načelo gerontologije, ki uči, da naj ostanejo stari ljudje čim dlje aktivni in koristni člani družbe, smo z anketo ugotavljali tudi aktivnost oseb starih nad 55 let, ki živijo na območju občine Ljubljana-Center. Pri ugotavljanju aktivnosti smo anketirane osebe razdelili v dve skupini.

V prvo skupino smo uvrstili osebe, ki še aktivno (poudarek na aktivnosti) delajo bodisi v družbeno političnih organizacijah ali društvih ter organih družbenega upravljanja, bodisi, da se ukvarjajo z interesnimi dejavnostmi.

Drugo skupino pa predstavljajo osebe, ki niso aktivne niti v družbenem življenju, niti se ne ukvarjajo z interesnimi dejavnostmi. V to skupino smo uvrstili tudi tiste, ki so sicer včlanjeni v katero izmed družbenih organizacij, vendar pa ne sodelujejo pri izvajanju njegovega programa, niti se ne udeležujejo sestankov organizacije.

Anketa je pokazala, da je izmed oseb, starih nad 55 let še aktivnih 49 % in sicer 30 % moških in 19 % žensk. Izmed moških jih je aktivnih 62 % izmed žensk pa 36 % (manjša udeležba žensk pri aktivnosti gre predvsem na račun minimalnega števila aktivnih žensk v družbeno političnih organizacijah, društvih in organih družbenega upravljanja, medtem ko so v interesnih dejavnostih zastopane

v dokaj visokem številu)

Pri obravnavanju dejavnosti ostarelih ljudi v družbeno političnih organizacijah nas je zlasti zanimalo, v katerih družbeno političnih organizacijah ostareli ljudje največ sodelujejo in kdo so te osebe

Izmed vseh anketiranih oseb, jih sodeluje v:

Socialistični zvezi delovnega ljudstva	10 %
Zvezi borcev	8 %
Zvezi komunistov	4 %
Zvezi sindikatov Jugoslavije	2 %
Zvezi vojaških vojnih invalidov	1 %
Zvezi rezervnih oficirjev in podoficirjev	1 %

Največ aktivnih sodelavcev izmed starih ljudi ima torej organizacija Socialistične zveze delovnih ljudi in Zveza borcev ter Zveza komunistov.

Izmed oseb, ki so aktivni člani družbeno političnih organizacij je 45 % oseb, ki so še v delovnem razmerju, 41 % upokojencev in 14 % ostalih. Domnevali smo, da bo največ aktivnih oseb med upokojenci, ker smo menili, da skušajo nadomestiti prejšnjo zaposlitev z aktivnim delom v družbenem življenju. To domnevo je ovrgla ugotovitev, da je izmed vseh anketiranih upokojencev le 25 % tistih, ki še aktivno sodelujejo v družbenem življenju. Izmed anketiranih oseb, ki so še v delovnem razmerju, je 59 % soudeleženi pri delu raznih organizacij in društev, izmed ostalih anketirancev pa je takih oseb le 14 %. Iz tega izhaja, da je človek najbolj aktiven v družbenem življenju takrat, ko je še redno zaposlen, to se pravi - pred upokojitvijo. Verjetno vpliva na tako majhno udeležbo upokojencev pri delu v raznih družbenih organizacijah in društvih tudi dejstvo, da so s prekinitvijo delovnega razmerja prekinili tudi članstvo v družbeno političnih organizacijah in društvih, v katerih so sodelovali kot člani delovnega kolektiva.

Izmed vseh oseb, ki so še aktivne v svoji dejavnosti jih dela 30 % (3 % žensk in 27 % moških) v raznih društvih. Večja zainteresiranost starih ljudi za delo v društvih je predvsem zaradi tega, ker je program posameznih društev prilagojen interesom in potrebamsvojih članov. Izmed vseh anketiranih ostarelih ljudi dela v naslednjih društvih:

Društvu upokojencev	7 %
Društvu prijateljev mladine	4 %
Rdečem križu	6 %
Športnih društvih	4 %
Strokovnih društvih	3 %
V ostalih društvih	3 %

Zanimivo je, da izmed vse aktivnosti starega človeka v največji meri zaposlujejo interesne dejavnosti, pri katerih so tudi ženske zastopane v dokajšnjem številu, medtem ko je njihova udeležba pri aktivnosti v družbeno političnih organizacijah in društvih ter organih delavskega upravljanja minimalna. Od 38 % oseb, ki se interesno udeležujejo, je 47 % žensk in 53 % moških. Razumljivo je, da je večji procent moških, ki se ukvarjajo z interesnimi dejavnostmi, saj žene, če so gospodinje (in to v večji meri so) nimajo časa, niti ga niso imele v mlajših letih. Kakšne interesne dejavnosti imajo predvsem ostareli ljudje:

- rože goji 24 % oseb
- z različnimi ročnimi spretnostmi, kot npr. rezljanjem, izdelovanjem igračk in različnih okrasnih predmetov se ukvarja 20 % oseb
- izredno veselje z obdelovanjem vrta ima 15 % oseb
- na razna glasbila igra 11 % oseb
- z zbiranjem različnih predmetov, predvsem znamk, pokrajinskih razglednic in starega denarja se zaposluje 11 % starih ljudi
- z rejo malih živali, predvsem psov in ptičev se ukvarja 9 % oseb

V manjšem številu se ukvarjajo še s slikarstvom, fotografiranjem, nabiranjem sadežev, zdravilnih rož ipd.

«Moške» interesne dejavnosti, to so tiste, kjer zavzamejo moški pretežno večino so zlasti ročne spretnosti in zbiranje različnih predmetov, ženske pa najraje goje rože in obdelujejo vrt.

Kot poslednjo aktivnost, ki jo bomo navedli, je dejavnost starih oseb v organih družbenega upravljanja. V tej dejavnosti je zastopanih le 8 % oseb (od celotnega števila anketiranih 5 %), od tega 89 % moških in 11 % žensk. V organih družbenega upravljanja sodelujejo predvsem osebe v mlajši starostni dobi, to je tiste, ki so še zaposlene, in sicer je teh 66 %, upokojencev pa le 33 % (izmed vseh upokojencev 3 %). Medtem, ko so osebe, ki so še zaposlene sodelujejo v organih družbenega upravljanja v svojih delovnih organizacijah, upokojenci pa v krajevnih skupnostih in hišnih svetih.

Če primerjamo aktivnost oseb v družbeno političnih organizacijah in društvih ter organih družbenega upravljanja glede na starost, ugotavljamo, da je največ aktivnih v mlajši starostni dobi, pozneje pa aktivnost izredno upada. Tako je še aktivnih

med 55 - 64 letnimi	41 %
med 65 - 74 letnimi	29 %
nad 75 letnimi	12 %

Vzrok za upadanje aktivnosti z naraščajočo starostjo je deloma - poslabšanje zdravja ostarelih oseb, deloma pa tudi nezainteresiranost in nesposobnost samih organizacij, da bi pritegnila čim več starih oseb v svoje vrste.

Upadanje aktivnosti pri interesnih dejavnostih je z naraščajočo starostjo manjše. In sicer se ukvarja z interesnimi dejavnostmi,

med 55 - 64 letnimi	31 %
med 65 - 74 letnimi	26 %
nad 75 letnimi	19 %

Upadanje interesne dejavnosti z naraščajočo starostjo je predvsem posledica zmanjšanja fizičnih moči starih ljudi in poslabšanje zdravstvenega stanja

Zanimiva je ugotovitev, da je največ oseb, ki so še aktivne med poročenimi, in sicer 60%, vdovcev je 24 %, samskih 12 % in 4% razvezanih. Ob primerjavi družinskega stana in aktivnosti, smo dobili naslednje rezultate

Izmed poročenih oseb je aktivnih še 55 %
Izmed vdovelih oseb je aktivnih še 40 %
Izmed samskih oseb je aktivnih še 36 %
Izmed razvezanih je aktivnih 75 %

Ko smo primerjali še družinsko skupnost in aktivnost, smo ugotovili, da je izmed oseb, ki stanujejo v družinski skupnosti z zakonci oz otroki ali drugimi sorodniki, 49 % še aktivnih. Od samskih oseb, ki živijo same ali z nesorodniki je takih 43%

Iz vsega do sedaj navedenega lahko trdimo, da vpliva na aktivnost ostarelih ljudi v veliki meri okolje, v katerem živijo. Če imajo urejeno prehrano, stanovanje itd., bodo tudi dlje časa v večjem številu ostali aktivni člani družbe

Če hočemo, da bomo stare ljudi dlje obdržali pri močeh in če hočemo, da se v starosti ne bodo počutili zapuščene in nepotrebne, potem jim moramo omogočiti, da bodo še v pozni starosti lahko sodelovali v družbenem življenju. Zlasti v Društvu prijateljev mladine in tznih društvih z rekreacijskim programom bi stari ljudje lahko uspešno delali

Krajevne skupnosti bi morale posvečati več pozornosti aktivnosti starih ljudi, ker imajo za to največ možnosti, saj se dnevno srečujejo s problemom - osamljenostjo starih oseb. Na podlagi interesov ostarelih ljudi bi lahko organizirale razne krožke in delavnice, kjer bi ob sodelovanju z mladino ostareli ljudje preživeli marsikatero prijetno urico. To sodelovanje pa bi bilo koristno tudi za mlade ljudi, saj bi se od izkušenih oseb lahko marsikaj naučili

POVZETEK ŽELJA IN VTISOV OB ANKETIRANJU OSTARELIH OSEB

Večina starih ljudi si želi, da bi ostali v okolju, ki so se mu že prilagodili in si v njem uredili življenje. Želijo si, da bi bili dolgo pri močeh in neodvisni od tuje pomoči.

Pri razgovoru o materialnih razmerah anketiranca smo opazili, da so nekateri neradi dajali o tem pojasnila, zlasti bolj situirani. Na splošno pa so se pri tem vprašanju stari ljudje precej razgovorili. 19 % jih želi, da bi dobili družbeno denarno pomoč, izmed upokojencev si jih 30 % želi višjo pokojnino (navedeni odstotki predstavljajo le tiste osebe, ki so kot edino željo izrazili to), skoraj vsi pa si žele, da bi imeli toliko sredstev, da bi na stara leta lahko v miru živeli. Mnogi so izjavili, da se starosti boje prav zaradi tega, ker si v slučaju onemoglosti ne bodo mogli preskrbeti nikogar, ki bi jim nudil pomoč. Morda si prav zaradi tega nekateri želijo smrti, prečno bi postali odvisni od tuje pomoči.

Pri osebah, ki žive same, smo opazili, da tisti, ki so še pri močeh, žele, da bi še naprej ostali sami, medtem ko se tisti, ki so bolehní ali bolni, boje osamelosti. Eno pa je popolnoma jasno, namreč, da si stari ljudje ne žele hrupne okolice, temveč miru in razumevanja mlajših. Nerazumevanje mladih, kaj čutijo in žele stari, je mnogokrat vzrok, da se stari ljudje ne počutijo dobro med mladimi.

Naša družba bo morala posvetiti vzgoji mladih ljudi v odnosu do ostarelih več skrbi in že v najnežnejši dobi bi jih morali naučiti spoštovati starost.

PROGRAMIRANJE VARSTVA OTROK V OBČINI LJUBLJANA- BEŽIGRAD

Zavod za socialno delo občine Beži grad se je v letu 1964 lotil nadvse aktualne naloge, ki že vrsto let opozarja na perečo problematiko - proučil je stanje varstva otrok v občini in izdelal programiranje vzgojno-varstvenih ustanov za sedanje potrebe, nadalje za perspektivo 10-15 let in končno še za daljno perspektivo 15 - 30 let. S tem je odprl pot k zares sistematičnemu in načrtnemu reševanju tega doslej tako zanemarnjenega vprašanja v občini.

Omenjeno gradivo je obdelano v obsežni analizi. Predno ga v skrajšani in zgoščeni obliki posredujemo vsem, ki jih ta tematika zanima, naj se na kratko ustavimo ob metodi dela.

Da bi v analizi prišli do kar najbolj objektivnih podatkov o tem, kakšne možnosti vključevanja otrok v vzgojno-varstvene ustanove (v nadaljnjem besedilu VVU) imajo starši, na katere probleme pri tem najčesejše nalete, kako si sami iščejo drugih oblik varstva za svoje otroke, kakšno je njihovo mnenje o funkcioniranju VVU itd., smo sestavili obsežen anketni list, ki naj bi ga izpolnili starši vseh šoloobveznih in predšolskih otrok v občini. Prvim so anketne liste posredovale šole po svojih učencih, druge so izročili staršem predstavniki krajevnih skupnosti. Šole so uspele zajeti v anketiranje 2 629 staršev s 4 617 otroki, krajevne skupnosti pa 707 družin z 893 otroki. Tako se je v celoti odzvalo anketi 3 336 družin s 5 510 otroki, kar predstavlja 65 % vseh otrok do 14 leta starosti v naši občini. Procent anketirancev je izredno visok, zato nam zagotavlja, da so podatki v analizi zares verodostojni, da se nanje v vsakem pogledu lahko zanesemo in da na njih lahko gradimo vsa naša izvajanja in prognoze.

Po drugi strani smo želeli prikazati tudi stanje že obstoječih VVU v občini. Zanimalo nas je število in vrsta VVU, njihov notranji ustroj in funkcioniranje, problemi, s katerimi se borijo ipd. V ta namen smo anketirali vseh 6 VVU ter iz odgovorov izluščili, v katero smer bodo morala iti poslej prizadevanja pristojnih forumov, da se bo pričelo vprašanje otroškega varstva postopoma, vendar odločno in načrtno reševati.

Pri obdelavi drugega dela analize, torej pri programiranju VVU, ki je bilo gotovo silno zahtevna in odgovorna naloga, smo pritegnili k sodelovanju vrsto institucij in posameznikov, neposredno povezanih s tem področjem dela. Pri Zavodu za urbanizem v Ljubljani, Skladu za zidanje stanovanjskih hiš, odseku za gospodarske in komunalne zadeve, odseku za prosveto pri občinski skupščini ter pri šolah, VVU in odborih krajevnih skupnosti smo iskali, preverjali dopolnjevali in razčistili pojme in podatke o tem, kakšen bo predvidoma dotok prebivalcev na posamez-

na področja občine, kakšne bodo njihove potrebe po VVU, kar bo le-te najbolj smotno locirati in po kakšnem prioritetenem redu naj bi bile te institucije grajene

Analiza je obdelana po sledečem zaporedju.

- 1) Pregled vzgojno-varstvenih ustanov v občini,
- 2) oblike varstva otrok, ki se jih starši poslužujejo,
- 3) funkcioniranje, organizacija in vsebina dela VVU,
- 4) financiranje VVU,
- 5) programiranje VVU.

Najprej si oglejmo kakšna je v občini situacija v pogledu vzgojno-varstvenih ustanov. Imamo 6 vzgojno-varstvenih ustanov s skupno kapaciteto 680 in z zasedenostjo 793, kar pomeni, da je v VVU kar 113 otrok preko kapacitet. Res so v času od izvedbe ankeže do sedaj kapacitete VVU narasle za 110, vendar je zasedenost še vedno za 91 mest previsoka in tudi potrebe prebivalstva po VVU so še nadalje nesorazmerno visoke v primerjavi z možnostjo vključevanja otrok v VVU. Pri tem naj pojasnimo, da je v občini vključenih v VVU le 9,3 % otrok do 14. leta starosti, če pa bi VVU sprejele samo toliko otrok, kot imajo kapacitet, pa bi bila procent še nižji, saj znašajo kapacitete komaj 8 %. Stanje je naravnost porazno, saj po drugi strani iz analize izhaja, da bi nujno potrebovalo varstvo 39,1 % ali 3 300 otrok, oziroma po republiških normativih 35 % ali 2 960 otrok.

Gotovo je zanimiva ugotovitev, da v prvem desetletju po osvoboditvi stanje VVU niti ni bilo tako silno kritično, kot ga zaznamuje no v času od ustanovitve občine v l 1955 do sedaj. Do leta 1955, torej do ustanovitve občine, smo imeli 3 VVU, s kapaciteto 490, v 9 letih funkcioniranja občine pa so se kapacitete povečale le za 190 oziroma še za 110 po juniju 1964.

Kako pa je z dotokom prebivalstva? Leta 1955 je občina štela 18 317 prebivalcev, do junija 1964 pa se je povečalo število kar na 36 000. Iz vsega tega je razvidno, da je bilo sorazmerje med naselitvijo in možnostjo vključevanja otrok v VVU porušeno že vseskozi, posebno negativno bilanco pa izkazuje zlasti v obdobju zadnjih 10 let.

Pa si oglejmo kakšnih oblik varstva sestarši poslužujejo za svoje otroke spriču dnu gih razlogov, ki preprečujejo vključevanje otrok v VVU. Med 20 najpogosteje zastopanimi oblikami, ki smo jih v anketi upoštevali, je 9 povsem neustreznih. Ker zadevajo visok procent otrok - kar 29,7 % - ne bo odveč, če si jih nekoliko поблиže ogledamo:

9,4 % otrok uživa varstvo s strani očeta in matere, ki sta zaposlena v izmeničnem tumusu. To, da družina ne funkcionira kot celota, da zakonca drug drugega

skoraj ne vidita, da otrok nima priložnosti spoznavati medsebojne povezanosti družinskih članov ter pripadnosti drug drugemu, in da spričo tega nastajajo v starših in otroku notranje napetosti ter čustvena nezadovoljnost, gotovo zelo neugodno vpliva tako na razvoj medsebojnih odnosov v družini kot tudi na oblikovanje otrokove osebnosti.

3,6 % otrok varujeta mati in sorodnik ali mati in tuja oseba, ki sta zaposlena v izmeničnem turnusu. Ti dve obliki sta gotovo še bolj neugodni kot zgoraj opisana, ker oseba, ki prevzema dolžnost varovanja, to najčešče ne prevzame iz emocionalnega nagiba, temveč v zameno za kako drugo uslugo, npr. za souporabo stanovanja, za hrano ipd. Kako pa je sposobna taka dvakratno obremenjena oseba, pravzaprav neprostovoljno, samo zaradi stiske v kateri se nahaja, negovati in voditi otroka, to je seveda veliko odprto vprašanje, običajno z dokaj neugodnim zaključkom.

1,9 % otrok se nahaja izven družine v stalni oskrbi pri starih starših, sorodnikih ali pri tujih ljudeh, bodisi v kraju bivanja staršev ali izven nje ga. V analizi je vsaka od teh oblik posebej opisana, mi pa naj se omejimo zgolj na ugotovitve, da vse omenjene oblike predstavljajo za otroke frustracijo, saj je čustveno nihanje otroka med pripadnostjo staršem in pripadnostjo osebi, ki ga oskrbuje, nenehno, saj vsako svidenje in slovo s starši otroka vznemirja, ustvarja v njem negotovost in dvome, v njem se razrašča občutek nezakoreninjenosti v okolju, tudi občutek manjvrednosti spričo neurejene družinske situacije, ki ne dopušča otroku bivanja pri starših, do obsojanja staršev, ker se ne zavzemajo dovolj, da bi ta problem drugače rešili, ipd. Vse to vede često otroka do negativnega čustvenega nastrojenja napram staršem, do agresije, upornosti in odklanjanja staršev ali vsaj do čedalje bolj pasivnega zadržanja napram njim, često pa povzroči tudi pravo odtujenost otroka in staršev. Tak otrok tudi kasneje, ob namestitvi v svojo družino, često ne more prav zaživeti in se še celo ne prilagajati zahtevam in načinu življenja, ki ga starši imajo in ga od otroka terjajo.

3 % otrok varuje starejši brat ali sestra, ki sta le nekoliko let starejša od varovanca. Taka oblika je negativna predvsem zaradi tega, ker otroku, ki je najpogosteje sam potreben varstva, nalagamo dolžnosti in odgovornosti odraslega človeka, ki jih nikakor ni sposoben izvrševati. S tem po eni strani pehamo v negotovost in nevarnost malčka, ki ga tak otrok varuje, po drugi strani pa direktno povzročamo škodo otroku, ki varuje; čeprav izvršuje ukaz staršev se notranje upira odrejeni dolžnosti, saj je spričo nje prikrajšan za neskrbno otroško življenje, ki mu pripada, to pa povzroča v njem nerazpoloženje, konfliktna stanja in neskladnosti, iz katerih se rešuje s sproščanjem v asocialni in antisocialni smeri.

11,8 % otrok je doma povsem brez varstva. Ni potrebno posebej pojasnjevati,

kakšno silno škodo povzroča otroku tako neurejeno varstvo. Težko, včasih pa do cela nemogoče je popraviti vrsto neugodnih posledic, ki nastajajo v funkcioniranju in v osebni rasti otroka, ki je zlasti v zgodnji otroški dobi v odsotnosti staršev prepuščen sam sebi.

Med oblikami, ki jih štejemo med ustrezne, so najpogosteje zastopane naslednje:

36 % otrok uživa varstvo s strani matere, ki ni zaposlena. To je gotovo visok procent, ki pa se naglo manjša in se bo v bodoče gotovo še bolj intenzivno zmanjšal. Že danes namreč zaznamujemo v novih naseljih z mladimi družinami, ki imajo otroke do 14. leta, 70 % - 90 % zaposlenih žena (sedanje poprečje za občino je 64 %). Iz tega sledi, da bo že v najbližji bodočnosti uživalo občutno manj otrok to, sicer najbolj prirodno in najbolj ugodno oblika varstva, zato je bo nujno čim hitreje poiskati možnosti za kar najbolj adekvatno nadomestilo.

11,5% otrok ima varstvo s strani starih staršev, ki živijo v družini, kar je v nekaterih pogledih pozitivna oblika, ima pa tudi negativne primesi. Tudi ta oblika varstva bo čedalje bolj izginjala, saj se z intenzivnim reševanjem stanovanjskega vprašanja čedalje več mladih družin osamosvaja v lastnih stanovanjih, spričo česar odpada varstvo otroka s strani starih staršev, ki sicer v skupnih gospodinjstvih avtomatično prevzamejo dolžnost varovanja malčkov.

3,2 % otrok varuje gospodinjka pomočnica. Tudi tu bo nastopil upad, saj ugotavljamo, da se iz dneva v dan manjša možnost pridobivanja gospodinjstev pomočnic, pogosto pa so te zaradi lastne osebne neurejenosti in nezrelosti tudi nesposobne ustrezno skrbeti za otroka, še posebej pa nesposobne zdravo vzgajati in voditi mlado bitje, ki jim je zaupano.

Ostale nekoliko manj pogoste oblike varstva otrok so še:

- otroka varuje oče, ki ni zaposlen ali razni sorodniki (razen starih staršev), ki žive v družini (3,2 %);
- otroka pridejo domov varovat stari starši, drugi sorodniki ali tuje osebe (1,9 %);
- otroka vodijo starši vsak dan k starim staršem, drugim sorodnikom ali k tujim osebam (3,6 %);
- otrok se nahaja v oskrbi v raznih vrstah zavodov (0,1 %);
- o otrokih, vključenih v VVU je bilo govora že preje.

Najsi so starši uspeli otroku zagotoviti ugodno ali neugodno obliko varstva, dejstvo je, da imajo zaposleni starši spričo majhnih kapacitet VVU mnogo skrbi in težav pri urejanju varstva za svoje otroke. Družba jim tu ni nudila niti v pretek-

losti, niti sedaj zadostne pomoči.

Naslednje poglavje obravnava funkcioniranje, organizacijo in vsebino dela v VVU.

Ker smo hoteli ugotoviti kakšne vrednote VVU v otroku ustvarja, in kako vpliva na njegovo počutje in zadržanje, smo stavili v anketi vrsto tozadevnih vprašanj staršem in prav ista vprašanja tudi vodstvom VVU. Odgovori se lepo izenačujejo in v glavnem dajejo pozitivno bilanco, čeprav tako starši, kot vodstva VVU tudi kritično ocenjujejo razmere v VVU, ki manjšajo vrednost vzgojnega dela v teh institucijah. Te razmere smo vsekakor morali proučiti z aspekta obeh stališč in podati o njih svoje mnenje.

Kar 42,5 % staršev meni, da funkcioniranje VVU ni prilagojeno potrebam prebivalstva

- ker VVU niso urejene za vse starostne skupine otrok (VVU od 0-2 leta sploh nimamo v občini, večina VVU ne sprejema učencev višjih razredov osemletk),
- ker so VVU mnogokrat preveč oddaljene od bivališča staršev,
- ker se VVU zjutraj prepozno odprejo in prezgodaj popoldne zaprejo (to je namreč zelo kritično za žene z deljenim delovnim časom in za žene z izmeničnim delovnim tumusom),
- ker VVU nimajo pogojev, da bi sprejemale bolehe ali drugače somatsko prizadete otroke,
- ker je oskrbina v VVU predraga, da bi jo družina lahko krila ipd.

Ko smo gomje navedbe podrobneje proučili, smo ugotovili, da se povsem skladajo z resnično situacijo. K zadnjemu razlogu naj pojasnimo še, da iz ankete izhaja, da ima kar 58,1 % anketiranih družin dohodke do 70 000.- din, kar je gotovo nizka vsota, glede na visoke življenjske stroške veččlanske družine in še celo glede na razmeroma visoke stroške plačevanja oskrbnine za enega ali več otrok v VVU.

22,5 % staršev smatra, da vsebina in oblika dela ter organizacija VVU niso ustrežne. Zanje navajajo vrsto pomanjkljivosti:

- vzgojne skupine v VVU so prevelike, zaradi česar vzgojiteljice niso kos nalogam ter ne morejo vzdrževati pravega reda, discipline in nadzora nad otroki;
- zaradi premalo vzgojnih moči ali ker so le-te premalo strokovno usposobljene, otrokom v vrtcu ni zagotovljena zadostna in dovolj sistematična pomoč pri pripravah za šolo, oziroma je pomanjkljivo uvajanje otrok v samostojno šolsko in drugo delo;
- delo v VVU se ne more odvijati dovolj sistematično in urejeno, ker vzgojne

skupine niso homogene glede na starost, šolsko stopnjo otrok ter glede na osebnostne deviacije nekaterih otrok.

v VVU se premalo uvajajo interesne dejavnosti za otroke, prosti čas je premalo načrtno izrabljen;

VVU nimajo zadostnih stikov s šolskimi predstavniki in staršem ne posredujejo v zadostni meri svoja mnenja o raznih zapazanjih pri otrocih in o vzgojnem vodenju otrok.

Vse omenjene izjave smo nato primerjali s poročili vodstev VVU, ki o teh vprašanjih dajejo sledečo sliko.

- vzgojne skupine v VVU so resnično prevelike, saj se večinoma nadštevilčne, kar dobra polovica pa celo močno odstopa od veljavnih pedagoških normativov;
- nad polovico skupin je nehomogenih glede na starost otrok in njihovo stopnjo šolanja;
- vzgojnih moči v VVU je odločno premalo, saj ima 793 otrok v varstvu v VVU komaj 43 vzgojiteljic namesto predpisanih 61;
- strokovna usposobljenost vzgojnih moči ni povsod na mestu, saj jih od 43 kar 11 nima adekvatne šolske izobrazbe; ta pomanjkljivost se vsekakor odraža pri celotnem njihovem delu;
- temeljite dnevne priprave dela, ki bi omogočale vzgojiteljem sistematično izvajanje celodnevnega delovnega načrta, pri večini vzgojnih moči ni. Obstojajo le okvirne priprave in poročila. Po njih je mogoče soditi, da se odvija dnevni delovni načrt stilijsko, nikakor pa ne po točno začrtanem tiru, sistematično in kontinuirano. V tem je tudi vzrok, da se v delo ne uvaja v zadostni meri in načrtno interesna in tehnična dejavnost;
- stiki s starši so občasni, pretežno individualni, organizirani sestanki in posvetovanja s starši pa se vrše le neredno in v daljših časovnih razdobjih. Tudi stiki s šolskimi pedagogi še niso prav zaživeli. Tu in tam so osnovani na individualni bazi, nujna pa bi bila vzpostavitev zares trdnega medsebojnega sodelovanja, celotnega strokovnega osebja VVU s celotnim učiteljskim zborom pristojne šole. Le tako bi lahko prišlo do izmenjave mnenj pedagogov o načinu pedagoškega vodenja posameznih učencev, do dopolnjevanja dela enega pedagoga z delom in prizadevanji drugega ipd. Do takega skupnega dela pa lahko pride le, če bodo tako šole kot tudi VVU to iskreno želele in z vsemi prizadevanji to tudi podplele.

Vse pomanjkljivosti v VVU, ki zelo določno izhajajo iz navedb staršev, mnenja vodstev VVU in naših zaključkov, gotovo silno hromijo delo v VVU. Nujno jih bo odpraviti s tem, da se uredi vzgojnemu osebju boljše delovne pogoje, da se da

vzgojiteljem status, ki jim glede na odgovorno družbeno delo pripada in s tem, da se v VVU zaposli zares strokovno usposobljene moči.

Doslej se še nismo dotaknili vprašanja, ki je vsekakor v tesni zvezi z organizacijo in funkcioniranjem VVU ter vzporedno s kvaliteto dela v njih. To je vprašanje finansiranja VVU in še posebej finansiranje vzgojnega osebja. Sredstva za investicije in funkcioniranje VVU so dotirana iz občinskega proračuna. Iz analize je razvidno, da so silno skromna, saj sicer ne bi prišlo do tako akutne problematike na tem področju, kot je dandanes zaznamujemo. To nam očitno prikazuje slabo razvita mreža VVU, utesnjenost otrok v VVU in druge neskladnosti, ki se pojavljajo v funkcioniranju VVU, razumljivo pa je, da gre to pomanjkanje tudi na račun nižjih osebnih prejemkov vzgojnih moči, spričo česar vlada v tem pogledu med vzgojnim osebjem nezadovoljstvo in malodušnost, ki se odražata tudi pri zavzetosti do dela.

Pa preidemo na programiranje VVU v občini. Program ustanavljanja in urejanja VVU v občini je sestavljen na bazi izračuna sedanjega stanja prebivalstva in sedanjih potreb prebivalstva po VVU, nadalje na podlagi perspektivnega naseljevanja prebivalstva in njihovih potreb v prihodnjih 10-15 letih, posebej pa nakazuje tudi potrebe po VVU v nadaljnjih 15 - 30 letih. Pri načrtovanju potreb VVU smo izračunali kakšne so potrebe varstva za šolsko populacijo in posebej kakšne za predšolsko. Pri tem naj poudarimo, da smo že upoštevali spremembo, ki bo v bodočih letih uzakonjena v sistemu šolanja, namreč, da bo tudi za 6-7 letne otroke uvedeno obvezno vsakodnevno 2-3 ure trajajoče bivanje v šoli, ki naj bi predstavljalo predpripravo na redno šolanje otrok v osemletki.

V programiranju je točno razvidna diferenciacija VVU po sledečih vidikih, vsi šolski otroci se odcepijo iz obstoječih VVU in se vključijo v varstvene oddelke pri šolah. S prehodom šol na enoizmenski turnus bodo šole v popoldanskem času prevzele varstvo za vse tiste otroke, ki bodo le-to potrebovali. Seveda smo morali obenem s programiranjem VVU oddelkov pri šolah proučiti tudi stanje in perspektivni razvoj šol v občini, oziroma podati program tudi za njihovo foiniranje. Pri znati moramo, da smo s tem imeli nemalo težav, vendar nam je uspelo storiti tudi to.

Tako smo v tem delu analize prikazali, točen razvoj šol z varstvenimi oddelki za šolsko mladino ter ustanavljanje VVU za predšolske otroke, tako za one, najmlajše od 0 - 2 leta starosti, kot tudi za ostale.

Normativi, ki smo jih pri programiranju upoštevali, so v republiškem merilu veljavni za mestna območja. Z izsledki v analizi se skoraj docela pokrivajo. Po njih velja, da je od vse populacije cca 12 % šoloobveznih otrok, če pa upoštevamo še 6-7 letne otroke, ki bodo v prihodnjih letih vključeni v obvezno šolanje, pa se ta procent zviša na 13,6 %. Predšolskih otrok je sedaj 11,3 %, če od teh odvezamemo

otroke od 6-7 leta starosti jih je 9,7 % in sicer 2,9% starih od 0-2 let in 6,8 % od 2 - 6 leta.

Po izračunu iz analize potrebuje varstvo v VVU 39,1% otrok. Od republiškega normativa, ki znaša 35 % odstopa ta procent za 4,1 %, verjetno zato, ker je naša občina v veliki meri naseljena z zelo mladimi družinami. Pri programiranju VVU v občini za razdobje 10-15 let smo tudi mi upoštevali republiški normativ. Nadalje smo upoštevali, da se bodo potrebe po VVU v 15 - 30 letih dvignile do 70 %, saj nas vsa teoretska razglabljanja vedejo do tega zaključka (bolj in bolj intenzivno zaposlovanje žena, odseljevanje mladih družin od staršev v lastna stanovanja, težave pri pridobivanju gospodinjskih pomočnic itd., itd.).

Podali smo podroben program razvoja VVU za predšolske in šolske otroke in vzporedno s tem program razvoja osemletk, za slehemo od obstoječih 11 krajevnih skupnosti v naši občini. Za razdobje do 15 let smo v programiranju nakazali že konkretne rešitve, za razdobje 15 - 30 let pa smo predlagali urbanistom, da zagotovijo rezerve za gradnjo potrebnih novih institucij.

Naš osnutek programiranja je ljubljanski zavod za urbanizem v celoti akceptiral, še več, upošteval ga je tudi že pri načrtovanju kvartamih dejavnosti za območje celega mesta Ljubljane. Imeli smo že vrsto drugih posvetovanj v tej zadevi, kjer so se naša stališča pokazala kot dovolj pretehtana in uporabna.

V zaključkih analize so nanizani konkretni predlogi za reševanje posameznih problemov varstva otrok, ki pa terjajo vsestranske proučitve s strani najraznovrstnejših forumov.

Nekateri predlogi imajo širšo osnovo, zadevajo namreč varstvo otrok nasploh, ne le varstvo otrok v naši občini, zato bi bilo prav, da bi jih obravnavali s širšega aspekta.

Pričakujemo, da se bodo vsi, ki odločajo in soodločajo o tem, kako naj bi v bodoče potekal razvoj otroškega varstva, z večjo načrtnostjo, pa tudi z večjo aktivnostjo in zavzetostjo lotili ukrepov, ki naj bi to plat našega družbenega življenja dvignili na višji nivo.

Živka Črnivec

STANDARD DELAVCEV IZ ASPEKTA SOCIALNE SLUŽBE V TOVARNI

«MEHANOTEHNIKA» IZOLA

Pri sedanjem razvoju delovnih orodij, pri vedno večji avtomatizaciji in vedno bolj specializiranem delu, ki se omejuje večkrat na eno samo, ponavljajočo se operacijo, je vloga človeka v delovnem procesu izredno pomembna. Zato se mora skrb delovne organizacije raztegniti ne samo na čas 8-urne človekove zaposlitve v tovari, ampak mora preiti tudi na človekovo življenje v njegovem prostem času. Ugotovljeno je namreč, da človek prinaša probleme iz osebnega življenja na svoje delovno mesto, kar se odraža tudi pri produktivnosti dela. Vedno večja avtomatizacija in modernizacija industrije pa zahteva miselno zbrane ljudi, saj je vsaka nepazljivost lahko vzrok nesreče pri delu.

Danes še vedno opazamo, da osebni in družbeni standard ne gre vzporedno s skokovitim dvigom proizvodnje, saj smo iz dneva v dan priča izrednemu napredku delovnih orodij, pri tem pa kar nehote pozabljamo na človeka in na njegove vsakodnevne potrebe. Le prevečkrat se zadovoljujemo z ugotovitvijo, da je materialna proizvodnja osnova ter je temu treba posvetiti več skrbi in tudi finančnih sredstev. Razumljivo je, da tako enostransko gledanje na proizvodnjo zmanjšuje možnost večjih proizvodnih dosežkov, saj izpuščamo pri tem najvažnejši faktor v proizvodnji: to je človeka. Po drugi strani pa tudi premalo ugotavljamo, kaj se dogaja z delavcem, ko zapusti tovarno; redke so tiste tovarne, ki bi ugotavljale v kakšnih razmerah in pogojih živi človek, ko odide z dela. To utemeljujejo s tem, da je človek v tovari prvenstveno zato, da dela, ostalo za tovarno ni zanimivo, saj bi bilo vsako zanimanje za človeka v njegovem prostem času poseganje v njegovo osebno svobodo. Pri takem gledanju na človeka pač ne moremo trditi, da je dviganje človekovega standarda plod organizirane skrbi delovne organizacije, saj je vse le bolj prepuščeno osebni iznajdljivosti vsakega posameznika.

Zaradi relativno nizkih osebnih dohodkov in vedno višjih življenjskih stroškov se zaposlujejo tudi poročene žene in matere. Skrb za otroke, ki so ostali doma brez nadzorstva, stanovanjska utesnjenost, spremembe načina dela od gospodinjskega k industrijskemu se odraža na zaposlenih v zmanjšani koncentraciji pri delu, kar pogosto vodi do nesreč pri delu.

V zadnjih letih se vedno več ljudi seli iz vasi v mesto ali pa v bližino mest in industrijskih središč. S temi premiki prebivalstva pa se pojavljajo novi problemi, ki bistveno vplivajo na človeka in njegov osebni in družbeni standard. V večini

primerov pridejo v popolnoma novo okolje, ki jim je tuje ter se ne znajdejo, drugačni pa so tudi pogoji življenja in navad. Vse to vpliva, da se ljudje počutijo negotovo ter niso zadovoljni z novim stanjem in okoljem.

Vsi ti problemi in še mnogi drugi, ki jih bom podal kasneje, odigrajo izredno pomembno vlogo pri produktivnosti in pri motiviranosti sodelavcev.

Nekatere delovne organizacije so skrb za delovnega človeka tudi uzakonile v svojih statutih. V naši delovni organizaciji smo potrebo po reševanju socialne dejavnosti in družbenega standarda vnesli v statut, predvideli pa smo tudi način, kako se naj pristopi k reševanju teh problemov. Finančna sredstva za realizacijo teh ciljev pa se zagotovijo v začetku poslovnega leta.

Prehrana med in po delovnem času

Prehrana zaposlenih delavcev je na splošno nezadovoljiva. Opaža se, da je veliko število delavcev, predvsem samskih, slabo hranjenih, kar se odraža pri slabši konstituciji in večji obolevnosti. Dejstvo je, da v obalnem pasu skoraj ni obratov družbene prehrane, ki bi skrbeli za prehrano prebivalstva, predvsem pa za samske delavce, ki sami nimajo možnosti, da bi si pripravljali ustrezno prehrano. Hranijo se praktično po vseh lokalih, kjer pa je hrana zelo draga ter večkrat ne ustreza niti po kvaliteti niti po kvantiteti. Problema prehrane pa je še toliko večji, ker so življenjski stroški v obalnem področju zaradi vpliva turizma in bližnje meje toliko višji kot v notranjosti Slovenije, po drugi strani pa je tudi kmetijstvo v obalnem področju bolj slabo razvito. Tako stroški za prehrano narastejo zelo visoko ter presegajo 50 % osebnega dohodka samskih oseb, ki imajo od 25.000.- do 35.000.- din osebnih dohodkov.

Rešitev družbene prehrane med in po delovnem času predstavlja pomembno skrb komune in delovnih organizacij. Veliko število teh ima že obrate družbene prehrane, kjer kuhajo topli obrok za polumi odmor, vendar so redke tiste, ki pripravljajo za zaposlene tudi kosilo in večerjo, oziroma da pripravljajo pol pripravljeno hrano, katero bi odnesle domov zaposlene matere. Prehrana med delovnim časom je namreč eden izmed zelo pomembnih faktorjev za produktivnost; od nje zavisi dobro počutje človeka na delovnem mestu, poleg tega pa se z vitaminsko bogato, kalorično in kvalitetno hrano odvrčajo od proizvajalca škodljivi vplivi delovnega procesa, oziroma se ti zmanjšajo.

Pri mladih delavcih, ki živijo v mestu, sami pa zato nimajo možnosti, da bi se hranili kvalitetno in ceneno, večkrat predstavlja topli obrok med delovnim časom skoraj glavni dnevni obrok. Torej mora biti topli obrok med delovnim časom tako

kalorično močan, da se njegov vpliv ne izgubi dalj časa

Tako gledanje na prehrano med delovnim časom je potrebno tudi zaradi tega, ker je v naši tovami veliko število delavcev, ki se vozijo ter imajo kosilo pozno popoldan.

Za nekatera delovna mesta, ki škodljivo vplivajo na človeka, bo potrebno poleg rednega toplega obroka med delovnim časom uvesti še posebno beljakovinsko močno prehrano, saj se je ob sistematskih zdravniških pregledih sodelavk, ki delajo v barvami in tiskami, ugotovilo da imajo zelo nizek hemoglobin. To dejstvo sicer kaže na to, da je prehrana teh sodelavk nezadovoljiva tudi v prostem času, kar pa je skoraj razumljivo saj je v tem oddelku večina sodelavk pomožnih ter si hrano na hitro pripravljajo šele tedaj, ko se vmejo po delu domov. Taka prehrana pa ni niti kalorična niti kvalitetno zadovoljiva. Vse navedene momente moramo upoštevati pri dobri, sodobni prehrani med delovnim časom, če hočemo, da bo tudi prehrana pomemben faktor pri zviševanju produktivnosti

Če pogledamo stanje prehrane med delovnim časom v naši tovami, potem lahko ugotovimo, da smo praktično šele na začetku poti pri urejevanju prehrane naših zaposlenih. Vse od leta 1960 smo bili vezani na dobavo hrane od zunanjih dobaviteljev. Hrana oziroma topli obrok nikakor ni bil niti kvaliteten, niti kalorično zadovoljiv, saj je bila prehrana med delovnim časom pogosto predmet razprav pri organih samoupravljanja in ostalih družbeno-političnih organizacijah v tovarni.

Hrana pa je veliko izgubila tudi na kvaliteti zaradi neustreznega prevoza in razdeljevanja. Cena tega obroka pa se je gibala od 90.- din v letu 1960 do 160.- din v letu 1964, po enoti toplega obroka. Po drugi strani pa je vsaka podražitev prehranbenih artiklov imela za posledico takojšnjo podražitev toplega obroka

Sodelavci se tudi niso hranili v takem številu med delovnim časom v tovami, saj smo zajeli v letu 1963 komaj 47,3 % vseh prisotnih na delu. Vsi ti momenti so bili vzrok, da so naši samoupravni organi v juliju 1964 sklenili, da ustanovimo sami svoj lastni obrat družbene prehrane, katerega delovni prostori bodo začasno v lesenem paviljonu, dokler ne pričnemo z gradnjo novega zidanega objekta obrata družbene prehrane predvidoma v letu 1965.

V lastnem obratu družbene prehrane smo pričeli kuhati topli obrok dne 5. 9. 1964. Kako je s pričetkom obratovanja poraslo število toplih obrokov med delovnim časom, pa nam najbolj pokaže naslednji pregled gibanja toplih obrokov v letu 1964.

mesec	število toplih obrokov	povprečno dnevno	cena na enoto
januar	5.578	376,00	110 din
februar	9.304	-	110 din
marec	7.410	-	110 din
april	7.571	-	110 din
maj	6.584	-	110 din
junij	6.454	258,02	110 din
julij	7.461	-	140 din
avgust	9.422	362,4	160 din
september	14.522	559,3	117,13 din
oktober	18.750	694,2	112,12 din
november	16.581	690,8	124,50 din
december	16.643	640,1	130,60 din

Padeč abonentov v mesecu 1964 je v vzroku letnih dopustov.

Po bežnem pregledu ugotovimo, da se je število abonentov v času polumega odmora, ko smo pričeli kuhati doma, skoraj podvojilo.

Cena toplemu obroku pa je neprimerno ugodnejša kot pa da bi kupovali topli obrok od tujih dobaviteljev. V letu 1964 se je cena obroku gibala od 110.- din v januarju mesecu 1964 do 160.- din v avgustu. Čim pa smo pričeli kuhati sami, pa je cena padla na 117,13 din v mesecu septembru. Navedena cena je izračunana na osnovi celotnih stroškov obrata (material, osebje in drugo), vnešeni niso le stroški amortizacije, porabe vode in elektrike. Po grobem izračunu pa topli obrok ne bi bil dražji za cca 5.- din po enoti kot je navedeno zgoraj.

Ugodnosti, ki jih ima delovna organizacija, če ima lastni obrat, so: da lahko kuha čaj, ki ga sodelavci pijejo namesto vode, da ima več možnosti intervencije v slučaju poslabšanja kvalitete, da lahko dnevno zasleduje kalorično vrednost hrane. Ta se je gibala v času od avgusta do decembra 1964 takole:

mesec	kalorična vrednost
avgust	512,3
september	787,50
oktober	780,10
november	847,00
december	856,00

Če upoštevamo, da je za topli obrok med delovnim časom predvideno najmanj 500 kalorij, potem iz navedenega prikaza vidimo, da je hrana po kalorični vrednosti neprimerno bogatejša kot je predvideno. Trdimo tudi, da je pripravljena hrana okusnejša kot je bila ona, ki smo jo vozili v tovamo. Tako dobijo sodelavci za 50.- din lastnega prispevka kvalitetno in količinskoprehrano med delovnim časom.

Ugodno pa je tudi da dobijo topli obrok tudi sodelavci, ki delajo v nočni izmeni. Uspeh lastnega obrata se kaže tudi v tem, da je nam uspelo zajeti kar cca 90 % vseh prisotnih na delu, da se hranijo v obratu družbene prehrane.

Pri sedanjem delovanju obrata bo potrebno misliti še na tiste sodelavce, ki morajo imeti dietno prehrano ter sedaj zato odhajajo v času polumega odmora domov ali pa si prinašajo s seboj mrzlo hrano.

Po teh skromnih pokazateljih se da videti, da je delo lastnega obrata še kar uspešno, vendar so še vedno pomanjkljivosti, ki vplivajo na zadovoljstvo abonentov kot: preobremenjenost kuhinjskega osebja (5 žena za povprečno dnevno 646,1 toplih obrokov - izračunano povprečje zadnjih 4 mesecev), neustrezni in celo zdravju škodljivi delovni pogoji za sedanje število toplih obrokov, premajhni kuhalni volumen itd. Vzrokov je torej več ter jih je potrebno polagoma odpraviti, vendar bodo dokončno odpravljeni takrat, ko bomo zgradili zidan objekt družbene prehrane. Sedaj se pripravlja v obratu tudi kosilo za 45 sodelavcev, zaposlenih v finančnem sektorju, ki pripravljajo zaključni račun delovne organizacije.

Kosila - enolončnice za vse zaposlene v Izoli pa bo možno pripravljati tedaj, ko bo sprejel DS sklep, da se nabavi še en kotel 80 litrov.

Po zaprosilu vodje kapitalne izgradnje moramo pripraviti plan družbene prehrane oziroma koriščenje toplega obroka v novem predvidenem objektu obrata. Po okvirnem izračunu se bo v bodoče pripravljalo topli obrok med delovnim časom za 1.180 zaposlenih (980 sedanjih + 200 sodelavcev novega IZO obrata).

I. izmena

- 780 toplih obrokov med delovnim časom
- 80 litrov čaja
- 300 krofov oziroma peciva
- 100 sendvičev

II. izmena

- 200 toplih malic
- 20 litrov čaja
- 50 sendvičev

III. izmena

- 100 toplih malic
- 50 litrov čaja
- 30 sendvičev

Poleg tega pa bi v novem obratu pripravljali tudi kosila in sicer

- 500 kosi
- 30 litrov čaja
- 50 kom. peciva

Približno enaka bi bila obremenitev obrata za čas večerje. Prodajali pa bi tudi brezalkoholne pijače. Vse to se predvideva kot enodnevna obremenitev obrata. Kuhinja naj bi bila ogrevana centralno, kuhalo pa naj bi se izključno na plin in elektriko. Delitev hrane naj bi bila na osnovi samopostrežbe.

Jedilnica naj bi bila kombinirana: s stoječimi jedilnimi pulti (predvsem za enolončnice) in jedilnimi mizami in stoli za kosila. Jedilnico bi poleg tega uporabljali za razne proslave in prireditve. Poleg prostorov obrata pa bi bilo potrebno predvideti tudi prostore za obratno ambulanto. Nad kuhinjo in jedilnico naj bi se nahajali upravni prostori obrata in obratne ambulante, ZTV referenta, socialnega delavca, skratka službe, ki bi skrbele za zdravstveno in socialno vamost zaposlenega delavca.

Iz tega razloga je potrebno postaviti pred organe delavskega samoupravljanja zahtevo, da se ob zaključku poslovnega leta odredijo sredstva, s katerimi bo mogoče pričeti z gradnjo zidanega objekta obrata družbene prehrane.

Večkrat je že bilo na DS obravnavano stanje prehrane med delovnim časom po naših obratih, posebno v Piranu, kjer je zaposlenih cca 150 ljudi. Po sklepu DS-a se je pristopilo k organiziranju lastnih kuhinj tudi po obratih ter bodo pričele z obratovanjem predvidoma s 1. 2. 1965. To bo nedvomno zelo velik uspeh, saj bodo imeli tako vsi zaposleni v naši tovarni med delovnim časom kvalitetno prehrano.

Treba bo misliti, da se bo po obratih kuhalo tudi kosilo in večerja posebno za tiste zaposlene, ki sami nimajo možnosti, da bi se hranili doma.

Varstvo otrok zaposlenih mater

Varstvo otrok predstavlja občuten problem posebno v tistih družinah, kjer sta oba starša zaposlena in kjer je mlado prebivalstvo. To je občutno predvsem v Izoli, kjer je skoraj 35 % vseh prebivalcev v starosti od 0 - 15 let, torej v starosti, ko so najbolj potrebni varstva in vzgoje. Če istočasno pogledamo velikost gospodinjstev, ki je 3,1, (SRS 3,43) potem ugotovimo, da tvorijo družino v večini primerov le starši in otroci ter da je od skupnega števila zaposlenih v izolski komuni kar 43,5 žensk; od tega nad 1 000 mater, ki imajo več kot 1 500 otrok v starosti do 15 let, kar z gotovostjo trdimo, da predstavlja otroško varstvo občuten problem. Kritično je predvsem za matere samohranilke z nižjimi osebnimi dohodki, ki ne morejo dati otroka v vzgojno-varstveno ustanovo, ker so te usluge za njih pač predrage. To ima dve veliki negativni posledici:

- otroci so prepuščeni cesti, kar pa se odraža v slabi vzgoji, šibki prehrani in slabih učnih uspehih,
- matere niso pri delu tako miselno zbrane, saj jih skrb za otroke odvrča od dela, kar pa se večkrat odraža pri raznih manjših in večjih nesrečah njih samih ter pri nižjem osebnem dohodku.

Druge matere rešujejo otroško varstvo v času zaposlitve z oskrbo otroka po kakšni neprimerni osebi, ki se omejuje zgolj na varstvo, zanemarja pa pri tem vzgojo otroka. Iz neurejenega varstva pa izvirajo tudi drugi pereči problemi kot številne poškodbe otrok, izostanki mater z delovnega mesta itd. Za občino Izolo lahko trdimo, da je otroško varstvo šele na začetku svoje afirmacije, saj je v organiziranem varstvu komaj 6 % vseh otrok v starosti do 15. leta. V letu 1964 je vzgojno-varstvena ustanova v Izoli zajela v dopolnilno šolsko izobraževanje vrsto šolskih otrok, ki so dopolnilnega varstva potrebni. To varstvo se bo pred zgraditvijo zadnje faze šolskega centra še razširilo in se bo izvajalo v treh različnih prostorih v mestu, kjer bodo vzgojitelji skrbeli za varstvo in dopolnilno učenje za cca 120 šolskih otrok. Poleg tega pa si družba v Izoli prizadeva za varstvo otrok še preko različnih krožkov in vzgojnega delovanja, preko kulturnih organizacij in ustanov za poklicno usmerjanje in izobraževanje, med katerimi pa ima ravno Mehanotehnika pomembno mesto. V naših krožkih je vključeno cca 120 otrok, kjer se tehnično izobražujejo, so pa istočasno v varstvu.

Če pogledamo torej situacijo glede možnosti varstva otrok v Izoli, potem ugotovimo, da je bilo v letu 1964 skupaj v organiziranem varstvu cca 100 predšolskih otrok, v delnem varstvu pa cca 120 šolarjev. Ti so prejeli tudi kosilo. Iz tega izhaja, da je organizirano varstvo zelo šibko, vendar pa so podane možnosti, da se razširi in okrepi.

Naša delovna organizacija je po starostnem sestavu zelo mlada, saj je povprečna starost članov delovnega kolektiva 30 let. Ker je zaposlenih od skupnega števila kar 56,4 % žensk, ki so mlajše od 30 let, potem lahko pričakujemo, da se bomo že čez nekaj let srečali s problemom, kako urediti varstvo otrok zaposlenih mater. Ta problem je pereč že sedaj, saj imajo naši zaposleni po stanju 31. 12. 1964 kar 623 otrok v starosti do 12 let, torej v starosti, ko potrebuje otrok poleg varstva tudi vzgojo. Poleg tega pa lahko tudi trdimo, da je zaradi neurejenega varstva prehrana šolskih otrok zelo boma. Redki so tisti, ki imajo pripravljeno kosilo, ko odidejo v šolo. To je še prav občutno v Izoli, kjer je velika večina mater zaposlenih in posredno tudi pri nas, ko imamo zaposlenih preko 150 mater. Neurejena prehrana pa ima na otroke še bolj kvame vplive kot na odraslega človeka. Vse to pa se odraža v vedno večji odsotnosti mater zaradi nege družinskega člana, predvsem predšolskih in šolskih otrok.

V letu 1964 smo pristopili tudi k reševanju otroškega varstva. Delavski svet je na 22. seji dne 30. 3. 1964 razpravljal o tej problematiki. Sprejel je sklep, da to-

vama regresira k oskrbnini tistih pri nas zaposlenih staršev, ki imajo nizke osebne dohodke in iz tega razloga ne bi mogli dajati otroke v organizirano varstvo. Po tem sklepu so pridobile pravico do regresa tiste matere, pri katerih povprečni dohodek na enega člana družinske skupnosti ne presega več kot 17.000.- din na osebo.

Od uveljavitve tega sklepa so se bistveno spremenili osebni dohodki naših zaposlenih, saj so se povišali za 20 % ter je tako postal kriterij povprečnih osebnih dohodkov zelo strog in je izključeval večje število sodelavk, da bi si pridobile pravico do regresa. Poleg tega pa so po tem sklepu bili izključeni od regresa vsi tisti starši, ki imajo predšolske otroke pa v kraju bivanja ni otroških jasli in so tako prisiljeni dati otroke v privatno oskrbo. Iz navedenih razlogov je bil dotedanji sklep le delno učinkovit. Tako je bilo na IV. zasedanju DS dne 14. 8. 1964 ponovno obravnavano otroško varstvo in bil sprejet sklep, da se regresira vsem tistim materam, katerih povprečni osebni dohodek ne presega več kot 20.000 - din na enega člana družinske skupnosti. Sprejeta je bila lestvica, po kateri prispeva tovama bodisi 35 %, 50 % ali 80 % k oskrbnini za varstvo predšolskih otrok. S tem sklepom je bilo omogočeno večjemu številu družin, da so si pridobile pravico do regresa. Povprečno je bilo v letu 1964 32 predšolskih otrok zaposlenih v vzgojno-varstveni ustanovi. Od tega smo regresirali za 22 otrok in sicer:

1. 80 % za povprečno 5 otrok
2. 50 % za povprečno 5 otrok
3. 35 % za povprečno 12 otrok.

Iz tega pregleda se vidi, da je število upravičencev do 50 % in 80 % regresa zelo nizko. To pa daje misliti na dvoje:

- da so povprečni osebni dohodki naših zaposlenih že tako visoki, da ne pridejo v poštev za regres ter imajo drugače urejeno varstvo otrok,
- da še vedno ne dajejo otroke v vrtec tisti zaposleni, ki imajo najnižje osebne dohodke. Seveda bo potrebno obe domnevi temeljito raziskati ter predlagati DS-u za sodelavce ugodnejši način regresiranja

V letu 1964 smo za regresiranje otroškega varstva prispevali;

- vzgojno-varstveni ustanovi Izola	176.496.-
- otroškemu vrtcu Piran	137.436.-
- vrtcu Koper	8.300.-
	322.232.-

Skupaj smo torej prispevali v letu 1964 za potrebe otroškega varstva 322.232.-din. Ta znesek je glede na število 623 otrok pri nas zaposlenih staršev malenkosten ter bi bilo potrebno v letu 1965 planirati večja sredstva.

Če pogledamo samo način vzdrževanja vzgojno-varstvene ustanove Izola v letu 1964, potem vidimo, da so sami starši prispevali za varstvo otrok 6.011 033 - din, občina je prispevala iz proračuna 2.750.000.- din, iz sklada šolstva 7.727 777 - din, in kot pomoč za socialno ogrožene še 57 224 - din. Sosednji "Delamaris" Izola je prispeval 571.516.- din, a "Mehanotehnika" 176.496.- din in za krožkovno dejavnost šolskih otrok pa 729.613.- din. Že na prvi pogled je videti, da gre znatno več sredstev iz proračunskih sredstev občine in iz njenega šolskega sklada kot iz razpoložljivih sredstev delovnih organizacij Izola. Proračun vzgojno-varstvene ustanove je za letošnje leto znatno višji, ker upošteva dvig življenjskih stroškov in njihovo izenačenje z vzgojnim kadrom v šolah v pogledu osebnih dohodkov. Drajše pa bo tudi funkcionalno delovanje zavoda. Treba bo znatnega napora za uskladitev potreb z možnostmi, da bo družbena skrb za varstvo otrok vsak dan bolj učinkovita. Pri tem bodo morale pomembno vlogo odigrati ravno delovne organizacije. Verjetno je situacija glede financiranja otroškega varstva po drugih komunah ista ter je vse bolj odvisna od finančnih sredstev občin. Prednost varstva v Izoli v preteklem obdobju je bila tudi ta, da je bilo varstvo v ustanovi zelo poceni (za dojenčke komaj 6.000 - din mesečno, za ostale 5.500.- din) ter je bila oskrbnina verjetno med najnižjimi v Sloveniji.

Rekreacija med in po delovnem času

Delovne organizacije posvečajo premalo skrbi koriščenju prostega časa svojih delavcev. Menijo, da je to dolžnost komune, ki naj bi s svojimi organizacijami poskrbela za kulturo in vzgojno koriščenje prostega časa zaposlenih. Redke so v obalnem pasu tiste delovne organizacije, ki bi imele za področje rekreacije zaposlenega človeka, da bi se ukvarjal s temi problemi.

Nekatere delovne organizacije nimajo niti počitniških domov in drugih objektov za razvedrilo ter prepuščajo to samim delavcem, da si urejajo po svoje. Tako izkoriščajo delavci svoj prosti čas neorganizirano ter prihajajo na delo večkrat še bolj utrujeni kot sicer. Nekateri sodelavci, posebno tisti, ki prihajajo na delo iz vasi ter imajo v bližnji okolici mesta še zemljo, pa največkrat porabijo svoj prosti čas za poljska dela. Zato bi bilo pravilno, da bi delovne organizacije skušale ugotoviti, kje zaposleni koristijo letni dopust in preživljajo svoj prosti čas, da si tako lahko napravi določena služba plan za izboljšanje te situacije.

Pred kratkim smo v naši tovmi obdelali analizo, ki jo je razpisal Centralni svet sindikatov Jugoslavije in je v naši tovmi zajela 803 sodelavce; od tega je bilo delavcev iz neposredne proizvodnje 668 ali kar 85,6 % ter 135 sodelavcev iz indirektno proizvodnje ali 14,4 %. Analiza je pokazala, da je več kot 51,4 % vseh anketiranih koristilo svoj letni dopust doma, bodisi v neaktivnem odmoru ali pa so v času letnega dopusta opravili taka dela, ki jih drugače ne bi mogli opraviti. Ostalih 48,6 % anketiranih, ki so sicer koristili svoj letni dopust v drugem kraju, pa so ga koristili na morju.

(torej v drugem obmorskem mestu kot v Izoli) 7 %, ob jezeu 4 %, v hribih 11 %, na podeželju 18 %, v počitniškem domu 6 %, v hotelu 1 %, privatno 12 %, pri sorodnikih pa kar 38 %. Če pogledamo, s kom so koristili dopust, potem vidimo, da jih je kar 38% koristilo letni dopust v drugem krajih samih, 15 % z zakoncem, 36 % z zakoncem in otroki ter 11 % samo z otroki. Podatki iz te analize so pokazali, da večina naših zaposlenih (v analizi zajetih 73,6 % zaposlenih v tovarni) koristi svoj redni letni dopust bodisi doma ali pa pri svojih sorodnikih na podeželju. To je delno razumljivo zaradi tega, ker naši sodelavci niso dobili neposredno pred odhodom na letni dopust regres, da bi si lahko omislili prijeten dopust. Analiza je tudi pokazala, da ljudje z nižjimi dohodki preživijo dopust večinoma doma ali pa pri sorodnikih. Tako se ljudje vračajo po letnem dopustu v tovarno nespočiti, kar pa se odraža tudi pri njihovem delovnem uspehu. Vsekakor bo potrebno posvetiti delovnim ljudem tudi na tem področju več skrbi ter jim omogočiti, da bodo izkoristili letni dopust v kakšnem drugem kraju kot v tistem, kjer prežive vse leto.

Namen rekreacije je predvsem okrepiti telo in duha, da je človek bolj sposoben za delo in da doseže večjo odpornost telesa. To narekuje delovnim organizacijam, da vedno bolj skrbijo za različne oblike razvedrila tako v času polurnega odmora kot v človekovem prostem času. Pod pojmom rekreacije pa razumemo tudi prijetno ureditev delovnih prostorov, da se človek počuti čim ugodnejše, predvajanje glasbe v času polurnega odmora ter med delom v čistih proizvodnih delovnih enotah, kjer je to glede na delovni proces možno, razne športne igre na svežem zraku itd.

V naši tovarni sicer nimamo lastnega počitniškega doma, pa smo zato navezali v letu 1964 stike s Počitniško skupnostjo Ljubljana-Šiška, da so nam odstopili 40 ležišč v Kranjski gori, kjer so letovali 14 dni čisti sodelavci, ki so zdravstveno ali socialno ogroženi, pa zaradi nizkih osebnih dohodkov ne bi mogli iti na letni dopust drugam. Za te sodelavce je tovarna prispevala din 837 850,-. Večina sodelavcev, ki so se udeležili tega okrevanja (85,9 %) je bilo zadovoljnih. Bilo bi potrebno to obliko še nadalje obdržati in upoštevati v letu 1965 čiste sodelavce, ki se okrevanja zaradi nizkih dohodkov ne bi mogli udeležiti na svoje stroške.

Za leto 1965 je potrebno predvideti, da bodo dobili regres vsi zaposleni neposredno pred odhodom na letni dopust. Verjetno bi bilo to možno, saj smo v letu 1964 dali komaj 1,4 % sredstev sklada skupne porabe za potrebe rekreacije.

Prav posebno skrb pa bi morale delovne organizacije v Izoli posvetiti vključevanju sodelavcev v razne športne in kulturne organizacije v okviru komune. To je pomembno prav za Izolo zato, ker je teritorialno zelo majhna ter se na tem teritoriju nahaja veliko število ljudi.

Seveda pa bi morale delovne organizacije tudi finančno podpirati ta društva, ki končno koristijo tudi njihovim zaposlenim.

Rekreacija bo nedvomno precej pridobila na svojem pomenu ob uveljavitvi 42-urnega delovnika, saj bodo tedaj proste tri zaporedne sobote, katere naj bi ljudje izkoristil predvsem za oddih in zabavo. Od delovnih organizacij in komune pa bo odvisno, kje

in kako bodo koristili ljudje svoj prosti čas. Dogajati se namreč ne bi smelo, da bi ljudje za najenostavnejšo zabavo kot je ples morali odhajati v drugo mesto, da o drugih oblikah razvedrila, kot so razne kulturne prireditve, niti ne govorimo.

Stanovanjska problematika in gospodarstvo

Stanovanjska izgradnja ni v skladu s potrebami, saj ugotavljamo v komuni Izola, da je 53 % vseh hiš starih nad 100 let in so večinoma že dotrajane, saj se je vse od leta 1939 dalje zelo malo gradilo in popravljalo.

Če pogledamo podatke o stanju prebivalstva v občini Izola, potem ugotovimo, da se je prebivalstvo gibalo od leta 1955 do 31. 7. 1964 takole:

1955	1961	1962	1963	1964
7.507	9.038	9.035	9.369	9.473

Iz navedenega pregleda je videti, da prebivalstvo v Izoli narašča, delni vzrok je v nataliteti, ki je v Izoli nad republiškim povprečjem, drugo pa je v preseljevanju ljudi iz drugih področij v Izolo, največ zaradi ugodnih klimatskih pogojev. Tako se je preselilo v Izolo v letih od 1956 do 1962.

1956		1961		1962	
priselilo	odselilo	priselilo	odselilo	priselilo	odselilo
1.587	568	469	350	483	531

Priseljevanje v Izolo je bilo najmočnejše v letih 1954 - 1956, vendar se je v zadnjih letih umirilo. Opaža se celo, da se število prebivalstva prav malenkostno dviga, saj je veliko število tistih, ki se zaradi neustreznih stanovanjskih pogojev celo odseljujejo iz mesta. Stanovanjski pogoji so namreč zelo neugodni, kar 80 % vseh stanovanj je viažnih, temnih, brez vode in sodobnih sanitarij. Slabo stanovanje pa je pogosto vzrok socialnim, zdravstvenim, moralnim in vzgojnimi problemom, da ne omenjamo, da je velikokrat vzrok, da odhajajo ljudje iz podjetij.

Edini izhod iz sedanje kritične situacije je v pospešeni stanovanjski gradnji, ki naj bi bila cenejša, da bi prišli do stanovanj tudi ljudje z nizkimi osebnimi dohodki.

V občini Izola bi bilo potrebno zgraditi letno 120 stanovanj, da bi v teku 7 let rešili stanovanjski problem. Pri tem pa ne upoštevamo, da bi bilo potrebno samo za nadomestiti starih in dotrajanih stanovanj zgraditi kar 1.093 stanovanj. Še vedno je namreč visoko število oseb, predvsem nekvalificiranih, ki stanovanja nimajo ali pa je le-to celo življenjsko nevarno (v obalnih občinah kar cca 11 %).

Sredstva za novogradnje naj se ne bi dobivala iz ekonomskih najemnin, ker bi bili prizadeti stanovalci, pač pa v zmanjšanju investicij v gospodarstvo; tako pridobljena sredstva naj bi se vlagala v stanovanjsko izgradnjo.

Tudi v naši tovarni je stanovanjsko vprašanje zelo pereče kljub temu, da že imamo precejšen stanovanjski fond: 58 družinskih stanovanj, 12 samskih sob ter več garsonjer, vendar pa ta stanovanja še zdaleč ne zadostujejo. Ugotavljamo, da je v tovarni še vedno 11,5 % takih delavcev, ki stanovanja nimajo ali pa je to neprimerno. Pereče stanovanjsko vprašanje pa rešujemo z gradnjo individualnih hišic preko stanovanjske zadruge, v katero je sedaj vključenih 12 delavcev tovarne. Novo pridobljena stanovanja v letu 1965 (dograjen bo tudi stanovanjski blok z 20 stanovanji ter 14 s strani zadruge) nikakor ne bodo zadostovala za vse prosilce, ki jih je 126, kar pa presega 11,62 % vseh zaposlenih v tovarni.

Nedvomno bo potrebno že sedaj misliti na pridobitev novih stanovanj bodisi preko gradnje več stanovanjskih blokov bodisi preko širšega vključevanja delavcev v družno gradnjo. Le na ta način bo možno poleg drugih ukrepov bolj navezati sodelavce na tovarno; to pa je edini pogoj za nepretrgano dviganje produktivnosti.

Prevozi na delo in z dela

Vedno bolj razširjena industrijska proizvodnja zahteva vedno večje vključevanje ljudi v delovni proces. Zaradi različnih vzrokov (nizka nataliteta, velika smrtnost v obeh vojnah, zaposlenost drugje, pomanjkanje stanovanj itd.) ni v bližini tovarni zadostnega števila potrebnih proizvajalcev, so delovne organizacije prisiljene, da zaposlujejo ljudi iz bolj oddaljenih krajev, ki so pogosto že na izrazito kmečkem področju. Delovne organizacije prispevajo le delno k prevoznim stroškom (običajno znesek nad 1.000. din), ne skrbe pa za stanovanje, prehrano, varstvo otrok, rekreacijo in ostale probleme, češ saj imajo ljudje iz kmečkih področij to urejeno v okviru svoje družinske skupnosti.

Redko se namreč zgodi, da živijo ti ljudje samo v stanovanjski hiši brez staršev ali ostalih sorodnikov. Prednost pa je v tem, da so delavci iz kmečkih predelov bolj zdravi in vzdržljivi kot pa delavci iz mesta, posebno tisti, ki živijo v mestu sami (večkrat neurejena prehrana). Delavci iz kmečkih področij tudi če potrošijo sredstva preko svojih finančnih možnosti, ne štedijo pri hrani, saj imajo vedno dovolj kmetijskih pridelkov in prireje, da lahko obdržijo svojo telesno konstitucijo in sposobnost za delo. Kakor ima bivanje delavcev izven kraja dela določene prednosti, pa obstojajo tudi negativne

strani, vedno več je nesreč na poti na delo in z dela. Vedno več zaposlenih se vozi na delo s kolesi ali z motorji zaradi občutne podražitve prevozov z avtobusi in ker podjetja v vedno manjši meri vračajo stroške za prevoz na delo z avtobusi. Prav gotovo bi prihranili mnogo več, če bi bili prevozi - posebno v zimskih mesecih - organizirani z avtobusi; koliko manj bi bilo prehladnih obolenj in nesreč na poti in kasneje tudi manj invalidnih oseb. Podatki nesreč na poti na delo in z dela koprške komunale skupnosti nam pokažejo naslednje (število nesreč po podružnicah)

Leto	Koper in Piran	Sežana	Postojna	Ilirska Bistrica	Skupaj
1957	112	35	41	35	223
1960	174	84	39	34	331
1961	203	64	30	34	331
1962	243	62	32	23	360

Torej so porasle nesreče na poti na delo in z dela v obalnem pasu koprške komunale skupnosti, medtem ko se v ostalih podružnicah število nesreč celo zmanjšuje. Vzrok temu je prav gotovo nagel razvoj motorizacije in dejstvo, da se v ostalih predelih oziroma podružnicah vozijo delavci z vlakom, v obalnem predelu, kjer so avtobusni prevozi dražji, se vozijo delavci na delo v večjem številu s kolesi in motorji, katere uporabljajo za prevoz zaradi blage zime vse leto. V letu 1962 pa je najbolj poraslo število nesreč oseb, ki prihajajo na delo z motorji. Če pri tem upoštevamo dejstvo, da se je zaradi potrebe vozilo na delo vedno več ljudi, potem je nujno, da bodo podjetja prisiljena organizirati cenene in varne prevoze zaposlenih. To je nujno potrebno ravno v obalnem področju, kjer je število motornih vozil in voznikov vsak dan večje. Poostri pa bo potrebno tudi kontrolo nad usposobljenostjo posameznikov za vožnjo z motornim kolesom. Nepredvidnim osebam in poznanim alkoholikom pa naj bi se prepovedala uporaba motornih vozil. V letu 1962 je bilo kar 6 smrtnih nesreč na poti na delo oziroma z dela in to predvsem z motorji. Veliko število pa je prehladnih obolenj, ki terjajo daljšo odsotnost z dela.

V naši delovni organizaciji se vozi cca 35 % vseh zaposlenih bodisi s kolesi ali motornimi kolesi, veliko število pa je onih, ki se vozijo z avtomobili in avtobusi. Točnega števila vozačev nimamo, ker je veliko število takih, ki se vozijo samo občasno ter jim ne pripada pravica do plačila prevoznih stroškov, ker pač ne stanujejo v oddaljenosti 3 km od delovnega mesta. Po sklepu DS-a podjetja povme podjetje vsem tistim, ki stanujejo vsaj 3 km od tovame prevozne stroške v višini nad 1.000.- din. Ugotavlja pa se, da koristi prevozne stroške za prevoz z javnimi sredstvi komaj 70 % vseh upravičencev, ostali pa se vozijo na delo z lastnimi prevoznimi sredstvi bodisi s kolesi ali motornimi vozili. Tako se kljub skrbi delovne organizacije veliko število ponesreči (v letu 1964 kar 16 do 90) ali pa ostajajo na bolniškem dopustu zaradi prehladnih obolenj.

Tovarna je v letu 1964 prispevala za prevoze delavcev 8.511.040 dinarjev, sami delavci pa so prispevali 2.731.000 - din. Če k temu znesku prištejemo še izgubo delovnega časa zaradi odsotnosti z dela zaradi nesreč na poti na delo in z dela ter zaradi raznih prehladnih obolenj, ki imajo svoj vzrok v neurejenem prevozu na delo, potem so stroški zaradi prihajanja na delo sorazmerno visoki ter se letno povzpnejo na cca 10.000.000 - din. To pa predstavlja visok izdatek za delovno organizacijo.

Prevoze v naši tovarni bo potrebno urediti tako, da se bo organiziral iz krajev, kjer je več delavcev redni avtobusni prevoz (z lastnimi prevoznimi sredstvi), ki naj bi bil obvezen za vse tiste delavce, ki nimajo lastnega osebnega avtomobila. To je pomembno tudi zato, ker se dnevno vozi povprečno 228 delavcev, za kar se plača mesečno 714.250 - din; največja oddaljenost od kraja bivanja do delovnega mesta je 22 km, a največje število sodelavcev pa se vozi na relaciji od 5 - 9 km.

Osební standard delavcev

Nizek osebni standard je nedvomno posledica nizkih osebnih dohodkov posameznikov. Ugotavljamo, da so dobrine kot obleka, prehrana in drugo zelo drage ter jih človek skoraj ne more nabavljati v taki meri kot bi želel. Iz navedenega razloga prične štediti človek pri hrani, kar se pri mladem človeku odraža v šibkejši telesni konstituciji in njegovi odpornosti napram boleznim.

Osebni dohodek je odvisen od množine in kvalitete dela, ki ga človek vlaga v delovni proces. Čim bolj kvalitetno je delo, tem večjo udeležbo ima proizvajalec pri sredstvih za osebne dohodke. Kvaliteta dela pa je pogojena v izobrazbi človeka.

Če gledamo prebivalstvo po šolski izobrazbi, vidimo, da je v obalnem pasu največ oseb brez šolske izobrazbe (občina Koper 16,7 %, Izola 13,04 % itd.), a nepismenih je v občini Koper 8,15 %, Izola 6,06 %. Temu primerna je tudi kvalifikacija zaposlenih, saj je več kot 75 % vseh zaposlenih nekvalificiranih ali polkvalificiranih.

Osebni dohodki so se gibalí od povprečnih 34.605 - din na zaposlenega v prvem tromesečju 1964 do 41.107 - din v tretjem tromesečju 1964. Vsekakor se kaže premik navzgor, vendar je še vedno 10,9 % tistih zaposlenih, ki zaslužijo od 25.000 - din do 50.000 - din mesečno (SRS 11,7 %). Največje število (67,5 %) je zaposlenih, ki zaslužijo do 80.000 - din, nad 80.000 - din pa jih je 4,7 % (SRS - 4,65 %). Vsi ti podatki se sicer nanašajo na občino Izola, vendar skoraj v celoti držijo tudi za naše podjetje.

Osebne dohodke najnižjih kategorij ne moremo obravnavati iz socialnega aspekta, pač pa jih moramo obravnavati zgolj iz ekonomskega. Sodelavci, ki imajo nizke osebne dohodke, si tudi težko zadovoljivo uredijo svoje osebno življenje in prinašajo probleme iz svojega osebnega življenja na delovna mesta, kar precej zavira njegov proizvodni uspeh.

Glede na stalno zviševanje življenjskih stroškov se bodo morali zviševati tudi osebni dohodki. To je potrebno tudi zato, ker so osebni dohodki v naši delovni organizaciji ob približno enakih specifičnih pogojih pri nas, neprimerno višji. Višji osebni dohodki pa so odvisni od višje produktivnosti dela torej od boljšega gospodarjenja nas vseh, kar pa je zopet odvisno od urejenega družbenega standarda zaposlenih delavcev.

Na produktivnost pa vplivajo vsi faktorji, ki sem jih naštel do sedaj. Izhod iz tega nizkega osebnega standarda ni morda toliko v nenehnem zviševanju osebnih dohodkov posameznika kot v neposrednem izboljševanju človekovega družbenega standarda. V kolikor bo družbeni standard visok, se bo pričel dvigovati tudi osebni. Morda je ta predpostavka precej drzna, vendar bi sodelavci v urejenem družbenem standardu (prehrana, stanovanje, pomoč, otroško varstvo) imeli več možnosti, da porabijo več denarja za svojo osebno potrošnjo (obleka, obutev itd.).

Če pogledamo, kaj je naloga socialnega delavca pri vseh teh problemih, potem vidimo, da bi moral socialni delavec v delovni organizaciji:

- analizirati stanje družbenega in osebnega standarda v delovni organizaciji,
- izdelati program na področju družbenega standarda, ki naj bi bil zasnovan na realnih možnostih uresničitve,
- seznaniti s stanjem in programom s področja družbenega standarda vse zaposlene v tovarni, organe samoupravljanja ter politične organizacije in jih zainteresirati za rešitev teh problemov,
- tesno sodelovati z ostalimi delovnimi organizacijami v komuni, da bi pristopili k skupnemu reševanju določenih ključnih problemov standarda (prehrane, varstva otrok itd.), začeli z akcijo, da se pristopi čim hitreje k izboljševanju družbenega standarda tudi s prispevanjem koristnikov,
- osebni standard pa polagoma dvigati z vedno večjim vključevanjem delavcev v razne izobraževalne procese v tovarni in izven nje (s prispevanjem tovame), da bodo lahko proizvajalci sposobni obvladati zahteve delovnega mesta.

K reševanju teh problemov bo potrebno pristopiti takoj, saj postajajo iz dneva v dan bolj pereči.

Ostala dejavnost na področju socialnega varstva:

V okviru socialne službe se rešujejo tudi ostali socialni problemi posameznika, ki se dnevno pojavljajo.

Socialna služba prične reševati določen problem, ko dobi pisмено prošnjo ali prijavo. V prvem razgovoru skušamo ugotoviti oziroma spoznati problem, njegovo težino ter nujnost rešitve problema. Nato napravimo skupno s stranko načrt, kako bi rešili določen problem. Največkrat gre za kakšen nasvet v osebnem ali delovnem življenju ali pa kakšno reševanje preko ostalih organizacij in zavodov v okviru komune. Poleg

tega pa sodeluje socialni delavec pri vseh vprašanih družbenega standarda v tovarni; skupno z zdravstveno in kadrovsko službo sodeluje pri raznih namestitvah, preme-stitvah žena, invalidov, borcev in mladine. Opravlja pa še tudi druge naloge kot so razne analize, ankete in drugo. Socialni delavec in zdravstvena služba se v zadnjem času srečujejo z zelo akutnim problemom, ki se pojavlja z vedno večjo samostojnostjo delovnih enot. Gre za zaposlovanje oseb, ki so iz različnih vzrokov prido-bitno manj sposobne ter ne morejo opravljati dela oziroma niso produktivne tako kot so ostali delavci. Delovne enote se teh sodelavcev branijo, saj jim ovirajo proizvodni proces ter ustvarjajo nezadovoljstvo pri zdravih sodelavcih (na žalost je res tako). Če se hočemo izogniti temu, moramo čimprej pristopiti k formiranju posebne delovne enote, kjer bodo delali samo taki delavci.

Organizacija oz. formiranje te delovne enote je postala v sedanjem obdobju prav nujnost.

Nakazani problemi so le del celokupnih problemov, s katerimi se srečuje socialna služba v podjetju in s katerimi se srečujejo tudi proizvodne delovne enote pri izpolnjevanju plansko določenih nalog. Potreba pa bo skrb vseh zainteresiranih, da se bo vedno več sredstev vlagalo tudi v proizvodjalca.

Ciril Koprivc

AKTUALNOSTI IZ NAŠIH REVIJ

Mladoletniško prestopništvo in naša družbena skrb

Občan, 1965, (št. 7.)

Mladoletniško prestopništvo zajema čedalje večji obseg, že od leta 1960 stalno narašča. V letu 1963 je naraslo za 18%, v letu 1964 za 20 %, torej v zadnjih dveh letih skoraj za 38 %. Koncentracija mladinskega prestopništva je zelo velika v mestih in industrijskih središčih. Skoraj 90 % vsega mladinskega kriminala je na področju mest Ljubljane, Maribora in Celja.

Nadaljnja značilnost zadnjih let je, da izvršujejo kazniva dejanja vse češče v združbah in da število teh združb iz leta v leto narašča. Združbe pa so posebno nevame, ker potegujejo v svoj krog veliko število mladoletnikov, ker imajo močan vpliv na ostalo mladino zaradi drznih podvigov. Med delinkventno mladino je vedno več mladoletnikov iz gmotno dobro ali celo zelo dobro preskrbljenih družin.

Zaradi takšne situacije nas mora resno zaskrbeti, zlasti še zato, ker ni nobene opore za domnevo, da se bo stanje izboljšalo. Specializiranega pedagoškega kadra za delo z vzgojno zanemarjeno mladino praktično nimamo (razen socialnih delavcev). Še mnogo manj ugodno je stanje vzgojnih zavodov, ki so v starih gradovih razen Prehodnega mladinskega doma v Ljubljani. Te stavbe nimajo pogojev za uspešno vzgojno delo. Mladino je treba vzgajati sredi življenja in v kulturo urejenem okolju - sicer ne moremo pričakovati, da se bo rehabilitirala. Odločiti se bo treba za zgraditev več sodobno urejenih vzgojnih zavodov. V šolah bo treba zaposliti socialne delavce za delo z vzgojno problematično mladino. Odraslo mladino bi bilo potrebno v čim večjem številu zaposliti v prostem času z udejstvovanjem v športnih organizacijah, kulturnih in tehničnih krožkih, mladinskih klubih itd., vendar samo pod vodstvom odraslih.

Naloga družbe torej niso lahke, zahtevale bodo temeljitega dela in več finančnih sredstev. Vendar če pomislimo, da smo doslej razmeroma malo storili in še manj dali, se ne bo težko odločiti, saj bomo dali za svoje otroke, zato da prihranimo sebi in njim nepotrebna razočaranja in te žave v življenju.

Janko Vodopija

Telesna kultura in gerontologija
Naši razgledi, 1965, (št. 6.)

Športni zdravniki in pedagogi o telesni kulturi v letih staranja.

V septembru 1964 leta je bil v obmorskem mestu Warnemunde pri Rostocku mednarodni kongres, na katerem je 51 raziskovalcev poročalo o problematiki športa in telesne kulture starejšega človeka. Kongresa se je udeležilo čez 300 zdravnikov in športnih pedagogov iz osmih evropskih držav. Povzemamo nekaj glavnih misli.

Raziskovalno delo na področju telesne vzgoje je bilo vse doslej omejeno na obdobja otroštva, pubertete in adolescence, za nadaljnje obdobje pa se je bolj ali manj omejevalo na vprašanja športnega treniranja in tekmovanja, na vprašanja maksimalne obremenitve in pd.

Normalno se stara človek hitreje telesno kakor duševno. Sodobna medicina vztrajno odkriva vzroke in pojave staranja, hkrati pa nakazuje tudi sredstva proti prezgodnjemu staranju. Med splošno znane činitelje, ki pospešujejo staranje, sodi nedvomno negibno bivanje v zaprtih prostorih, nepravilna in preobilna hrana ter velika potrošnja škodljivih poživil. Hrana v vrednosti samo 2.000 kalorij na dan je za organizem starejših bolj priporočljiva od škodljivega obilja, ki vodi do prebavnih težav in rejenosti. Važna je pravilna aktivnost organov. Čim več vedo zdravniki o procesih staranja, tembolj se zavzemajo za športne dejavnosti, s katerimi je možno pospešiti krvni obtok ter tako boljše oskrbeti celice s kisikom. Številna obolenja kardiovaskularnega sistema in smrtni primeri zaradi srčnega infarkta so nedvomno posledice škodljivih vplivov današnjega življenjskega tempa in drugih škodljivih vplivov civilizacije. V starosti so zmanjšane umske adaptacijske sposobnosti, miselni procesi potekajo počasneje, nastopa pozabljivost in podobno. Danes traja življenjska delovna doba do 60 ali 65 leta, nakar nastopa praznina. Za vsakega upokojenca moramo najti delo oziroma možnost, da posreduje svoje izkušnje naprej. Že v mladosti bi morali pripravljati ljudi na prijetno starost, ki naj bi bila izpolnjena z življenjem, z aktivnostjo.

Smotne telesne vaje so za starejšega človeka zelo koristne. Uspehi raziskovalnega dela so pokazali, da je človeku možna pomoč s telesnimi vajami v vseh obdobjih življenja. Ne gre samo za določeno zaviranje procesov involucije, temveč celo za izboljšanje organov: za okrepitev srca in mišic, za povečanje gibljivosti v sklepih, za boljšo pljučno kapaciteto in za izboljšanje delovne sposobnosti. Človeka bi bilo treba tako vzgojiti, da bi se vsaj v obdobju od 30 do 60 leta ukvarjal s športom. Nekateri so proti priložnostni aktivnosti, posebno v primeru, če pomeni za netreniran organizem maksimalno obremenitev. Priložnostni šport utegne bolj škodovati, kakor koristiti, starosti v prid je redna aktivnost. Zelo priporočljive panoge za stare ljudi so: plavanje, smučanje, izletništvo, gimnastične vaje, kolesarjenje. Pri treniranju starih ljudi so ugotovili, da se jim je povečal sprejem kisika za 10 %. Pravilno dozirana športna aktivnost sodi med sredstva, ki zavirajo procese staranja. Vadva krepi preobremenitev škodl.

Tudi duševno razpoloženje se je izboljšalo pri tistih, ki so se posvetili telesnim vajam.

Potrebno je propagirati telesno kulturo za vsa starostna obdobja in graditi vadišča ne samo za mladino, temveč tudi za ljudi v obdobju zrelosti in starosti.

Drago Ulaga

Pogled v gerontologijo Naši razgledi, leto 1965, (št 6.)

V moskovski reviji "Znamja" je bil priobčen članek, ki prikazuje poglede in misli vodilnega sovjetskega gerontologa Marčuka o pomenu sodobne gerontologije. Ker pri nas o ciljnih in dosežkih sodobne gerontologije malo vemo, bomo izbrali iz njegove izjave nekaj značilnih podatkov.

Staranje je naraven in neogiben proces. Naša nesreča ni v tem, da smo umrljivi, ampak v tem, da samo malo ljudi dočaka svojo naravno tj. globoko starost. Večina ljudi ne umre od starosti kot take, marveč od bolezni, ki povzročajo prezgodnje odmiranje organizma. Gerontologija se bojuje za življenje, ki bo dolgotrajno, zdravo in aktivno. To je torej veda o podaljšanju normalnega človeškega življenja. O staranju organizma poznamo v znanosti več kot dvesto različnih hipotez in teorij, nobena pa ne daje kompleksne rešitve problema, ker ne upošteva v zadostni meri vpliva bioloških kakor tudi socialnih faktorjev na organizem. Večina znanstvenikov meni, da bi bila naravna starost človeškega organizma sto let. Marčuk navaja konkretne primere mnogo višje starosti.

Na nekaterih starčkih nad 80 let proučujejo ob pomoči medicinske aparature spremembe v živčnem sistemu, v notranjih organih in dr. Raziskujejo tudi psihološke in druge pogoje. V gerontološkem laboratoriju raziskujejo zlasti ostarele celice. Te raziskave segajo k najbolj skritim lastnostim žive materije in k njeni zmožnosti samoregulacije. Pospeševanje, usmerjanje te zmožnosti je ena izmed poti k podaljšanju življenja.

Gerontologom pomagajo pri tem genetri, ki se ukvarjajo z ugotavljanjem in združevanjem izrazito patoloških simptomov v zvezi s staranjem organizma.

Profesor Marčuk posebej poudarja pomen socialnih razmer za podaljšanje človekovega življenja.

V Sovjetski zvezi se je v nečem polstoletju povprečna dolžnost človeškega življenja kar podvojila, medtem ko je pred revolucijo znašala 32 - 33 let, je sedaj že dosegla 70 let. Potemtakem je temeljita sprememba družbeno ekonomskih pogojev z nji.

hovem višjim življenjskim standardom podarila svojetskemu človeku skoraj štirideset let življenja. Ni se povečala samo dolgoživost, temveč se je zmanjšala tudi umrljivost. Po številu oseb, ki so stare nad 90 let, je sploh dosegla svetovni rekord.

Nova gerontologija se trudi, da bi ne samo opočasnila biološko likvidacijo človeka v obliki staranja, marveč da bi tudi kar se da prikrila njene simptome in tako zagotovila tem množicam starih nekaj tistega življenjskega veselja, ki so o njem mislili, da je samo pravi privilegij mlajših ljudi.

Za to so pa potrebni materialni pogoji, ki jih lahko uredi samo družba, v kateri je bila izvedena socializacija ekonomske podlage družbenega življenja.

Vsekakor smo v prizadevanju gerontologije, da se podaljša človeško življenje in čim bolj zmanjšajo starostne nadloge, dospeli k najlepši spojitvi socialnega, medicinskega in etičnega napredka.

Božidar Borko

„VESTNIK SOCIALNEGA VARSTVA SRS“

- Izdaja Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo SRS, Ljubljana
- Tiska Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana, Vožarski pot 12. Dano v tisk maja 1965 v 650 izvodih.
- Urejuje uredniški odbor - odgovorni urednik dr. Viljem Lippai, Ljubljana. Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Zupančičeva 6, telefon 23-115

Vestnik izhaja v 6 številkah na leto. Naročnina za leto 1965 znaša 1000 din.- Ta številka stane 300 din.

OPOZORILO NAROČNIKOM!

Prosimo, da naročnino nakažete na tekoči račun št.: 600-11-615-75.

Prosimo naročnike, ki so v zaostanku z naročnino za leto 1963 in 1964, da jo čimprej poravnajo.

